ISSN [illegible]

Дім сад город

9-10

Юридичні консультації

Хто має право на пільги

Я — пенсіонер. Понад тридцять років відпрацював на заводі. А чотири роки тому купив хату в селі. Запитання: чи маю право користуватися пільгами щодо плати за землю? Чи цими пільгами мають право користуватися тільки ті люди, що живуть постійно в селі? Я живу в місті, а влітку у своїй хаті в селі.

П. М. Волков,
м. Суми-19, сел. Веретенівка, школа-інтернат, буд. 31, кв. 7

Згідно ст. 11 Закону України про плату за землю від земельного податку звільняються: заповідники, національні, дендрологічні і зоологічні парки, ботанічні сади; заказники (крім мисливських); дослідні господарства науково-дослідних установ і навчальних закладів сільськогосподарського профілю; державні сортовипробувальні станції та сортодільниці, а також землі радгоспів, що використовуються цими станціями і дільницями для випробування сортів сільськогосподарських культур; заклади культури, науки, освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, спеціалізовані санаторії по реабілітації хворих згідно із списком Міністерства охорони здоров'я України, дитячі санаторно-курортні та оздоровчі заклади, а також навчально-виробничі заклади, підприємства, об'єднання та організації товариства сліпих і глухих, громадські організації інвалідів та їхні об'єднання; заклади фізичної культури та спорту, за винятком кооперативних і приватних; благодійні фонди; інваліди I та II груп, учасники Великої Вітчизняної війни і прирівняні до них особи, вдови військовослужбовців, які загинули під час виконання державних обов'язків; пенсіонери; громадяни, яким у встановленому порядку видано посвідчення про те, що вони постраждали від Чорнобильської катастрофи, а також громадські об'єднання, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Не береться плата за радіоактивно і хімічно забруднені сільськогосподарські угіддя, на які запроваджено обмеження щодо ведення сільського господарства, за землі, що перебувають у тимчасовій консервації або у стадії сільськогосподарського освоєння, а також за землі кладовищ.

Новостворювані селянські (фермерські) господарства звільняються від плати за землю протягом трьох років з часу передачі їм у власність або надання у користування земельної ділянки.

Верховна Рада Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські Ради народних депутатів можуть встановлювати пільги щодо плати за землю: часткове звільнення на певний строк; відстрочення сплати; зниження ставки земельного податку.

В. О. Олійник,
головний правовий інспектор праці ЦК профспілок працівників АПК України

Читачі радять, пропонують, запитують

Зважайте на реальні умови

Я — передплатник журналу «ДСГ» з 1990 р. Він мені дуже подобається, багато добрих порад, які охоче використовую на своїй ділянці, хоча не завжди вдало.

На превеликий жаль, бувають і деякі розбіжності в тлумаченні одних і тих же питань у різних авторів, а іноді їхні думки протилежні. Наприклад, у «ДСГ» № 12 за 1991 рік на стор. 5 надруковано таблицю про взаємодію городніх культур, запозичену з спеціального німецько-українського видання, де зазначено, що помідори й огірки не сумісні.

А в № 10 за 1992 рік у добірці «У неопалюваному парнику» Ю. Д. Чмир на стор. 9 пише: «Висаджую розсаду (огірків) в кінці дня між помідорами» і далі «...Кущі помідорів ще малі і тому місця в парнику достатньо. А поки помідори розростуться, я вже встигаю зібрати огірки». У мене якраз і є такий неопалюваний парник. Кому вірити?

Ще одне побажання: не поспішайте давати неперевірені поради. Якось вичитав, що календула і боби відлякують колорадського жука. Садив і календулу, і боби по картоплі, та нічого не допомагало, навіть знаходив яйцекладки на листках і календули, і бобових. Цю прокляту комаху, мабуть, можна знищити тільки спеціальною отрутою.

Бажано також друкувати в журналах поради, якими можна було б скористатися, враховуючи наші можливості. Не випадок, а майже система, коли радять застосовувати мінеральні добрива, які ніде не можна придбати. Якщо їх можна замінити органікою, давайте поради, як її краще використати. Дещо про вирощування розсади в домашніх умовах. Чимало городників живе в квартирах з центральним опаленням, а нам радять за час вирощування розсади змінювати температурний режим багато разів з перепадами від 2° до 25°. Для цього треба мати принаймні сурдокамеру з терморегулятором.

Бажано, щоб поради були найпростіші, якими можна скористатися в тих умовах, у яких мешкає переважна більшість садівників і городників.

П. М. Полтавський,
м. Артемівськ

Ми з донькою працюємо для людей

Хочу поділитися з читачами думками щодо розділу оголошень. Чільне місце в ньому належить тим, хто має у своєму розпорядженні а/с (абонементні скриньки). Переважно вони пропонують широкий асортимент насіння різних культур. Коли читаєш, що пропонується понад сто сортів помідорів, великий вибір інших городніх культур, виникає сумнів: чи може одна людина щорічно на одній ділянці виростити усе оте різноманіття. Очевидно, насіння пропонує не той, хто його вирощує, а перекупник, або ж воно не свіже.

Така ситуація нагадує мені так звані «Колгоспні ринки», де в основному правлять бал перекупники. У них переважно велика кількість одноманітних сільгосппродуктів. Вони, як правило, займають на ринку найкращі місця і, звичайно, диктують ціни. Аматорам, котрі періодично з'являються на ринку, дістаються гірші місця, хоч здебільшого товар у них різноманітніший і ціни нижчі.

Я зовсім не проти перекупників. Навпаки, я назвав би їх просто посередниками. Такі люди є в будь-якій країні, що цілком природно: одні вирощують продукцію, а інші її збувають. Але все це повинно здійснюватися на цивілізованій, правовій основі.

Другий бік проблеми — система розрахунку. Посередник з великим асортиментом насіння надсилає замовнику каталог, де зазначено ціну кожної культури. Потім згідно із замовленням надсилає насіння післяплатою. Таким чином, протягом короткого часу без значного впливу інфляції (я маю на увазі ріст цін на насіння і поштові послуги) посередник одержує гроші за насіння.

Аматор має у своєму асортименті лише декілька сортів чи видів культур, тому або вже в оголошенні зазначає ціну, або надсилає насіння на замовлення у звичайному листі без попередньої оплати.

В обох випадках аматор має фінансові втрати. В першому — через інфляцію, бо від подачі оголошення до його публікації в журналі минає досить багато часу. У другому випадку аматор надсилає насіння без попередньої оплати, бо післяплата обходиться дорого і часом значно перевищує вартість самого насіння. До того ж, надсилаючи насіння таким чином, аматору залишається сподіватися лише на порядність замовників. На жаль, з-поміж них трапляються різні люди. Я міг би навести чималий список читачів нашого журналу, котрі одержали від мене насіння без попередньої оплати, але так і не вислали на мою адресу жодного купона, навіть після нагадування. Це особливо прикро тому, що насіння вирощує моя неповнолітня донька Оксана, яка в цю справу вклала свої чесно зароблені гроші. І хоч змалку привчаю доньку до чесної праці, доводиться мати справу з непорядними дядями і тьотями.

Усе ж порядних людей на Україні значно більше. І дуже приємно одержувати від них листи-подяки.

І останнє. У цьому році у нас знову

буде в достатній кількості насіння великої блакитної німецької айстри сорту Іл-Даріна, спаржі декоративної для прикраси букетів квітів, а також безвусої городньої суниці.

Можливо, восени будуть нові сорти деяких культур. Отже, пишіть, люди добрі, замовляйте. Хай щастить вам в усьому!

Юрій Дмитрович Чмир,
290024, м. Львів,
вул. Зустрічна, 2 кв. 1

Дачник чи садівник?

Отже, дача — літній будинок для відпочинку за містом, дачник — той, хто відпочиває на дачі; сад — площа землі, де вирощуються плодові дерева, ягідники, квіти, садівник — особа, котра доглядає за садом. Як бачимо, різниця суттєва.

Що ж робить дачник? Правильно, відпочиває... Звичайно, з друзями, бо самому сумно. Вони веселяться, обривають навколо те, що можна споживати. У таких дачників росте бур'ян з будяком і в кращому разі трава або животіють кущики чи декілька дерев. Це дачники-трутні, їм земля не потрібна.

Є ще дачники — творці. Це письменники, артисти, вчені, яким необхідно змінити гамірне місто на тишу, щебетання пташок, словом, на умови, що надихають на творчість. Доглядати за всією земельною ділянкою може хтось з родичів чи наймана особа або й сам, але це не є основним заняттям, радше фізичною розрядкою.

Не належу я ні до першої, ні до другої групи дачників, хоч натхнення досить часто приходить саме на цьому клаптику землі. Волею долі освоював і зараз доглядаю за цими райськими для душі і нелегкими для тіла чотирма сотками вже дванадцять років. Вони щедро политі моїм потом, зате щороку маю городину, плоди та ягоди.

Можуть мені заперечити, що є фактори, перед якими людина безсила. Так, бувають морози, дощі, град, вітри, є хвороби і шкідники дерев, кущів, городини. Для цього я підбираю районовані сорти і не один, а декілька. Кожен сорт має позитивні й негативні властивості, і я це використовую. Ще й зараз щось висаджую з плодових дерев, бо відбувається постійна заміна сортів у садівництві, а я хочу йти в ногу з новими досягненнями в цій галузі.

В моєму саду дев'ять сортів яблунь, п'ять — груш, шість — слив, три — вишні, два — горіха, абрикос, персик, хеномелес, чорноплідна горобина, чотири сорти смородини, стільки ж — агрусу, по два — жимолості, малини, порічок. Всі дерева різновікові — від нащепленої в минулому році сливи Угорки італійської до шістнадцятирічної вишні Гріот український.

Будь-яке відхилення від сприятливих умов може вплинути на один-два сорти, тоді як інший сорт витриваліший до цих умов. Це дає змогу щороку бути з урожаєм.

Сезон починаю у лютому, а закінчую в листопаді. З моїми вихованцями буваю щосуботи весь світловий день, часом і серед тижня після роботи, коли збираю ягоди.

Пізно ввечері в автобусі чи в електропоїзді зустрічаю таких же стомлених трудівників з повними кошиками, відрами, сумками, букетами квітів. Ніщо вирощене не пропадає — чи городина, чи ягода, чи фрукти. Зима дає справжню оцінку твоїй праці.

У нинішніх умовах індивідуальне садівництво і городництво — важливе соціальне явище, але, на жаль, державні структури не дбають про нього, не допомагають цим трудівникам, хоч саме вони могли б використати таку допомогу з найбільшою користю і для себе, і для суспільства.

У недавньому минулому нам насадили слово «дача», за яким легко ховалися і досі ховаються різні шахраї, ледарі, пристосуванці, люди легкої наживи, знецінюючи таким чином справжнього трудівника і примножувача природи, створюючи заздрощі, а то й ненависть у селян. Воно стало символом престижу у вищих колах суспільства і насмішкою у нижчих.

Хто ж тоді я і мені подібні? Дачник чи садівник? Звичайно, садівник, а їду щосуботи не на дачу, а у свій сад. Вважаю образливим для себе слово «дачник», а ви як вважаєте?

Б. Г. Бігун,
інженер Львівського
інструментального заводу
«Електрон»,
член садівничого товариства

Грошей у конвертах не надсилайте

З останньої пошти надійшов до редакції лист від читача із Запорізької області, в якому були гроші — 1200 крб. А в листі дописувач повідомляє, що надсилає тисячу п'ятсот, щоб ми тут, у Києві, передплатили йому журнал. Чи читач помилився, чи десь по дорозі загубилося 300 крб., тепер з'ясувати важко. І таких випадків чимало. Дехто надсилає гроші з проханням вислати йому той чи інший номер журналу.

Отже, по-перше, дуже просимо не вкладати в конверти гроші. По-друге, передплатити в Києві журнал для людини, що живе в іншому місті чи селі, неможливо — пошта такі операції не виконує. Передплату треба оформляти там, де мешкаєте. Потретє, ми не маємо змоги висилати окремі номери журналу, бо редакція їх не має — одержуємо лише кілька примірників, так звані сигнальні. До того ж пересилання поштою обходиться нині недешево.

Що ж до грошей, які надсилають деякі читачі, щоб допомогти журналу у нинішній фінансовій скруті, то ми щиро вдячні їм. І хоч ці гроші не вирішують проблем, для нас найбільшу цінність вони мають як вияв уваги до журналу. А той факт, що за таких складних умов, що склалися у цьому році, і незважаючи на значне подорожчання передплатної ціни, понад сто тисяч читачів передплатили «ДСГ» на друге півріччя, свідчить про те, що ви любите свій журнал і підтримуєте його. Ось це головне.

Відділ листів

Буде чим поласувати взимку

Леонід Петрович та Любов Петрівна Казимірови все своє життя працювали у виробничому об'єднанні «Росток». Нині вони на заслуженому відпочинку. І тепер мають змогу більше уваги приділяти своїй присадибній ділянці у приміській зоні Києва, де прагнуть від кожного квадратного метра землі мати повну віддачу. На п'яти сотках ростуть яблуні, груші, абрикоси, сливи, смородина, порічки, малина та різноманітні овочі. І все це завдяки набутим знанням і досвіду та наполегливій праці господарів віддячує щедрим врожаєм. Щороку, не рахуючи спожитого у свіжому вигляді, вони закривають більше ста трилітрових банок огірків, помідорів, груш, яблук, абрикос, смородини тощо.

На фото: Любов Петрівна закриває банки з абрикосами.

Фото **П. Лук'яненка**

Дім сад город 9-10 1993

Щомісячний
виробничо-практичний журнал

Засновник — Мліївський НДІ
садівництва
Лісостепу України
ім. Л. П. Симиренка

Зареєстрований Держкомпреси
України, серія КП, № 153

Видається з 1989 р.

Сонячна квітка

Розкажіть, будь ласка, про цінність соняшника та особливості його вирощування на присадибній ділянці.

Г. М. Штокайло,
Тернопільська обл.,
Підволочиський р-н, с. Турівка

Соняшник — одна з основних олійних культур, вирощуваних на Україні. Наукою доведено: соняшникова олія є дуже цінним харчовим продуктом і за поживністю та засвоюваністю переважає всі інші рослинні жири. До її складу входять такі жирні кислоти, як лінолева, олеїнова, пальмітинова і стеаринова. Вона містить вітаміни А, D, Є, К і за вмістом необхідних для людського організму речовин та біологічною активністю перевершує тваринні жири, навіть вершкове масло.

Вихід олії з одиниці площі у соняшника вищий, ніж у всіх інших олійних культур, а білка в його насінні вдвічі більше, ніж у зерні озимих та ярих зернових, причому він містить усі незамінні, тобто такі, що не синтезуються в організмі людини і тварин, амінокислоти: олеїнову та лонелову, які регулюють холестериновий обмін. У насінні є магній, що стимулює діяльність серцево-судинної системи, печінки і запобігає утворенню внутрішньосудинних тромбів. З метою профілактики атеросклерозу, вживають натщесерце по одній-дві столові ложки насіння.

Не менш цінні й відходи соняшника — макуха та шрот, які містять 35—36% перетравного протеїну. З кошиків виготовляють силос та кормове борошно для тварин. У них міститься також близько 25% пектинових речовин, з яких виробляють харчовий пектин для кондитерської промисловості. Лушпиння становить 20—28% від маси насіння. З нього одержують столовий спирт і кормові дріжджі, а також фурфурол, що застосовується для виготовлення пластичних мас. Борошно з лушпиння використовують як корм. Попіл, одержаний від спалювання стебел соняшника, є цінним фосфорно-калійним добривом, вміст фосфору та калію в ньому відповідно у 15—20 і 60 разів вищий, ніж у підстилковому гної.

Нагадую, що сотка соняшника при врожайності 25 кг дає 10—12 кг олії.

Соняшник — один з кращих медоносів. Інтенсивно відвідуючи його посіви, бджоли сприяють кращому запиленню квіток і підвищенню врожайності.

Звідки ж походить сонячна квітка? Є відомості, що насіння соняшника завезли до Європи моряки Христофора Колумба. У 1510 році вперше на європейському континенті екзотична рослина заквітувала в Мадрідському ботанічному саду, заворожившн красою мешканців та гостей іспанської столиці. Спочатку його вирощували як декоративну рослину, а пізніше для одержання смачного насіння.

На Україну соняшник потрапив з Нідерландів, і вже наприкінці XVIII століття його з любов'ю висівали біля хат у садах та квітниках. У 1829 році кріпак Данило Бокарьов із слободи Алексєєвка Воронезької губернії змайстрував ручну олійницю. Новинка повсюдно прижилася. Справді, соняшник щедро обдаровував тих, хто ним займався.

Які ж особливості вирощування соняшника на присадибній ділянці? Перш за все зазначимо, що за комплексом біологічних особливостей усі форми соняшника поділяються на два підвиди: польовий та декоративний. Перший з них, який об'єднує сорти та гібриди, що застосовуються у сільськогосподарському виробництві, складається з чотирьох груп: дрібнонасінний олійний, великонасінний лузальний, гігант кормовий, довгонасінний вірменський. В межах кожної групи розрізняють кілька різновидностей, які відрізняються одна від одної забарвленням сім'янок.

Усі сорти й гібриди, які вирощують в Україні, належать до дрібнонасінної олійної групи, а до великонасінної — лише форми місцевого лузального соняшника.

У Державний реєстр сортів рослин України внесено 22 сорти та гібриди соняшника, які в умовах Лісостепу і Степу забезпечують високі й сталі врожаї з очікуваними якісними показниками. В Лісостепу України найбільш поширені гібриди Ісео, Ісостар, Харківський 49, Польовик, Оріон, Одеський 122, Краснодарський 885, сорти ВНДІОК 8883, ВНДІОК 8540, Донський великонасінний. У зоні Степу найбільш поширені гібриди Одеський 105, Одеський 123, сорти Ювілейний 60, Армавірський 3497, Донський 60, Лідер. Кожен з них з успіхом можна вирощувати і на присадибній ділянці.

Найбільш придатні для соняшника родючі грунти з добрими фізичними властивостями — супіскові та суглинкові чорноземи. На важких грунтах він розвивається незадовільно саме у початковий період росту. Малопридатні піщані, солонцюваті грунти.

На присадибній ділянці соняшник можна сіяти після озимої пшениці, кукурудзи й картоплі. Орати або перекопувати ділянку слід з осені, веснооранка призводить до значного недобору врожаю. За даними багатьох науково-дослідних установ України, поглиблення оранки під соняшник до 22—30 см позитивно позначається на врожайності та олійності насіння, особливо в посушливих районах. Однак там, де гумусний шар неглибокий, орати треба так, щоб не перемішувати з орним шаром малородючий підорний.

Весняний обробіток має бути спрямований на зменшення випаровування вологи і знищення бур'янів до сівби.

Соняшник забирає з грунту багато поживних речовин. Тому він досить чутливий до внесення добрив. Найбільший приріст врожаю забезпечує внесення 200—400 кг гною на одну сотку, причому ефективність цього заходу зменшується з півночі на південь. Зумовлено це тим, що при недостатній вологості грунту уповільнюється діяльність мікроорганізмів, які перетворюють органічні речовини гною на легкорозчинні поживні сполуки. На всіх грунтах у лісостеповій і степовій зонах найдоцільніше під соняшник вносити фосфорні або фосфорно-азотні добрива в таких дозах: азоту 0,8 кг і фосфору 1,2 кг на одну сотку. Особливо корисні азотні добрива (разом з фосфорними) на сірих опідзолених і супіскових грунтах, а також у північних районах України, де ці добрива прискорюють достигання врожаю.

Внесення калію разом з азотом і фосфором (повне добриво) доцільне тільки на опідзолених,

дуже вилугованих чорноземах і супіскових грунтах. Як відомо, добрива найкраще вносити під зяблеву оранку.

На структурних грунтах під час ранньої сівби, коли верхній шар достатньо зволожений, насіння загортають на глибину 4—6 см. Якщо соняшник сіють у середні строки в добре прогрітий грунт, загортати насіння можна на 6—8 см, залежно від вологості верхнього шару. На важких грунтах, які повільно прогріваються і запливають, глибокий висів насіння затримує з'явлення сходів. І навпаки, на супіскових грунтах його загортають глибше, ніж звичайно, а саме на 8—10 см. Слід зауважити, що крупніше насіння загортають глибше, ніж дрібне.

Сіють соняшник під сапку з шириною міжрядь 50—80 см, відстань між рослинами в рядку 15—20 см. Сходи з'являються на 11—13-й день. Вони витримують короткочасні приморозки до мінус 3—4° С, зниження ж температури до мінус 5—6° С пошкоджує листки, призводить до загибелі точки росту. Температура понад 30° С тепла пригнічує ріст рослин.

Догляд за посівами починають відразу після сівби: ділянку коткують дерев'яним котком. Однак, якщо верхній шар грунту досить вологий, це не дає користі. Основна операція догляду — обробіток грунту ручною сапкою. Кількість обробітків залежить від фізичного стану грунту, його забур'яненості. З власного досвіду можу сказати, що розпушувати грунт у міжряддях соняшника потрібно не менше трьох разів протягом вегетації.

Період від з'явлення сходів до фізіологічної стиглості (пожовтіння кошиків) триває 90—120, а до господарської — 110—150 днів. Найкраще збирати урожай, коли більшість кошиків (80—90%) бурі й сухі, а решта жовто-бурі й жовті. В цей час вологість насіння становить в середньому 12—14%. Кошики, як правило, зрізують гострим ножем або серпом. Коли вони підсохнуть, їх обмолочують, очищають насіння від домішок та обов'язково просушують до вологості не вище 7%. Зберігання насіння при підвищеній вологості є основною причиною зниження і навіть повної втрати ним схожості.

Люди повертають соняшник на городи. Споконвічна мальовнича ознака українських сіл — сонячна квітка — по праву займає належне місце на земельних ділянках селян, та й міських жителів-дачників. Хочу нагадати всім власникам присадибних ділянок лісостепової і степової зон України: немає прибутковішої культури, ніж соняшник. Отож нехай скоріше повертається сонячна квітка на українську землю!

В. М. Гаврилюк,
287585, Вінницька обл.,
Теплицький р-н, с. Велика Мочулка,
вул. Урожайна, 15

Служба взаємодопомоги

Два врожаї з однієї ділянки

Ви можете виростити й зібрати з однієї ділянки врожай соняшнику і квасолі. Це перевірено практикою. Відомо, що соняшник забирає дуже багато поживних речовин та вологи з грунту. Отже, під нього треба внести більше органічних добрив, ніж, скажімо, під картоплю, враховуючи також те, що тут буде рости ще й квасоля. Висіваємо її, коли рослини соняшника мають висоту 10—15 см, по дві зернини в лунку (для підстраховки).

Щоб рослини соняшнику, коли виростуть і утворяться кошики, не заглушили квасолю, слід між рядками і рослинами в рядках залишати більший простір, який давав би змогу сонячним променям пробитись до квасолі. Крім того, в міру росту соняшників зриваємо їхні нижні листки. А коли зберемо кошики, обриваємо усе листя, квасоля вільно плететься по стеблу і добре розвивається.

І. Вороневич,
Київська обл.

Збільшив площу льоху

У мене вхід до льоху (горловина) має ширину 2 м. З обох боків від сходів я зробив бетоновані полиці шириною 0,5 м. Це дало змогу збільшити корисну площу льоху майже вдвічі. Там я, крім усього іншого, тримаю сушню. Молі і близько немає. А щоб вологість не попсувала сухофрукти, восени в сухій хаті укладаю їх у бутлі і герметично закриваю. Десятилітрові балони закриваю металевою кришкою багаторазового використання. І зручно, й надійно.

В. В. Беспалов,
м. Лубни

Вітряк проти ворон

У № 12 «ДСГ» за 1992 рік В. П. Гнатюк із Івано-Франківщини скаржився на те, що в його городі синиці випивають мак, а ворони просто із землі витягають зерна посіяної кукурудзи.

Раджу зробити ось що. Необхідно змайструвати невеликі дерев'яні вітряки. Вони мають бути легенькі і вільно повертатися навколо своєї осі. Обклеїти крила вітряка фольгою або блискучими обгортками від цукерок. Прикріпити вітряк на палицю висотою 2,8—3 м і поставити її на городі.

На 10—15 соток вистачить 2—3 таких вітряки. Ставити їх треба, враховуючи напрямок вітрів, які переважають у місцевості.

Вітряки бажано встановлювати біля соняшників.

Н. М. ПРОДАН,
Вінницька обл., Ямпільський р-н,
с. Слобода Підліська

Фазани поїдають жуків?

Чув від людей, що у колишній Чехословаччині проти колорадських жуків випускають фазанів, і вони поїдають їх. Можливо, хтось із читачів журналу має цих чи інших птахів, які знищують жуків, нехай напишуть про свій досвід на сторінках «ДСГ».

А. П. Логвин,
м. Київ

Прошу городників, які мають досвід вирощування таких овочевих рослин, як ріпа і бруква, поділитися ним на сторінках журналу.

І. К. Оноприєнко,
256131, Київська обл.,
Переяслав-Хмельницький р-н,
с. Горбані

У минулому році ми придбали каченят мускусної породи. Виростили всіх і для розведення залишили три качки й одного качура. На початку третьої декади квітня качки сіли на яйця. Корм і вода в них були увесь час. Вставали із гнізд, їли, купалися і все йшло ніби так, як і належить. Та, на жаль, наслідків позитивних ми не мали.

Дуже хотілося б, щоб на сторінках журналу досвідчені господарі, які тримають птахів цієї породи, поділилися досвідом, а саме: як доглядати за такими качками, коли вони сидять на яйцях, і взагалі, що треба робити, щоб мати належний вихід молодняка.

Є. П. Трипольський,
м. Харків

СОРТИ ДЛЯ НАШОГО ГОРОДУ

У наш не дуже легкий час проблема — як прогодуватися — для багатьох стоїть зараз на першому місці. Чимало людей неспроможні придбати собі овочі, фрукти, ягоди на ринку через високі ціни, та й у державних крамницях вони не дешеві. Тому кожна сім'я, яка має бодай клаптик землі, прагне якомога краще використати її. Однак це не завжди вдається, і не тому, що не вміють вирощувати ті чи інші овочі, а через те, що використовують застарілі сорти, які не можуть забезпечити високу врожайність та добру якість продукції. Дуже часто люди скаржаться: «Наче і розсаду купили гарну, й доглядали старанно, а помідори згнили».

В останні роки виведено багато нових сортів помідорів — високоврожайних, з високою якістю плодів, стійких до хвороб і шкідників. Такі сорти можуть дати у декілька разів більший врожай, ніж застарілі, а це дуже важливо, коли землі обмаль, а хочеться все мати. Тому розповім про кращі сорти помідорів, які я відібрав і вирощую на своїй ділянці.

Перуанські. Надранній сорт з доброю врожайністю. Кущі невеликого розміру, розлогі, плоди плескато-округлі, середнього розміру, добрі на смак, салатного призначення.

Білецький. Подібний до Перуанських, але відрізняється кущами меншого розміру, круглішими плодами. Плоди цих двох сортів найпершими достигають у моїй колекції, коли на ринку ще продають помідори із теплиць. В цьому їхня найбільша цінність.

Японський карлик. Дуже ранній сорт, високоврожайний. Кущі невисокі, компактні, суцвіття зближені одне до одного, тому кущ просто набитий плодами, як шашлик. Плоди середнього розміру, округлі, вирівняні за розміром, тверді, добре транспортуються. Їх можна і солити, й консервувати. Сорт стійкий до хвороб. Висаджувати потрібно густо в рядку (через 20 см).

Володимир Висоцький. Дуже ранній, високоврожайний. Кущі вищесередньої висоти, плоди досить великі, круглі, відмінного смаку, солодкі, м'ясисті. Головний напрям споживання — у свіжому вигляді, для салату, Сорт дуже перспективний.

Агата. Сорт дуже ранній, врожайність надзвичайно висока. Кущі досить високі, широкі, дещо загущені, плоди великі, вирівняні за розміром, дуже смачні, солодкі, м'ясисті. Споживають їх переважно у свіжому вигляді.

Французькі. Також дуже ранній і високоврожайний сорт. Кущі середньорослі, плоди плескато-округлі, досить великі, смачні, м'ясисті, солодкі. Придатні для споживання у свіжому вигляді.

Катюша. Сорт надранній, достигає одразу після Білецького та Перуанських. Кущі маленькі, їх потрібно

Чемпіон серед огірків

Мабуть, жодна культура нині не спричиняє серед городників стільки суперечок, домислів та здогадок, як огірки. Люди старшого покоління пам'ятають, що раніше огірки родили добре: вистачало й людям, і навіть худобі. А сортів на Україні було не так уже й багато, найпопулярніший з них — Ніжинський. Однак за останні 10—12 років ситуація різко змінилася. Разом з насінням сортів далекосхідної селекції на Україну занесли небезпечне захворювання — пероноспороз, або несправжню борошнисту росу, яке і є нині основною причиною масової загибелі огірків. Місцеві сорти виявилися не стійкими до пероноспорозу на відміну від далекосхідних, хоча абсолютно стійких сортів немає.

Щоб успішно боротися з пероноспорозом, потрібно досконало вивчити саму природу цього грибкового захворювання. Найбільше лютує воно на початку або в середині липня, тобто якраз у період масового плодоношення, особливо якщо дні теплі або навіть жаркі, а ночі холодні. За таких умов значна кількість вологи конденсується на листках, що сприяє розвитку гриба. Як і всі гриби, він не переносить прямих сонячних променів і оселяється виключно на нижньому боці листків, де стає недосяжним для них. Звідси практичний висновок: обприскувати отрутохімікатами потрібно всю рослину, особливо нижній бік листків. Це зручно робити, коли огірки ростуть на шпалерах.

Другий важливий практичний висновок: треба позбавити збудник пероноспорозу необхідної йому вологи, а для цього висівати огірки не густо, щоб вони продувалися вітром. Це ніби елементарні речі, але лише за таких умов можна звести до мінімуму застосування отрутохімікатів.

Ще один досить важливий напрямок боротьби з пероноспорозом — виведення стійких сортів. За даними деяких авторів та моїми особистими спостереженнями, від цього на 70—80% залежить успіх. Тут пальма першості належить сорту Фенікс, створеному під керівництвом кандидата сільськогосподарських наук Анатолія Васильовича Медведєва на Кримській дослідній станції, що знаходиться в м. Кримську Краснодарського краю. Хочу застерегти наших читачів від поширеної помилки: Кримська дослідна станція, яка раніше називалася Сімферопольською овочево-баштанною станцією, селекцією огірків не займається. Так от, Фенікс — єдиний сорт, здатний без отрутохімікатів протистояти навалі пероноспорозу. Агротехніку його вирощування докладно описав В. М. Чудновець з с. Дослідне Дніпропетровської області в № 12 «ДСГ» за 1991 рік.

У минулому році в Криму при вирощуванні огірків без плівкового покриття випробування пероноспорозом з честю витримав лише Фенікс. За даними мого доброго знайомого А. Г. Шестова із Золотоніського району Черкаської області, цей сорт до глибокої осені радував його плодами.

А тепер деякі доповнення до характеристики сорту Фенікс. Його виведено на основі сорту Ніжинський, смакові якості плодів чудові, вони на відміну від далекосхідних довго не жовтіють. Для консервування слід брати огірки діаметром 3—4 см. Однак є і недоліки: великий плід і пізнє плодоношення. Останню ваду можна якоюсь мірою зменшити раннім висаджуванням у грунт 25-денної розсади або ранньою сівбою насіння під плівку. Враховуючи її дефіцитність та високу вартість, доцільно висівати насіння під щербаті, непридатні для консервування скляні банки. Щоб прискорити плодоношення, головне стебло прищипують над четвертим-п'ятим листками, а бічні пагони — над другим.

Для сівби краще використовувати дво-трирічне насіння, воно дає більше жіночих суцвіть.

Поливати та підживлювати ефективніше по борозенках. Якщо погода суха, то до цвітіння досить двох щедрих поливів. У період плодоношення поливають раз на 3—4 дні, а якщо посушлива погода — через день.

Ось поради для тих, хто, маючи незначну кількість насіння сорту Фенікс, хоче отримати його з огірків, вирощених на своїй ділянці. Оскільки культура перехреснозапильна, на від-

загущувати під час садіння, плоди невеликого розміру, круглі, красиві, добрі на смак, врожайність висока. Призначені для споживання в свіжому вигляді.

Дубок. Цей ранній сорт — знахідка для кожного городника. Відзначається дуже високою врожайністю, плоди кулясті, гарні, тверді, м'ясисті, смачні, добре транспортуються. Це один з найкращих сортів для засолювання, консервування.

Городник. Ранньо-середній перспективний сорт, високорослий, штамбовий, дуже врожайний. Плоди великі, кулясті, м'ясисті, смачні. Кущі плодоносять довго, починаючи з низу і до верхівки гронами по 5—6 плодів.

Цифомандра. Цінний сорт середнього строку достигання, високорослий Плоди великі, дуже гарні, смачні, солодкі, м'ясисті. Цей чудовий сорт (як і Городник) повинен бути на кожному городі.

Лимон-ліана (Диво світу). Цей сорт має дві назви, і обидві підходять для нього. Високорослий, пізнього строку достигання, надзвичайно врожайний, плодоносить гронами по всій висоті куща. Плоди дуже гарні, злегка овальні, з носиком на кінці, лимонно-жовтого кольору, м'ясисті, солодкі, приємні на смак. Цінність цього сорту ще й у тому, що зелені або злегка побурілі плоди, зняті перед заморозками, можуть довго зберігатися у свіжому вигляді, іноді до Нового року.

Гібрид 2 Тарасенка. Цей сорт культивую здавна, і щороку він радує своєю врожайністю. Теж пізньостиглий, високорослий, плоди подібні до Лимон-ліани, тільки червоні. Суцвіття у нього дуже великі (декілька сотень квіток, зібраних зонтиком), плодоносить великими гронами масою до двох і більше кілограмів з першого суцвіття, а потім менше. Плоди добре консервуються, довго зберігаються у свіжому вигляді. На кущі їх так багато, що й листя не видно.

Усі описані сорти високоврожайні, стійкі до хвороб, дають плоди відмінної якості, різного строку достигання — від надранніх і до тих, що зберігаються до зими у свіжому вигляді. Крім того, різні і за призначенням: для споживання свіжими, засолювання, консервування. Тим, у кого є можливість, радив би випробувати ще декілька оригінальних сортів.

Довгозберігаючі. Плоди цього сорту дуже довго зберігаються свіжими, іноді до весни, як яблука.

Ластівка — ранній сорт, з надзвичайно гарними й смачними плодами.

Негритянка — середнього строку достигання, з великими солодкими плодами, які мають темно-коричневий, майже чорний колір.

Зелені — з великими плодами, солодкі, оригінальні. Коли плоди ростуть, вони темно-зелені, а стиглі стають світло-зеленими. Якщо їх посадити біля паркану чи на дачі, ніхто не здогадається, що вони вже стиглі й смачні.

Полум'я Арктики — кімнатний сорт, який може рости і достигати в кімнаті на вікні взимку.

Перспективними для присадибної ділянки можуть стати ще й такі сорти, як Глорія, Сан-Марсано, Кет Евіс, Гура, Раннє диво.

В. В. Гудзенко,
Одеська обл.

стані 700—1000 м не повинно бути інших сортів. На насіння краще залишати більш пізні квіти, коли інші сорти уже відцвіли, щоб виключити можливість перезапилення. Щоправда, в такому випадку є ризик — насіння може не достигнути. І ще одне доповнення: навіть у Фенікса, який є чемпіоном серед огірків, нижні листки жовтіють і пошкоджуються хворобою. Хоч це істотно не впливає на врожай, все ж їх краще видалити.

А як же інші сорти щодо стійкості до пероноспорозу? Адже не в усіх є Фенікс. Популярні Конкурент та Парад, також виведені на Кримській дослідній станції, посередньо стійкі до пероноспорозу і потребують хімічного захисту. З сортів далекосхідної селекції найстійкіші Каскад та Миг. Далекосхідні 27 значно гірші і за якістю плодів, і за стійкістю до захворювань.

Заслуговують на увагу також сорти Береговий, Декан, гібрид Бригадний. Оцінка гібриду Роднічок неоднозначна. Одні його дуже хвалять, вважають стійким до захворювань, інші — посереднім в усіх відношеннях. З доступних аматорам зарубіжних сортів можна назвати Лібеллу та Кардію німецької селекції. Особливої уваги заслуговує сорт Левіна, багато хто вважає його кращим із зарубіжних. Але, на мою думку, Фенікс поки що залишається неперевершеним.

П. Філімончук,
м. Умань

Огірки сорту Конкурент.

Огірки сорту Фенікс.

Диво-огірок

Наш город не поливний. Ми, як і наші батьки, поливаємо тільки тоді, коли сіємо або садимо, а далі як бог дасть. Живемо у Києві, на дачу їздимо тільки у вихідні, а за два дні багато не зробиш.

Так от. Посіяла я свої огірочки, зійшли вони, зацвіли, перший врожай зібрала, посолила. Потім помітила стрічечками кращі на насіння. Серед них був і мій диво-огірок, він від усіх відрізнявся тим, що не пожовк, а лежав великий, зелений аж до осені.

Як почала я гарбузи до хати зносити, забрала й огірочок свій, занесла до веранди і поклала на вікні, думала, приїду, як похолодає, заберу і насіння буде.

Вже похолодало, закрили ми на зиму свій дім, забрала я до Києва і диво-огірок. Поклала в кухні на підвіконні і довго дивувалася з нього. Так і пролежав він зелений аж до весни. Всіх запитувала, хто заходив, чи бачили таке? Ніхто нічого подібного не бачив. І от я вирішила звернутися до «ДСГ». Хотіла б знати, що то за диво.

П. О. Яценко,
м. Київ

Мої теплиці

Просять читачі і редакція написати про теплиці, тому охоче поділюся власним досвідом. У мене дві теплиці, зроблені, так би мовити, за власним проектом. Їхні розміри — 18×6 і 4×5м. Перша діє з 1 квітня, друга, менша, де я сію розсаду, а восени дорощую хризантеми — з 1 березня. Велика теплиця має висоту 1,1 м. Покрівля двосхила, посередині викопане місце для плити, а обабіч її прокладено канавки шириною 40 і глибиною 70 см. Ширина грядки від канавки до стіни — на витягнуту руку, щоб можна було, не заходячи на грядку, виконувати всі роботи. Навпроти плити широка грядка. Канавка викопана буквою П. Що це дає? Справа в тому, що мій чоловік інвалід, без ніг. Він кладе дощечку через канавку і, не перевтомлюючись, працює. За фахом чоловік мій лікар, але після того, як пішов на пенсію, навчився і сіяти, й полоти, поливати, пікірувати і робить це навіть краще за мене.

Канавки оббиті різними дошками, шифером, обаполами — усім, що залишилося після спорудження будинку. Плиту зробили самі, трубу протягли через усю теплицю, з торця вивели димохід.

Якщо квітень сонячний, палива витрачається небагато. Восени заготовляємо в лісі шишки, дрова. Крім того, обрізую плодові дерева і все це використовую як паливо. Якщо передбачаються заморозки, ставлю в теплиці електроплитку, а на неї відро води. За ніч не википає, але пара не дає промерзати плівці, бо ще і на плиту ставлю дві виварки з водою, вона цілу ніч гаряча. Клопоту багато, зате маємо ранні огірки, помідори, цибулю, споживаємо самі, ще й дітям допомагаємо, а надлишки продаємо.

У маленькій теплиці стіни висотою 1,2 м зроблено з плівки, натягнутої на рейки (4 см) з двох боків, покрівля засклена, двосхила, є фрамуга. Обігрівається «буржуйкою», теж вкопаною трохи в землю. Канавка завглибшки 70 см, завширшки 40 см. На відстані 90 см від землі зробили полаті, на них ставлю ящики, в які висіваю різну розсаду. Розміщується 40 ящиків, вони в мене невеликі, приблизно на відро землі. У малій теплиці вирощую перець, помідори та огірки для власного споживання. З 1 квітня висаджую рослини на постійне місце у велику теплицю. Спочатку пікірую ранню цвітну капусту, потім помідори, перець і баклажани. Коли їх реалізую, в теплиці вже цвітуть помідори та огірки.

Поливаю теплою водою, посудини (балії, виварки, каструлі) ставлю на рейки, прибиті з двох боків до стовпців, що підтримують дах посередині теплиці, на висоті 60 см від землі. Вони не затінюють рослини, бо розміщені рідко. Посуду з водою стоїть стільки, аби вистачило на один раз полити всю теплицю. Вода за день нагрівається до 28—30°С. Під трубу поставила підпірки, щоб не провалився дах. З такої малої площі знімаю 5 врожаїв, бо ще після помідорів та огірків вирощую цибулю.

Підживлюю рослини деревним попелом, настоєм курячого посліду та ще різними добривами, але найголовніше — добре угноюю коров'яком.

Щоб не хворіли огірки і помідори, ще до цвітіння рослини обробляю таким розчином: 4 л хвойного екстракту, 50 г кальцинованої соди і 40 г господарського мила. І ростуть у мене рослини, як із води.

М. Н. Виноградова,
Черкаська обл.

НАГОДУЙ СЕБЕ САМ

В «ДСГ» № 11 за минулий рік у матеріалі В. В. Соля «Нагодуйте себе самі» розповідалося про вирощування їстівних грибів-гливи. На цю публікацію до редакції надійшло чимало листів, автори яких питають, чи можна виростити ще один урожай грибів на тих брикетах, які вони придбали у спеціалізованому магазині підприємства «Соля і К°».

Отже, наш співрозмовник — директор підприємства «Соля і К°» Василь Васильович Соля.

Щоб виростити додатковий урожай гливи (вешенки) на тих брикетах, які ви раніше придбали в нашому магазині, необхідно у маленькій теплиці на підлозі злагодити каркас-грядку з висотою бортів 30—40 см, попередньо просочивши грунт і тирсу, яка лежить на ньому, 10%-ним розчином гашеного вапна.

Потім грибні брикети, які ви зняли і звільнили від плівки й очистили по периметру на 1 см від можливої зеленої плісняви, вкладаєте на грядку в шаховому порядку, а простір між рослинами засипаєте провареними протягом 30 хв у 5%-ному розчині гашеного вапна стружкою листяних дерев та листям. Перед цим бажано листя і стружку віджати, а поклавши на грядку шаром 10 см, утрамбувати, після чого покрити зволоженим гофрованим картоном.

На період дозрівання грядки необхідно підтримувати температуру в теплиці 19—22°С протягом 20—25 днів і зволожувати картон. На 25-й день картон знімають, температуру знижують до 15—18°С, а над грядкою напинають перфоровану плівку.

Як тільки з'являться перші паростки грибів, плівку знімають й часто поливають, але так, щоб вода на них падала маленькими бризками. Тривалість плодоношення грядки — до перших морозів, а в теплицях, які підігріваються, протягом усієї зими.

Фірма «Соля і К°» допомагає любителям-грибівникам, фермерам, підприємствам придбати садивний матеріал гливи поштою, а за попередніми замовленнями реалізує грибні брикети самовивозом. На договірних умовах впроваджує промислову технологію вирощування гливи (вешенки) звичайної.

За довідками звертайтесь письмово на адресу: 254114, Київ, вул. Вишгородська 40/14, директору фірми «Соля і К°» В. В. Соля. Службовий телефон 430-78-82.

Шкідники і хвороби

Кила капусти

Ось уже два роки підряд, особливо в посушливому 1992 році, ми не одержуємо врожаю капусти. Після садіння розсади вона росте бездоганно, але в серпні — вересні на коренях утворюються нарости, рослини в'януть і гинуть. Прошу порадити, як боротися з цією хворобою. У сусіда вона уражує окремі рослини, а у мене капуста загинула на всій грядці.

М. С. Слищенко,
м. Київ

Ця хвороба уражує капусту, яку вирощують на кислих та суглинкових грунтах, а також ріпу, редьку, гірчицю, редиску, турнепс та інші хрестоцвіті культури і більшість хрестоцвітих бур'янів.

Проявляється кила на коренях розсади і дорослих рослин протягом усього вегетаційного періоду. На коренях утворюються великі нарости і пухлини, внаслідок чого порушується їхня функція і вони не можуть у достатній кількості вбирати воду та поживні речовини. Хворі рослини пригнічені, листки жовтіють і в'януть, головки часто зовсім не утворюються, а якщо ураження значне, врожай повністю гине.

Збудник хвороби — гриб, який розвивається тільки в живій рослині. Зимує він у грунті у формі спочиваючих спор, які навесні проростають і утворюють рухливі зооспори. Вони проникають у рослину через кореневі волоски, розмножуються й поширюються по клітинах кореня. Уражені клітини під дією паразита швидко діляться і збільшуються в об'ємі, внаслідок чого утворюються нарости. Наприкінці вегетації нарости під впливом грунтових мікроорганізмів загнивають і руйнуються. При цьому звільняється велика кількість спор збудника хвороби.

У грунті спори гриба зберігаються до 6—7 років, але якщо

немає рослин, які уражуються килою, кількість життєздатних спор з кожним роком значно зменшується. Заражений грунт є основним джерелом інфекції. На незаражені ділянки килу заносять з хворою розсадою. Спори гриба на ділянках поширюються дощовою і поливною водою, грунтовими комахами, дощовими черв'яками. Розвитку хвороби сприяють висока вологість грунту (75—90%) і температура 18—24°C, а внесення калійних добрив, навпаки, зменшує ураженість рослин.

Заходи боротьби. У заражених килою парниках необхідно замінити грунт або знезаразити його. Кислі грунти слід вапнувати: в парниках вносять по 1—1,5 кг на раму за 10—15 днів до висіву насіння, а у відкритому грунті — під час садіння в кожну лунку по 35—40 г гашеного вапна, перемішаного із землею.

Необхідно дотримуватися сівозміни, щоб капуста поверталася на попереднє місце не раніш як через 4—5 років.

Велике значення мають агротехнічні заходи: вибраковування ураженої розсади, ранні строки садіння, підгортання рослин після поливів, що сприяє утворенню додаткових коренів, внесення органічних та мінеральних добрив, боротьба з бур'янами. Післязбиральні рештки капусти слід видаляти з поля й знищувати.

Борошниста роса цибулі

Мене цікавлять деякі питання вирощування цибулі. У нашій місцевості спершу висівають насіння (чорнушку) і одержують з неї сіянку (димашки). У наступному році висаджують сіянку і одержують повноцінну цибулю. Минулий рік був несприятливий для вирощування сіянки з чорнушки, схожість її була недостатня, а тому цибулинки виростали завеликі. Така сіянка стрілкує. Чув, що її можна розрізати не декілька частин і так садити. Чи правильно це? Хотів би також одержати консультацію, як подолати борошнисту росу на цибулі.

Б. В. Лесейко,
Львівська обл., Стрийський р-н, с. Дуліби

Щоб виростити високий урожай здорових, повноцінних цибулин, потрібно дотримуватися певних агротехнічних заходів. По-перше, сіяти насіння навесні дуже рано, як тільки зійде сніг (наприкінці березня — на початку квітня), попередньо прогрівши його. Для одержання маточної цибулі його сіють густо, тоді цибулини будуть невеликих розмірів і не випадатимуть. Коли ж не все насіння дає сходи, виростає велика сіянка, яку можна використати для харчування, а замість неї закупити дрібної. По-друге, восени після збирання маточну цибулю перебирають і дуже добре прогрівають та висушують. Такий посівний матеріал зберігають у прохолодному, але сухому місці і ні в якому разі не в підвалі. Висаджувати маточну цибулю навесні теж треба дуже рано. Розрізати великі цибулини на частини не доцільно, бо в грунті вони згниють під дією мікроорганізмів.

Цибулю пошкоджують хвороби як під час вегетації, так і в процесі зберігання. Основна хвороба під час вегетації — несправжня борошниста роса, або пероноспороз. Вона поширена скрізь, але найбільшої шкоди завдає в районах з вологим кліматом. Пероноспороз уражує всі види цибулі протягом вегетаційного періоду. Проявляється хвороба, як правило, через 3—4 тижні після садіння. Уражені рослини відстають у рості, листки жовтіють і засихають, а у вологу погоду вкриваються сірувато-фіолетовим нальотом. Великої шкоди завдає пероноспороз насінникам цибулі: уражуються стрілки та листки, на яких з'являються жовтуваті, різного розміру овальні плями. Стрілки жовтіють, підламуються, насіння не достигає. Хвороба поширюється з поливною та дощовою водою, вітром. Її збудник зимує у цибулинах, які зовні не відрізняються від здорових, а при висаджуванні на ділянці з них формуються хворі рослини.

Основними у боротьбі проти пероноспорозу є профілактичні заходи, тобто одержання здорового садивного матеріалу. Щоб запобігти ураженню цибулі-сіянки, треба розміщувати посіви чорнушки ізольовано від інших видів цибулі.

Садивний матеріал, одержаний з посівів, уражених пероноспорозом, прогрівають у сушарках при температурі 41—42° протягом 8 год, великі цибулини — до 24 год.

На насінних посівах треба робити 2—3 прочистки, видаляючи уражені рослини, першу через 3—4 тижні після висаджування цибулі у грунт. Слід дотримуватися сівозміни і повертати цибулю на попереднє місце лише через 3—4 роки. Насінники доцільно розміщувати на відкритих ділянках, що продуваються вітром.

У період вегетації рослини обприскують 1%-ною бордоською рідиною або медексом, 0,4%-ною суспензією полікарбацину чи хлорокису міді. Щоб отрутохімікати краще прилипали до рослин, до розчину препарату додають клейстер або збиране молоко (1 л на 100 л робочої рідини).

Обробки бордоською рідиною та медексом припиняють за 15 днів, іншими препаратами — за 20 днів до збирання врожаю.

Цибулю першого року вирощування вперше обприскують через 15 днів після з'явлення повних сходів, а насінники — через 10 днів. Надалі обробки проводять щодекади в міру потреби.

Карадрина — шкідник помідорів

Під хатою в ящиках я вирощую помідори. Спочатку вони добре ростуть, зав'язуються плоди, але влітку на них сідають темно-жовті метелики, відкладають яйця, а потім зелені гусениці поїдають і зелені плоди.

Порадьте, як з ними боротися.

Б. Й. Дрозд,
Львівська обл., м. Стрий

Карадрина, або помідорна совка,— поширений на Україні шкідник, особливо в Степу та Лісостепу. Значної шкоди завдає помідорам у закритому й відкритому грунті. Крім пасльонових, гусениці карадрини пошкоджують буряки, цибулю, часник, капусту, горох, салат, кукурудзу та багато інших культур. Метелики мають розмах крил 26—34 мм, передні крила сірувато-бурі із світлими хвилястими смугами, задні — прозорі з темною смугою біля зовнішнього краю. Яйця завдовжки 0,5 мм, напівкулясті, трохи приплюснуті, зеленувато-жовті, з перламутровим відблиском.

Гусениці завдовжки 27—30 мм мінливого забарвлення: від яскраво-зеленого і рожевувато-сірого до чорно-сірого. Вздовж спинки є численні (до 32) темні лінії та три світлі широкі смуги. Бічні смуги світло-зелені. Живляться гусениці вночі, об'їдаючи листки рослин, а на помідорах, баклажанах і перці вгризаються всередину плода. Вдень вони ховаються під грудочками землі.

Велике значення в боротьбі з помідорною совкою має своєчасне знищення бур'янів, розпушування грунту в міжряддях та глибоке перекопування.

З хімічних засобів застосовують 0,2—0,4%-ний карбофос (12—20 г на сотку), 0,2—0,3%-ний трихлорметафос — 3 (10—20 г на сотку) тощо.

Ефективним у боротьбі з карадринами виявився біологічний метод: використання яйцеїду трихограми. Випускають трихограму в поле на початку та під час масового відкладання яєць.

Л. Д. Шпильова,
кандидат біологічних наук

Пропоную

...цибулини тюльпанів 10 сортів.

Станіслав Сергійович Бєліков,
255221, Київська обл., Вишгородський р-н, с. Старі Петрівці, вул. Леніна, 4

Шкідники і хвороби

а іноді і м'якуша і незабаром загнивають. Часто вони мають трав'янистий або гіркуватий присмак.

Слід пам'ятати, що наростання маси врожаю триває майже до кінця достигання плодів на дереві. Тому поспішати із збиранням не слід, бо це призводить до значних втрат, іноді до 28% очікуваного врожаю. Але не можна також перетримувати плоди на дереві занадто довго. Хоч вони матимуть найбільші розміри і масу, інтенсивне забарвлення і відзначатимуться високими смаковими якостями, однак під час зберігання дуже швидко перестигатимуть, м'якуш стане борошнистим, погіршиться смак. Вже на дереві такі плоди починають пошкоджуватись підшкірковою або джонатановою плямистістю. Крім того, в окремих сортів (Слава переможцям, Антор, Мекінтош, Кальвіль сніговий, Уманське зимове та ін.) багато плодів обсипається.

Для більшості сортів яблуні оптимальним строком збирання плодів, призначених для зберігання, є початок знімальної стиглості, коли з'являються перші ознаки достигання. Плоди набувають характерного для сорту розміру і маси, в основному зеленому забарвленні з'являється жовтизна, розвивається покривне забарвлення, властиве сорту за площею та інтенсивністю, формується смак і аромат, м'якуш починає набувати соковитості, зменшується його щільність. В цьому стані слід знімати плоди Антонівки звичайної, Слави переможцям, Зимового

Плоди на зиму

Ходімте в сад

Минуло літо, настає осінь, зима, які дають оцінку нашому господарюванню у саду. Але важливо не тільки виростити добрий урожай, а й зберегти його. Великою мірою це залежить від сорту. Серед сортів яблук найбільш придатні для зберігання Джонатан, Рубінове Дуки, Кальвіль краснокутський, Ренет шампанський, Голден делішес, Ренет Симиренка, Бойкен, Спартан, Старкримсон, Голдспур, Старк ред гоулд. Особливо високою лежкістю плодів відзначаються Айдаред, Росавка, Кримське зимове, Таврія.

На жаль, сортів груші для зони Полісся та Лісостепу, придатних для домашнього зберігання, обмаль. Це Бере Арданпон, Бере Київська. Для південних районів таких сортів більше: Деканка зимова, Кюре, Янтарна, Жозефіна Мехельнська, Олів'є де Серр, Васса, Золотиста, Вітчизняна та ін.

Умови вирощування також впливають на лежкоздатність сорту: її можна поліпшити, а можна й звести нанівець. Так, підвищенню лежкості плодів сприяє задерніння грунту в міжряддях саду за умови належної забезпеченості вологою.

Внесення достатньої кількості азоту під плодові насадження поліпшує зав'язування плодів, їх ріст, збільшує врожай. Але надлишок азоту може призвести до утворення занадто великих плодів з крихким м'якушем, які більше уражуються гниллю, підшкірковою плямистістю, побурінням шкірочки та м'якуша, скловидністю.

Дози азотних добрив необхідно зрівноважувати калійними та фосфорними. Тоді плоди будуть добре забарвлені, з щільним м'якушем, гарні на смак, а головне — значно менше уражуватимуться хворобами. Особливо підвищує стійкість плодів проти захворювань кальцій.

Формуванню продукції високої якості сприяє достатня забезпеченість дерев вологою. Але слід пам'ятати, що востаннє слід поливати не пізніш як за місяць до збирання. А вологозарядковий полив треба проводити після того, як зберете весь урожай.

Якщо не можна вплинути на умови вирощування, то треба знати, які з плодів вирощені у більш прийнятних для тривалого зберігання умовах, а які слід використати якнайшвидше.

Давно помічено, що стиглість яблук під час збирання значно впливає на їх товарну якість і придатність для тривалого зберігання. Як передчасне збирання, так і запізнення з ним дає негативні наслідки. У першому випадку плоди не встигають набути належних розмірів, маси, достатньої інтенсивності забарвлення шкірочки, високих смакових якостей і аромату, а тому під час зберігання швидко в'януть, пошкоджуються побурінням шкірочки,

Плесецького, Пепіна шафранного, Антора, Мекінтоша, Уманського зимового, Джонатана, Ренета Симиренка, Рубінового Дуки, Спартана, Кальвіля снігового, Ренета шампанського та ін.

Але окремі сорти яблук краще зберігаються, коли їх збирають через 7—10 днів після початку знімальної стиглості. Це Поліське, Бойкен, Голден делішес, Пармен зимовий золотий, Айдоред, Делішес, Розмарин білий, Росавка та ін.

Лежкість плодів груші також значною мірою залежить від їхньої стиглості під час збирання. Як правило, плоди осінніх сортів слід зривати на початку знімальної стиглості, а зимових — у повній знімальній стиглості. Передчасно зібрані груші більше уражуються побурінням шкірочки, плодовою гниллю та в'яненням, до того ж вони мають дуже погані смакові якості. Але й занадто пізнє збирання прискорює побуріння м'якуша навколо насіннєвої камери, його розкладання, спухання, ураження плодовою гниллю, а іноді і побуріння шкірочки, особливо при запізненні із споживанням.

Збирати плоди яблук і груш слід у суху погоду, краще зранку, коли висохне роса. Для зберігання їх знімають тільки вручну, обережно, зберігаючи плодоніжку, бо навіть непомітне пошкодження шкірочки може стати причиною загнивання плодів, особливо груші. Починають з нижніх гілок, поступово переходячи до верхніх ярусів крони.

Одразу ж після збирання, а краще безпосередньо із збиральної тари плоди підсортовують, відбраковуючи недорозвинені, неправильної форми, пошкоджені хворобами, шкідниками або механічно. Бажано відокремити занадто великі плоди, бо вони значно швидше перестигають і втрачають свою споживчу цінність.

Найкраще й найдовше зберігаються плоди, типові для певного сорту за розміром і забарвленням, без будь-яких пошкоджень.

Плоди, призначені для зберігання, треба якнайшвидше закласти у плодосховище. Це уповільнює фізіологічні процеси життєдіяльності плодів, економніше витрачаються запаси лежкоздатності кожної культури і сорту.

У домашніх умовах плоди можна зберігати у будь-яких приміщеннях, де температура повітря не вища 4—5°С, а його відносна вологість 85—90%. Найкращі для цього льодовня або заглиблений льох, обладнаний природною чи примусовою вентиляцією. Зимові сховища повинні бути сухі, чисті, без сторонніх запахів і плісняви.

Слід пам'ятати, що плоди легко сприймають усі сторонні запахи, тому їх не можна зберігати разом з квашениною, овочами або картоплею.

За місяць до початку збирання сховища слід відремонтувати, зокрема замазати щілини та отвори, вентиляційні отвори затягнути металевою сіткою. Обов'язково треба зробити дезинфекцію 1%-ним розчином формаліну з розрахунку 0,25 л розчину на 1 м^2 площі. Результати дезинфекції будуть найкращі, коли їх здійснювати при температурі 20—25°С та відносній вологості 95—97%. Після обприскування приміщення щільно закривають на 1—2 доби, а потім добре провітрюють 2—3 доби.

Найбільш простий і надійний спосіб дезинфекції — обробка сховища вапном з мідним купоросом (2—3 кг негашеного вапна та 75—100 г мідного купоросу на відро води). Таким розчином білять стелю та стіни, після чого сховище провітрюють протягом двох тижнів. Можна також спочатку обприскати стелю, стіни і підлогу 4—5%-ним розчином залізного купоросу, дати підсохнути, а потім стелю і стіни побілити свіжогашеним вапном (2 кг на відро води).

Перед закладанням плодів приміщення слід добре провентилювати в холодні ночі.

Найважливішою умовою успішного зберігання плодів є сталий температурний режим з мінімальними відхиленнями. У заглиблених сховищах з достатньою теплоізоляцією взимку температуру повітря можна підтримувати на рівні 5°С, а при добре обладнаній вентиляції — навіть близькою до 0°С (за умови сталих зимових температур зовнішнього повітря).

Найпростіший спосіб регулювання та підтримування температури у таких сховищах — природна вентиляція, яка грунтується на використанні самотеплообміну між шарами повітря з різною температурою. За примусової вентиляції через припливні труби нагнітають вентиляторами холодне повітря.

У пристосованих приміщеннях, де коливання температури бувають досить значні, підвищена вологість повітря небажана, бо плоди можуть пітніти, волога конденсуватись на стінках, стелі, тарі, а це одна з головних причин появи плодової гнилі.

Зберігають яблука у ящиках на 18—25 кг, груші — на 10—17 кг. Ящики треба ставити не на підлогу, а на спеціальні бруси розміром 10×10 см або підставки. Якщо ящиків багато, їх слід встановлювати штабелями заввишки в 3—5 ящиків, а між штабелями залишати проміжки по 5—10 см. Таке розміщення дає змогу краще вентилювати приміщення, забезпечуючи більш сталий режим зберігання.

Різні сорти і культури потребують різних температурних режимів зберігання, але в умовах домашнього господарства це важко здійснити. Тому доцільно рекомендувати один температурний режим, який більш-менш придатний для всіх сортів і культур. Це температура 0—2°С при відносній вологості повітря 85—90%.

Строк зберігання залежить від біологічних особливостей культури і сорту. Так, зібрані на початку знімальної стиглості яблука літніх сортів, а саме Папіровки, Боровинки, Мельби, Донешти, Старк Ерніст, Серпневого, в умовах неохолодженого плодосховища зберігаються 7—10 днів; осінніх сортів — Антонівки звичайної, Жовтневого Дуки, Слави переможцям, Кронсельського прозорого, Путівки осінньої, Бельфльор-китайки, Уелсі, Ренета ландсбергського, Подільського, Канівського, Салгірського, Кальвіля мліївського — 1—1,5 місяця. Плоди Мекінтоша, Пепіна шафранного, Пепінки золотистої, Пепінки литовської, Кортланда, Спартану, Кіддс орендж реду, Антора, Вагнера можна зберігати 2—2,5 місяця, Кальвіля снігового, Зимового Плесецького, Зорі Поділля, Наддніпрянського, Пармена зимового золотого, Рубінового Дуки, Кальвіля донецького, Бойкена — 3—3,5, Ренета Симиренка, Шафрана краснокутського, Кальвіля краснокутського, Уманського зимового — 4—4,5, Джонатана — 5—6, Айдореду, Росавки — 7—8 місяців. Слід зазначити, що місце і умови вирощування, особливості кожного року, строки збирання врожаю та його якість можуть змінювати в той чи інший бік ці орієнтовні строки зберігання.

Тривалість зберігання плодів груші більш обмежена, ніж яблук. Так, плоди літніх сортів зберігаються у неохолодженому плодосховищі 5—7 днів, осінніх — до місяця, зимових — 2—3 місяці. Справа в тому, що для збереження плодів груші потрібна нижча температура, ніж для яблук, до того ж вони чутливіше реагують на її підвищення. Якщо яблука тих сортів, для зберігання котрих кращими є невеликі мінусові температури, у неохолодженому плодосховищі лише швидше перестигають, втрачаючи при цьому соковитість та свіжість м'якуша, то груші дуже швидко розм'якшуються, плоди втрачають форму, мнуться і загнивають.

Є. В. Михайлова,
ст. наук. співробітник
Інституту садівництва УААН

Грушу не обрізали? — Не хвилюйтесь

Хочу висловити свою думку з приводу обрізування плодових дерев, зокрема груші. Якщо хтось не встиг її обрізати — невелика біда, а, можливо, навіть і користь. З мого багаторічного досвіду я дійшов висновку, що чим менше обрізуєш, тим краще і для дерева, і для садівника. Звичайно, це не стосується щойно посадженого молодого деревця, крону якого потрібно формувати.

Відомо, що у груші найдовшими повинні бути найнижчі скелетні гілки (щоб усі частини крони добре освітлювались). Після того, як у деревця сформовано крону, слід подбати про те, щоб були правильно розміщені у просторі основні гілки. Незалежно від того, чи дерево з високою, чи з пониклою кроною, роблю так.

Гілки, які не заважають іншим і не ростуть під гострим кутом, взагалі не чіпаю. А ті, що йдуть навхрест, під гострим кутом або вниз, убік, виправляю за допомогою м'якого тонкого шпагату і невеликих кілків. Беру «неслухняну» гілку, спрямовую її в потрібному напрямку, до верхівки вільно прив'язую шпагат. В тому ж напрямку намічаю місце для кілка, забиваю його і прив'язую до нього другий кінець шпагату. Кілки прагну забивати за межами пристовбурних кругів, щоб не заважали під час обробітку грунту під деревом. Молодому деревцю вистачить декілька кілків з натягнутим шпагатом, а старшому (3—5-річному) — значно більше.

На таких гілках плодові бруньки утворюються на рік-два раніше, ніж на тих, що вільно ростуть. Тож є змога покуштувати плоди довгоочікуваного сорту раніше.

Крона дерева порівняно з обрізаною або такою, яку зовсім не чіпали, густіша, правильної форми (схожа на ялинку), округла. З роками вона саморегулюється: дрібні гілки всередині крони сильно не розвиваються, відплодоношують, часом всихають, поруч ростуть інші, котрі не мають такого значення, як гілки на периферії. І ще одне — немає ран.

Щоб гілка зайняла «правильне» положення і не виходила з нього, вона має бути під натягом з весни до осені. Трапляються, але не часто, випадки, коли наступної весни доводиться повторно виводити якусь гілку в правильне положення. Дерева груші 7—8-річного віку такого підв'язування вже не потребують.

П. Шевченко,
255130, Київська обл., м. Васильків

Малина ремонтантна

Із ремонтантних сортів малини вирощую Бабине літо і Англійську ремонтантну. Назва останнього сорту умовна. Завіз хтось з Англії добрий сорт, ось вона вже і Англійська. Привезли чудові суниці з Угорщини чи Болгарії, і вони вже Болгарська і Угорська. А сорти варті того, бо хто ж буде везти щось незугарне для себе. Згадані сорти малини дуже добрі, на гілочках восени зав'язується більше 60 ягід. Але у Англійської вони більші, і всі, хто у мене її придбав, були задоволені.

Науковці радять після осіннього збирання врожаю всі пагони вирізувати, щоб на другий рік отримати лише один осінній урожай на молодих пагонах, котрий за такої агротехніки буде значно вищим. Але осінній урожай ніяк не буде вищим за сумарний. Тому я раджу ремонтантну малину вирощувати за такою технологією, щоб отримувати і літній, і осінній урожай. Звісно, тоді малину слід і гарно удобрювати, і щедро поливати. Тож нехай кожний господар вирішує, що йому вигідніше.

Багато років шукав сорти малини, виведені московським професором Кичиною. Журнал «ПХ» так їх рекламував і стверджував, що вони не гірші за англійські сорти Молінга. Зрештою, дістав Абориген, Міраж, Столичну.

І що ж? Урожайність непогана, але плоди менші, ніж у сортів Молінг проміс, Молінг Джуел та Проміс експлайт. Навіть болгарський Рубін дає більші плоди. А це значить, що ці сорти врожайніші. Добре витримують зимові морози в умовах Лісостепу, а тут ще й сніг не завжди грунт вкриває, але я не бачив жодної примерзлої рослини. А як плодоносять! Зверху весь рядок малини червоний від ягід. Тож постало питання: навіщо професору було винаходити те, що вже є? Але згадав телепередачі «Наш сад», де Попов вчив, як зв'язувати малину у пучки і пригинати до грунту, щоб сніг краще їх закрив, і все стало зрозумілим: англійські там просто вимерзнуть, і Кичина вивів районовані сорти для Московської області. А нам вони навіщо, коли є кращі? Я чув, що вчені України теж мають свої районовані сорти. Але я їх, на жаль, не маю і нічого про те написати не можу.

В. В. Беспалов

Від редакції. Вважаємо, що цінні й самобутні старі сорти, в тому числі й народної селекції, не тільки слив та малини, а й інших порід, наприклад вишень та черешень, що плодоносять у вересні-жовтні, про які повідомляв Баточенко В. М. («ДСГ» № 4 за 1993 р.), ще є в садах України. І за честь нам буде зберегти їх та розмножити для нас і нащадків наших.

Тому звертаємось до всіх, хто має в своєму саду старі і забуті сорти яблунь, груш, слив або інших порід, напишіть нам, будь ласка, а ми в свою чергу постараємось порозумітися з науковцями і, можливо, з їх допомогою збережемо той цінний генофонд плодових культур, який є надбанням ще наших мудрих предків.

Ходімте в сад

САДІТЬ ВОСЕНИ

Ягідні кущі садять як восени, так і весною. Але кращим строком для садіння в більшості районів України вважається осінній (кінець вересня — жовтень). У цей час утримується помірна температура, у грунті достатньо вологи, тому рослини добре приживлюються, а весною рано розпочинають ріст. Коли ж садять весною, особливо із запізненням, вони можуть потрапити під вплив суховіїв, за яких швидко втрачається волога з грунту, пов'януть, приживлюваність значно знизиться.

Найбільш поширеними в Україні ягідними культурами, крім суниці, є смородина, порічки, агрус, малина. Розмножують їх як насінням, так і вегетативно: відсадками, поділом куща, зеленими і здерев'янілими живцями (агрус, смородина, порічки), а малину — відсадками, поділом куща, кореневими живцями.

При насіннєвому розмноженні, як правило, молоді рослини не зберігають властивостей материнського куща. Тому саджанці цих культур отримують переважно шляхом вегетативного розмноження.

Найпростіше виростити саджанці смородини, порічок, агрусу із здерев'янілих живців. Для цього живці нарізують в кінці вересня — на початку жовтня із середньої частини однорічного пагона довжиною 15—20 см (для смородини, порічок) і 12—16 см (для агрусу). Висаджують їх у пухкий і заправлений органічними добривами грунт за схемою 50—70$\times$10—15 см вертикально або під кутом 45°, залишаючи над поверхнею одну бруньку. Після садіння обов'язково поливають з розрахунку 15—20 л води на 1 погонний метр рядка. Насадження бажано замульчувати шаром торфу чи перегною (3—5 см) або навіть обгорнути пухким грунтом, що захистить верхівки живців від висихання під дією сонячних променів, а взимку від підмерзання, а отже, забезпечить кращу приживлюваність.

Весною живці укорінюються і пускають пагони. Догляд за ними полягає в періодичних поливах, розпушуванні грунту із знищенням бур'янів у міжряддях та в рядку, 1—2 підживленнях мінеральними добривами (40—50 г нітроамофоски на 1 м^2) або гноївкою,

розбавленою водою (1:8), чи настоянкою пташиного посліду (1:12). В разі потреби молоді саджанці в розсаднику захищають від хвороб (парші, антракнозу, борошнистої роси), обприскуючи 1%-ною бордоською рідиною або її замінниками, та від шкідників (найчастіше попелиці), обробляючи настоянками полину, перцю, тютюну або карбофосом (75 мл 10%-ного к. е на 10 л води).

На осінь саджанці смородини, порічок, агрусу будуть готові до викопування і висаджування на постійне місце. Саджанці малини для осіннього садіння здебільшого заготовляють із кореневої порослі (кореневі відсадки).

Для чорної смородини найпридатніші важкі суглинкові грунти, добре забезпечені вологою, але не перезволожені. Тому її краще садити в понижених місцях, бо на сухих пагорбах вона дає слабкий приріст, а ягоди дрібні і швидко обсипаються.

Для порічок (білих і червоних) більше підходять теплі, добре освітлені, легкі супіщані та суглинкові грунти з помірним зволоженням.

Агрус найкраще росте на родючих і помірно зволожених грунтах.

Малина теж не терпить перезволожених земель, але на сухих високих місцях розвивається слабо і вигоряє. Найкраще її садити на супіщаних або суглинкових грунтах з легким суглинковим водопроникним підгрунтям.

Готуючи ділянку під ягідники, її перш за все необхідно удобрити органічними добривами (5—8 кг на 1 м^2), потім глибоко (27—30 см) перекопати чи переорати. Кореневища й кореневі паростки багаторічних бур'янів слід ретельно вибрати.

Садять кущі ягідних культур в підготовлені садильні ями. Копають їх глибиною 35—40 см і шириною 50—60 см за два-три тижні до садіння. На дно ями всипають відро перегною і змішують з грунтом, додаючи ще 150—180 г суперфосфату та 30—40 г сірчанокислого калію або склянку попелу.

Смородину садять за схемою 2—2,5 м між рядами і 0,8—1,25 м між кущами. Можливі й інші схеми, аби не було надмірного загущення.

Саджанці відбирають здорові, не уражені хворобами і шкідниками, з добре розвиненою кореневою системою (головні корені довжиною 15—20 см і з густою мичкою).

Надземна частина повинна мати один-три 30—40-сантиметрових пагони, що йдуть від основи. Перед садінням їх вкорочують до 15—18 см.

Садять кущі смородини і порічок на 5—6 см глибше, ніж вони знаходились у розсаднику. Це забезпечить наростання додаткових коренів. Присипавши коріння грунтом, саджанець злегка струшують, притоптують, вливають піввідра води і, коли вона вбереться грунтом, остаточно засипають ямку.

Техніка садіння агрусу така ж, як і смородини, але міжряддя мають бути 1,8—2 м, а відстань між саджанцями в рядку 0,7—1 м.

Малину на присадибних ділянках культивують гніздовим, рядковим і стрічковим способом. У першому випадку рослини висаджують групами по 2—3 кущі в гніздо з відстанню в ряду 0,7—1 м і між рядами 1,5 м. При рядковому способі рослини розміщують в рядку через 0,3—0,4 м, а між рядами залишають 0,9—1 м.

Якщо малину вирощують стрічковим способом, то її висаджують у викопану по лінії ряду траншею завширшки 0,5—0,6 м і завглибшки 0,4 м. На дно вносять по 8—10 кг перегною та 60 г фосфорних і 30—40 г калійних добрив на 1 м^2. Добрива перемішують з грунтом.

Саджанці малини повинні мати корені не менше 15—20 см завдовжки та густу мичку. Надземна частина — товщиною не менше 8—10 мм з добре визрілою деревиною. Висаджують саджанці на таку ж глибину, на якій вони росли в розсаднику. Корені присипають землею, ущільнюють, поливають (3—4 л на кущ) і мульчують торфом або перегноєм (5—6 см).

Після садіння надземні пагони у звичайної малини вкорочують на висоті 15—20 см від землі, а в ремонтантної зрізують на рівні грунту. Зрізані стебла виносять з ділянки і спалюють.

Б. К. Донгаш,
агроном

Служба взаємодопомоги

Як боротися з цим лихом

Років п'ять-шість тому у нас на дачі з'явилися гризуни, які живляться морквою, буряками, петрушкою, картоплею, а минулого року навіть цибулю поїли. За величиною і кольором вони схожі на мишей, лише мордочка інша — довга, витягнута, як у крота. Під землею вони роблять ходи і з'їдають усе, що їм трапляється по дорозі. Особливо полюбляють цукрову петрушку. Якщо її залишити навіть на зиму, то навесні не знайдете жодного корінчика.

На жаль, у довідковій літературі про цих гризунів нічого не знайшли. Правда, в «Ілюстрованій енциклопедії тварин» згадується один гризун, подібний до мишей, але він не належить до «вегетаріанців».

На базарі чула, що такі гризуни з'явилися й в інших селах. Може, хтось із читачів «ДСГ» може розповісти, як з ними боротися?

З. І. Клименко,
Львів-40, вул. Каховська, 15, кв. 75

Оса на винограді

У № 9 «ДСГ» за 1992 рік О. Михайлов у своєму матеріалі розповідав, що проти ос він ставив на землю пляшки із солодкою принадою, але до них переважно потрапляли бджоли, а не оси.

А ми пляшки з солодкою водою не на землю ставили, а розвішували по деревах й невдовзі у них набиралося стільки ос, скільки могло туди влізти. Пляшки спорожнювали, ще раз заливали солодкою водою і знову до них летіли тільки оси, а бджоли жодної не бачила, хоч недалеко і були вулики.

А тепер про інше. Якщо ви зарізали цапка й хочете, щоб м'ясо не мало запаху, то після того, як зняли шкіру, обсмаліть тушку паяльною лампою.

О. П. Лисанець,
Полтавська обл., м. Миргород,
вул. Бережанська, 38

Домашні парфуми

У № 8 «ДСГ» за 1992 рік Ж. А. Бойко із Сумської обл. цікавилася, чи існує народний метод виготовлення в домашніх умовах парфумів, зокрема одеколону і лосьйонів.

Так, існує. Для цього потрібно пелюстки троянди, з якої варять варення, посушити і залити спиртом, настоювати тиждень, злити — і готовий одеколон.

Квіти жасмину посушити, засипати в пляшку, залити спиртом, настоювати так, як і троянду.

Квіти білої лілії також заливають спиртом, настоюють і одержують парфуми.

М'яту, мелісу, червону руту сушать, подрібнюють, заливають спиртом, настоюють місяць, відціджують. І ось готовий чи одеколон, чи лосьйон — залежно від концентрації розчину.

Якщо подрібнену шкірку від цитрини, мандарина або помаранчі залити спиртом, буде чудовий лосьйон.

Квіти конвалії, настояні на спирту,— чудові парфуми і водночас краплі для серця.

Квіти бузку залити спиртом — бузковий одеколон. Словом, для цього придатні будь-які квіти, що мають приємний запах.

О. О. Гарбаренко,
м. Львів

УКОРІНЕННЯ ВИНОГРАДНИХ ЧУБУКІВ

Займаюсь аматорським виноградарством понад 12 років. Набув за цей час певного досвіду і хочу поділитися ним з читачами на сторінках «ДСГ». Бо бажаючих вирощувати виноград багато, а матеріалів популярних, доступних для початківців бракує. Здебільшого доводиться читати статті, в яких автори видають себе за великих знавців, натякаючи, що закладання нових виноградників потребує особливих знань, і тим самим відлякують аматорів від цієї важливої справи.

Ось декілька порад щодо укорінення чубуків і вирощування саджанців винограду.

Заготівля і зберігання чубуків

Мешкаю у південній частині Лісостепу. На присадибній ділянці вирощую стійкі до морозів і захворювань сорти Ляна, Лідія, Сувенір, Молдова (винний). У останнього сорту пагони за один рік дають приріст 3—5 м, тому використовую його ще й для декоративного озеленення.

Лозу та чубуки заготовляю здебільшого навесні (у березні), хоч можна це робити і восени. Чубуки завдовжки 60—70 см і лозу довільних розмірів зберігаю у погребі в зав'язаних поліетиленових мішках, попередньо всипавши на дно відро зволоженого піску, але не занурюючи в нього. У такому стані вони не підсихають і не пліснявіють. За тривалого зберігання (з осені) пісок необхідно періодично зволожувати.

Підготовка до садіння

Весною, перед садінням у шкілку (10—15 квітня), чубуки кільчую. Для цього обрізую їх на 1—2 см вище верхнього вузла і на 2—3 мм нижче нижнього вузла, одержуючи чубуки довжиною 45—50 см. Після цього чубуки на дві третини їхньої довжини від нижнього зрізу занурюю на дві доби в розчин гетероауксину або замочую в розчині квіткового меду (1—1,5 столові ложки на 10 л води). Для кращого укорінення чубуки після намочування занурюю нижніми зрізами до 1/2 їх висоти в гарячу воду температурою 45—48°С і витримую 10—12 хв. Далі укладаю пучками до земляної траншеї нижніми кінцями вгору так, щоб нижні зрізи були на одному рівні і на 15 см нижче поверхні грунту. Зверху пучки засипаю тонким шаром вогкого перегною та шаром помірно зволоженого грунту завтовшки 10—12 см. Траншею накриваю парниковою рамою і стежу, щоб температура на рівні нижніх (обернених вгору) кінців чубуків становила 17—18°С.

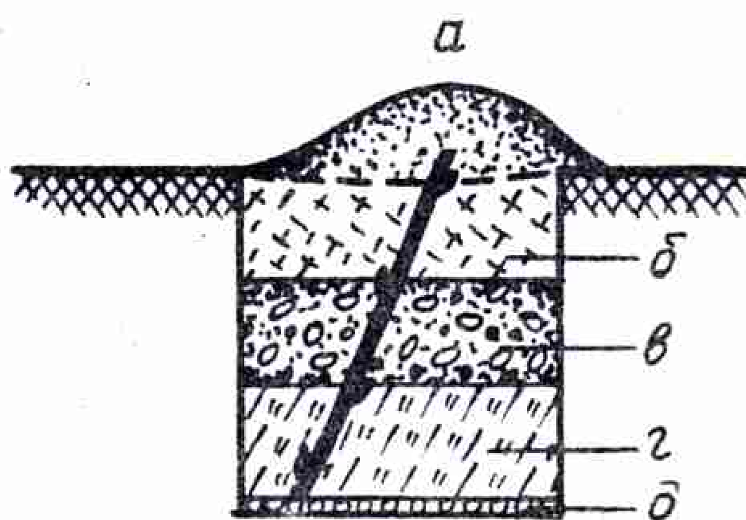
Протягом всього періоду кільчування через кожних 2—3 дні верхній шар грунту поливаю, але так, щоб вода не просочувалась до чубуків, бо вони можуть запліснявіти.

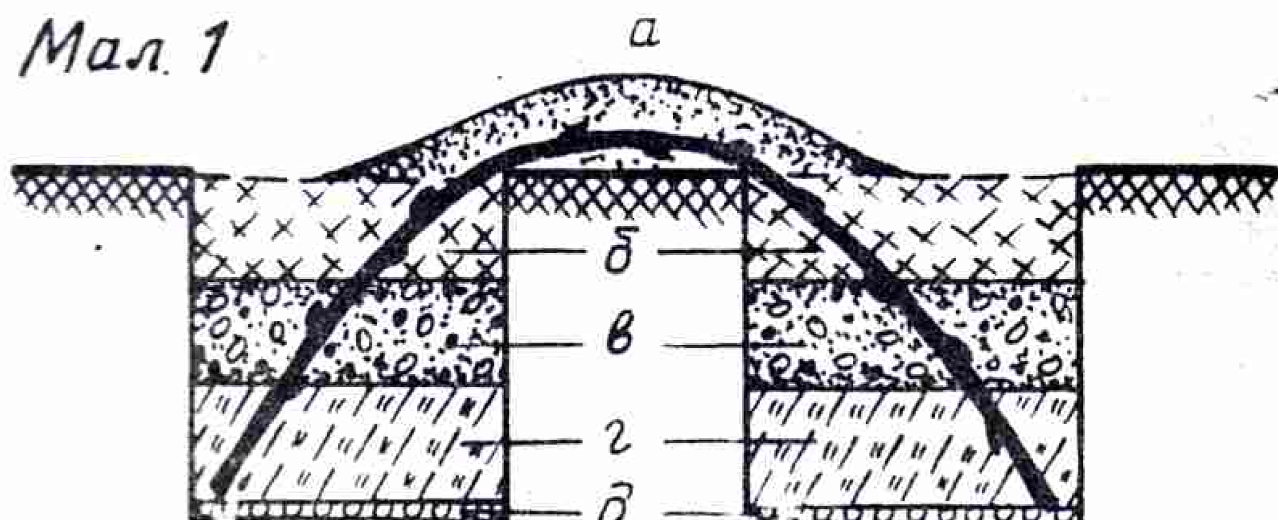
Через 18—22 дні перевіряю стан чубуків. Вони придатні для висаджування у шкілку, коли біля основи утворяться зачатки (горбики) майбутніх коренів, а бруньки добре набубнявіють. Бажано не допустити утворення коренів, бо вони під час садіння обламуються.

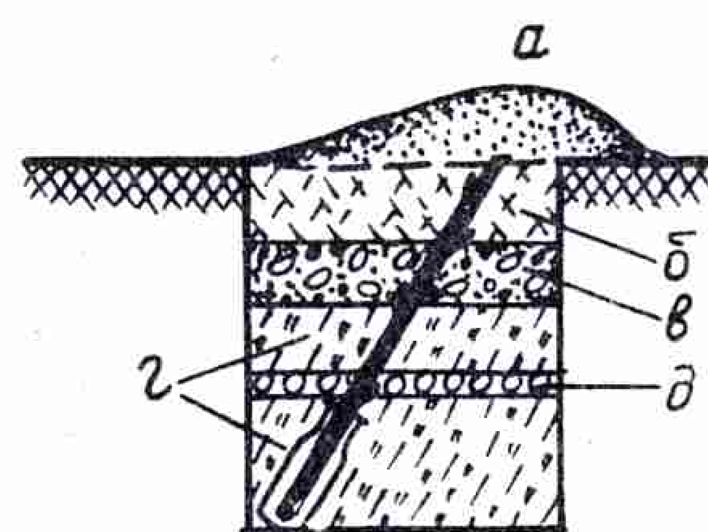
Садіння в шкілку

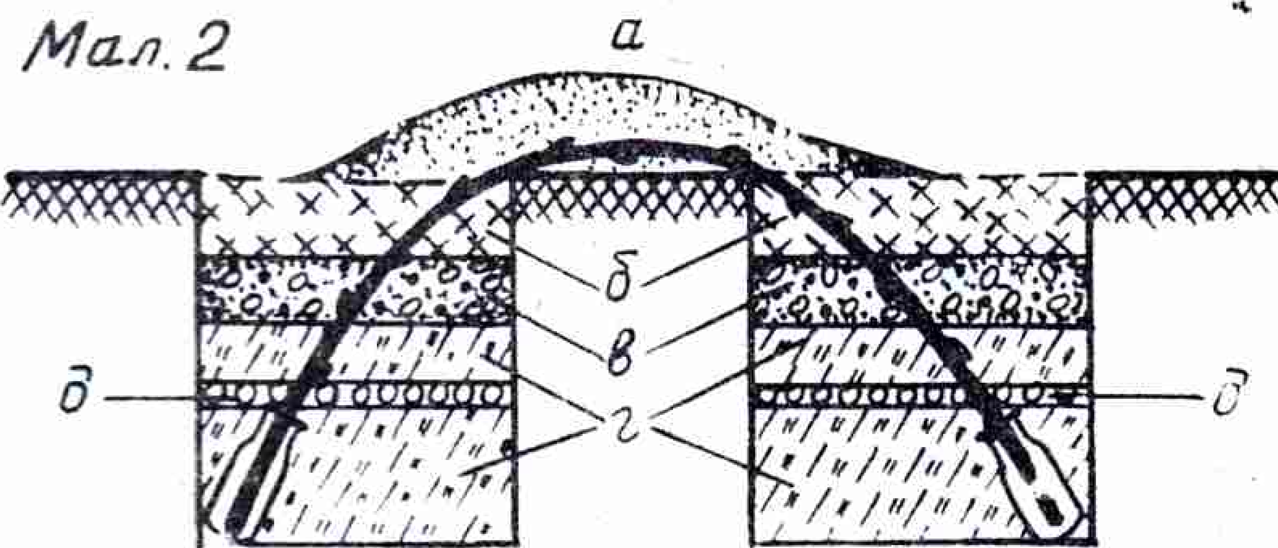
Насамперед готую траншею шириною 30—35 см і такої ж глибини. Дно поливаю гарячою водою (10 л на 1 м погонний), після чого вношу на погонний метр траншеї 10—12 кг перегною чи торфокомпосту, перемішуючи їх з верхнім шаром грунту.

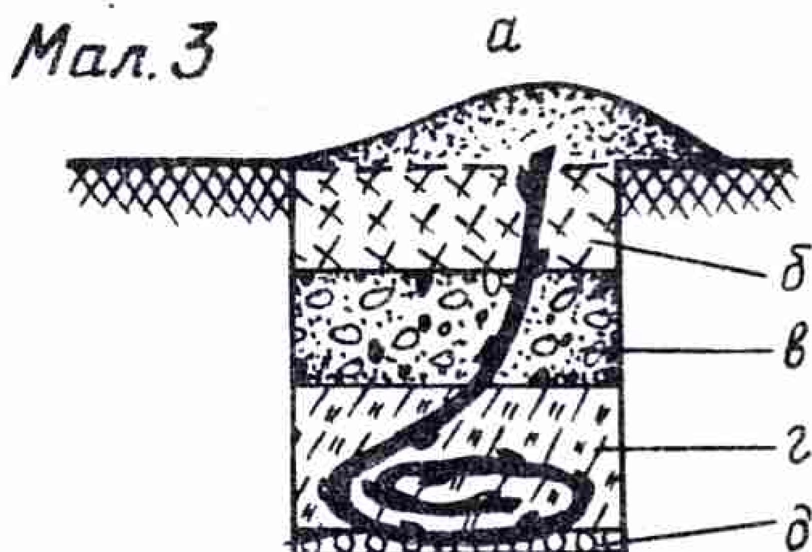
Чубуки висаджую з нахилом до північної стінки. Щоб вони краще приживалися, на дно траншеї розсіваю ячмінь (1 пригоршня на 1 м погон-

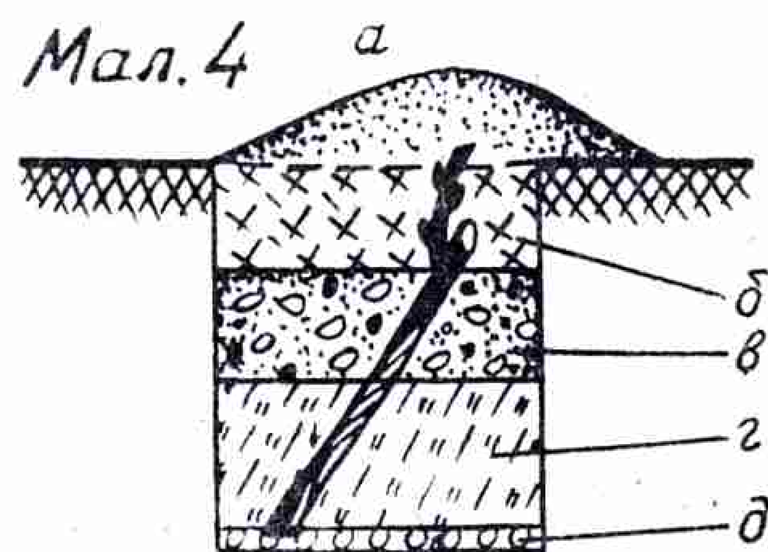

Укорінення виноградних чубуків: а — грунтовий горбик (6—8 см); б — суміш грунту з органічними та мінеральними добривами; в — суміш грунту з гравієм і піском; г — органічні добрива, змішані з грунтом; д — насіння ячменю.

Виноградник

ний). Це сприяє кращому вкоріненню і росту саджанців. Засипаю траншею спочатку на половину її висоти і поливаю теплою (20—25°C) водою (20 л на 1 м погонний), після чого засипаю повністю.

За такого способу садіння чубуки виступають над поверхнею грунту на 15 см. Над ними насипаю горбочки вологого і пухкого грунту з таким розрахунком, щоб верхівки чубуків були вкриті на 3—5 см. Протягом літа залежно від погодних умов саджанці поливаю два-три рази, підживлюючи в цей час розбавленим курячим послідом: 2 кг на 10 л води настоюю добу, а потім 1—2 л збродженого посліду беру на відро води і виливаю на 1 м канавки в міжряддя. Необхідно також систематично розпушувати міжряддя, не допускаючи утворення кірки і появи бур'янів.

Для кращого розвитку нижніх коренів видаляю ті, що розвиваються з верхніх вузлів чубука. На початку серпня, коли молоді пагони біля основи почнуть дерев'яніти, горбочки грунту розгортаю. Слаборозвинені пагони на саджанцях видаляю, залишаючи тільки 1—2 найміцніших.

Зберігання саджанців

Восени саджанці викопую. Щоб запобігти ураженню плямистим некрозом, перед укладанням у сховище обробляю їх 5%-ним розчином мідного купоросу. Купорос розчиняю в скляній або дерев'яній посудині, пучки саджанців беру за коріння й занурюю у цей розчин таким чином, щоб добре змочити приріст і штамбики до самої основи, не замочивши коренів.

У сховищі саджанці складаю вертикально і пересипаю корені мокрим піском. Відносна вологість повітря тут має бути не нижче 75—80%.

Зразу на постійне місце

Знаючи, як заготовити, зберегти, підготувати до садіння чубуки та лозу, ми можемо висаджувати їх і зразу на постійне місце. Для весняного садіння ями діаметром 70—80 см і глибиною 60—70 см копаю восени. Грунтову суміш готую у такому ж співвідношенні, як і при закладанні шкілки, додаючи по 100 г фосфорних та калійних мінеральних добрив і перемішуючи їх з верхнім шаром грунту. На важких чорноземах додавання піску або дрібного гравію поліпшує їх фізичні властивості.

Весною, коли грунт прогріється до 10—12°C, можна приступати до висаджування лози і чубуків на постійне місце, додержуючись тих вимог, що й при садінні в шкілку. Існує багато способів садіння виноградних чубуків. Декілька з них пропоную увазі читачів (мал. 1—4).

На мал. 1 відображено звичайний спосіб садіння.

За іншого способу (мал. 2) залежно від кількості садивного матеріалу чубуки нарізують довжиною 60—70 см, лозу до 1,5 м. Нижній кінець чубука, а також обидва кінці лози занурюють у пляшки з водою, п'ятками до самого дна, і закупорюють пластиліном біля горловини.

На першому етапі утворення та відростання коріння й пагонів велику роль відіграє вода. Коріння наростає на лозі вище пляшки. Поливати обов'язково.

Коли садять так, як показано на мал. 3, лозу (довжина якої 1,5—2 м) нижнім кінцем вимощують по дну ями кільцем, а верхній кінець виводять на рівень поверхні землі. Наростання та утворення великої кількості коріння на всіх вузлах лози, яка розміщена кільцем, дає змогу краще розвиватися надземній частині куща. Інколи садять дворічну лозу (35—40 см) з 2—3 вічками однорічного приросту (мал. 4). Така лоза має більше поживних речовин, ніж однорічний приріст, у неї краще розвивається коріння, що створює умови для швидкого плодоношення.

За всіх способів садіння слід нагортати горбочки над верхнім вічком (6—8 см). Вони захищають вічка від підсихання, а молоді пагони від опіків, а також трохи затримують розвиток бруньок, доки не утворяться нові корені.

У перший рік догляд за виноградними кущами полягає в розпушуванні грунту, боротьбі з бур'янами, шкідниками та хворобами, локальному зрошуванні, підв'язуванні молодих пагонів до кілків.

Старанний догляд за молодими насадженнями винограду, особливо протягом перших трьох років після садіння, створює умови для швидкого вступу насаджень у пору плодоношення і сприяє одержанню високих урожаїв протягом багатьох наступних років.

О. М. Косевич,
317633, Кіровоградська обл.,
Ульянівський р-н, с. Богданівка

Пропоную

...навесні й восени щорічно садивний матеріал найновіших колекційних і комерційних сортів гладіолусів післяплатою. Для отримання каталога надіслати конверт із зворотною адресою.

Лідія Володимирівна Петрусенко,
264340, Волинська обл.,
смт Голоби, вул. Шевченка, 77

...поштою саджанці плодових, ягідних та рідкісних культур. Для каталога надішліть конверт.

В. О. Васильєв,
310034, м. Харків-34, а/с 7288

...насіння помідорів 60 сортів, огірків, цуккіні, патисонів, пряних культур; саджанці та живці винограду, саджанці суниць, насіння айстр.

Георгій Петрович Дяченко,
313534, Харківська обл., Лозівський р-н, с. Катеринівка

...організаціям і квітникарям-любителям у широкому асортименті саджанці троянд різноманітних сортів і забарвлення, як-от Норита, Дуфтцаубер-84, Бургунд-81 та ін. Цибулини тюльпанів, останні новинки, є бахромчасті сорти. Часник двох сортів: Кримський ранній (одна головка важить 100 г і більше, достигає у травні), Гігант (одна головка важить 250 г і більше, не всихає). Для одержання каталогів необхідно надіслати 100 крб. і вкласти у лист конверт із зворотною адресою, без цього замовлення не розглядаються.

А. В. Козлов,
334410, Крим, м. Бахчисарай, а/с 3

...цибулини сортових нарцисів. Конверт-прейскурант.

Київ-142, а/с 32

...картоплю Весна, Адретта, Синьоглазка, Ласунок, Романо.

Володимир Федорович Крекотень,
329931, Миколаївська обл.,
Кривоозерський р-н, с. Бурилове

На території редакції «ДСГ» (вул. Павлівська, 11-г) з третьої декади вересня цього року продаватимуться саджанці й кущі:

яблуні — Айдоред, Спартан, Київське зимове (зимового строку достигання), Старк Ерліест (ранні); **груші карликові** — Улюблена Клапа (літня), Доктор Люціус, Золота осінь (осінні), Бере Київська, Травнева, Мліївська зимова (зимові); **черешні** — Присадибна, Китаївська чорна, Драгана жовта, Ярославна; **сливи** — Ренклод Альтана, Стенлей, Угорка гігантська; **абрикоса** — Червонощокий, Поліський великоплідний; **малина** — Ново-Китаївська, Молінг Проміс (літня), Прогрес, Бабине літо, Вереснева, Зєва (ремонтантні); **смородина чорна** — Білоруська солодка, Загадка, Рут Кноп; **смородина червона** — Джонкер Ван Тетс, Фертоді Пірос, Голландська червона.

БАСФ АСОРТИМЕНТ ЗАСОБІ В ЗАХИСТУ РОСЛИН

БАЗАГРАН® контактний гербіцид, дозволений для застосування на багатьох культурах для боротьби з дводольними бур"янами.	**РОНІЛАН®** фунгіцид для боротьби з грибними захворюваннями соняшника, полуниці, конюшини, овочів, фруктових та винограду.
БЛАЗЕР® 2 С контактний гербіцид, для боротьби з дводольними бур"янами в посівах сої в системі з Базаграном і Поастом.	**БАЗАГРАН® М** гепбіцид з широким спектром дії для зернових, зернових з підсівами багаторічних трав і для льону.
ПОАСТ® системний гербіцид проти злакових бур"янів в посівах сої, буряку, багаторічних трав, картоплі, овочів та фруктових.	**ФАЦЕТ® КС** новий спеціальний гербіцид для боротьби із злаковими *(Echinochloa spp.)* та іншими бур"янами на посівах рису.
ПІРАМІН® ФЛ гербіцид для боротьби з бур"янами в посівах буряків в системі з контактними гербіцидами та Поастом.	**2 М® – 4 ХП** гербіцид для зернових.
БУТІЗАН® С гербіцид з широким спектром дії для боротьби з бур"янами та злаковими на рапсі та капусті.	**2 М® – 4 Х** гербіцид для зернових, льону та інших культур.
ЛАДДОК® гербіцид для боротьби з бур" янами на кукурудзі.	**2 М® – 4 ХМ** гербіцид для зернових та багаторічних трав
КОРБЕЛ® фунгіцид для боротьби з хворобами копоса та листя зернових.	**2,4 Д 500** гербіцид для зернових

® = зареєстрований товарний знак БАСф Акцієнгезельшафт

Подальшу інформацію ви отримаєте
Представництво фірми БАСФ на Україні
м. Київ,
вул. Старовокзальна, 24
Тел.: 0 44/2 28 43 68
0 44/2 28 63 74
Телефакс: 0 44/2 44 61 36
Телекс: 131387 basfu su

Захист рослин

БАСФ Акцієнгезельшафт
Д-67056 Людвігсхафен

BASF

APLR 1135 UKR-0793

Мирт

Назва цієї вічнозеленої рослини походить від давньогрецького слова «мірон», що означає бальзам, мірра. Кущик з ніжними темно-зеленими запашними листками, дрібними білими квітками і темно-синіми плодами здавна користується шаною у багатьох народів Європи.

Походить мирт із Середземномор'я. Він росте у дикому стані та широко культивується на півдні Франції, в Іспанії, Італії, Греції та Туреччині, утворюючи ароматні чагарники. Його появу пов'язують з біблійською легендою, згідно якої мирт поширився з гілки тієї рослини, яку узяв із собою вигнаний з раю Адам, щоб принести на нашу грішну землю хоча б малий спогад про назавжди втрачений сад блаженства.

Зеленим миртовим вінком була прикрашена голова бога шлюбу Гіменея. Своїм духмяним ароматом рослина нагадувала про приємну насолоду любовних втіх і була символом дівочої вроди та принади. Мабуть, від тих часів мирт не втратив свого призначення. І нині у багатьох народів гілочка мирту є обов'язковим атрибутом весільного обряду. А в Україні миртом прикрашає наречена свій віночок для того, щоб шлюб був щасливим і тривалим.

Виростити мирт нескладно. Розмножують рослину насінням або живцюванням. Живці заготовляють довжиною 8—10 см. Нижній зріз роблять під бруньку біля місця прикріплення листка. Листки на живцях зрізують, залишаючи тільки верхні, які наполовину вкорочують. Кращим строком заготівлі і висаджування живця в грунт вважається кінець липня — початок серпня, коли припиняється ріст пагонів.

Укорінюють живці протягом трьох тижнів у вологому піску й невеличкому парничку чи ящику при температурі 18—22°С, прикриваючи їх скляною банкою або поліетиленовою плівкою. Після укорінення живці пересаджують в горщики у грунтосуміш, що складається із дернової та лісової землі і перегною у співвідношенні 3:1:1, додають і трохи піску. Молоді рослини пересаджують щороку весною, а дорослі — раз на два-три роки. Влітку поливають щодня відстояною водою, взимку — раз на два дні.

В період вегетації рослині можна надати різноманітної форми за допомогою обрізування чи общипування.

Особливо цінний мирт як лікарська рослина. Ще з давніх часів вважали, що рослина має чудодійні властивості і може повертати старому організмові молодість. Жінки часто вмивалися настоями мирту. Виготовлений на вині настій з його плодів вважався еліксиром бадьорості та здоров'я.

Листя можна збирати з три- або чотирирічних рослин у жовтні-листопаді. Воно містить леткі фітонциди, здатні знищувати мікробів і очищати повітря кімнати. Напевно, тому народна медицина широко використовує мирт при ангінах, бронхітах, грипі та туберкульозі.

Пропонуємо вашій увазі ряд рецептів ліків, які ви можете виготовити вдома із мирту.

50 г подрібнених сухих листків мирту засипають у пляшку і заливають 500 мл 70-процентного спирту, щільно закривають і ставлять у темне прохолодне місце, час від часу збовтуючи. Через 5 днів готовий настій проціджують і вживають по 25—30 крапель за півгодини до їди тричі на день при ангіні, бронхітах, грипі та туберкульозі.

25 г подрібнених сухих листків мирту заливають 1 л окропу і настоюють в закритій посудині протягом 30 хв, після чого проціджують і вживають по 2 склянки на день при бронхітах і як в'яжучий засіб.

70 г листків мирту заливають 1 л окропу, накривають кришкою і настоюють 6 год. Проціджують, додають 1,8 кг цукру і кип'ятять для одержання сиропу, який вживають при сухому кашлі, нежиті, грипі, виразці шлунка і хворобах кишечника.

Еліксир молодості. Беруть столову ложку свіжих плодів мирту, подрібнюють, додають 0,5 л сухого білого вина і настоюють протягом 2 тижнів. Потім проціджують і вживають по 25—30 мл при виснаженні організму після хвороб чи операцій, для очищення від шлаків та радіації.

50 г листків мирту разом з гілками вміщують в емальований посуд чи відро, заливають 5 л холодної води і нагрівають до кипіння, після чого настоюють протягом 2 год і вживають для ванн при набряках ніг і рук, ревматизмі та розриві сухожилля, ударах та травмах, випадінні прямої кишки.

Свіжим соком із листя закапують вухо при гнійних захворюваннях, очі — при надмірній сльозотечі та для поліпшення зору.

Богдан Зузук,
Євген Литвинець,
м. Івано-Франківськ

Лаконос

Розкажіть, будь ласка, на сторінках журналу про багаторічну лікарську рослину лаконос: що вона собою являє і які її цілющі якості?

Л. І. Рогова,
Сумська обл., с. Думівка

Багато років вирощую на своїй присадибній ділянці лаконос (фітолакка). За різнобічні лікарські властивості, а також велике кореневище його ще називають американським могутнім коренем.

Лаконос — рослина непримхлива, агротехніка вирощування досить проста. Насіння можна висівати восени і весною. Восени його загортають на глибину 2 см на відстані 10 см одне від одного. Посіви бажано замульчувати, щоб зберегти від вимерзання у випадку малосніжної зими. На початку березня насіння висівають в ящики на підвіконні. Перед цим бажано замочити його на добу у воді для кращого проростання. Коли з'явиться третій листочок, рослини пікірують по одній у горщечки. На постійне місце висаджують у травні разом із розсадою помідорів — коли мине загроза приморозків. Відстань між рослинами має бути не менше 1 м, бо виростають могутні кущі до метра в діаметрі.

Лаконос не любить сонячних місць, краще росте в напівзатінку. На сонці листки сохнуть навіть при достатній кількості вологи. Після висаджування в грунт рослини слід підживлювати через 10 днів курячим послідом (1:20) або коров'яком (1:10), розпушувати грунт, поливати. При хорошому догляді уже в перший рік лаконос зацвітає і дає повноцінне насіння. Ніяких хвороб і шкідників на ньому я не спостерігав. У подальші роки рослина розростається у могутній кущ діаметром до 1 м і висотою 1,5 м.

У всі пори року завдяки великим листкам, колосоподібному білому суцвіттю лаконос має дуже декоративний вигляд. Надземна

частина рослини є чудовим кормом для птиці і свійських тварин.

Та основна цінність лаконосу в його лікарських властивостях. У народній медицині відвар листя і коренів використовують як відхаркуючий, сечогінний та протиглистовий засіб. Витяжку із свіжого кореня рекомендують при різних запальних процесах, радикуліті і ревматизмі. Відвар з ягід лаконоса сприяє зниженню артеріального тиску на початкових стадіях гіпертонічної хвороби. Та частіше все ж використовують корінь лаконосу.

Для приготування настоянок беруть 3-річні корені. Їх викопують наприкінці жовтня, подрібнюють і сушать при температурі 60° С у духовці. Готують настоянку так. Півсклянки висушеного кореня заливають 0,5 л спирту або міцної горілки, настоюють 7—10 днів у темному місці при кімнатній температурі. Одержаними ліками натирають болючі місця при поліартритах і радикулітах. Для посилення дії до настоянки можна додати столову ложку прополісу і півсклянки свіжих квітів бузку. Але в будь-якому випадку треба проконсультуватися у лікаря.

Мені доводилося читати, що у США, Англії, Німеччині препарати із фітолакки використовують для лікування раку. Так що за лаконосом, на мою думку, велике майбутнє. Кожному під силу виростити цю невибагливу рослину, яка не тільки лікує, а й є чудовим декоративним доповненням саду. Додам, що ягоди лаконосу — непоганий барвник у приготуванні кондитерських виробів, соків, желе, компотів.

В. Р. Пакус,
Івано-Франківська обл.

Маруну забувати не варто

У листі до редакції Г. Ф. Варава з м. Хмельницького просить докладніше розповісти про «божественну травичку», зразок листя якої надіслала в конверті. Хоч вона і не знає назви цієї рослини, проте успішно її використовує в домашній аптеці проти захворювань шлунково-кишкового тракту, при різноманітних запаленнях на шкірі, очах, при порізах, циститі і геморої. На запитання читачки відповідають спеціалісти Центрального ботанічного саду АН України.

За всіма ознаками — це маруна велика з родини піретрум. Вона має багато назв: кануфер, калуфер, пижмо бальзамічне, бальзамічна горобинка, канупер, сарацинська м'ята, колуфер, бальзамін садовий, але найчастіше її називають кануфером.

Це багаторічна трав'яниста рослина з повзучим кореневищем і кількома стеблинами 70—130 см заввишки. Весною маруна утворює розетку великого світло-зеленого, овального, із зубчастими краями листя, що досягає 20 см у довжину і 10 см в ширину. Стеблове листя дрібніше.

Суцвіття — щитоподібне, зібране з напівкулеподібних дрібних кошиків на коротких ніжках. В ньому може бути від 10 до 60 кошиків. Воно дуже схоже на суцвіття пижма звичайного, звідси й одна із назв — пижмо бальзамічне.

Батьківщиною маруни великої вважається Близький Схід. Цю рослину знали ще стародавні єгиптяни, греки і римляни. У Європі вона теж досить довго користувалась значною популярністю, її вирощували в садах та на городах. Однак у наш час цю рослину незаслужено забули. У дикому вигляді її можна зустріти в Англії, Північній Америці, Туреччині, на півночі Ірану, у Вірменії. В Україні в деяких районах її вирощують як городню культуру.

Маруна велика любить родючий вологий грунт, але може рости й на бідніших землях, якщо їх удобрювати. Розмножується переважно вегетативно, а також насінням. Восени садять кореневище на глибину до 10 см, а весною — розмножують поділом куща. Добре розмножується маруна велика і живцями з кореневищ та наземних стебел. На одному місці може рости 5—6 років. Добре зимує і відростає рано навесні.

При доброму догляді дає великий урожай листя, яке має сильний приємний пряно-м'ятний аромат. Вживають його свіжим або висушеним як добавку (у невеликій кількості) до супів, салатів, соусів. Особливо приємні такі домішки у кондитерських виробах, солодких стравах, квасах. Декому подобається своєрідний ароматичний чай з листям маруни великої. Це також добра приправа до рибних страв, жирного м'яса, птиці, дичини. В Англії та Німеччині її обов'язково додавали до пива, у Прибалтиці використовують під час виготовлення твердих сирів та різних виробів з сиру.

Як прянощі використовують молоді, ніжні пагони з листям до бутонізації. В цей період вони мають найсильніший аромат.

Щоб одержати більше листя, слід не дати рослині зацвісти, зрізуючи квітконосні стебла. Заготовляють листкові пластини без черешків, сушать на повітрі за помірної температури. Висушене листя зберігають у скляних банках з темного скла, ретельно закритих. Перед вживанням його легко розтерти на порошок.

Маруну велику здавна застосовують у народній медицині. Трава, зібрана в період від бутонізації до цвітіння, має болетамуючі, протизапальні та жарознижуючі властивості. Її приймають як внутрішні ліки при спазмах і болях у шлунку й кишечнику. Зовнішньо листя рослини прикладають до ран, порізів, опіків на шкірі.

Бутонізуючі пагони настоюють на олії (краще кукурудзяній або оливковій). Таку олію називають бальзамною. Вона має сильну антисептичну дію і використовується при різних пошкодженнях шкіри, особливо при опіках.

Квітки використовують як глистогінне, а також як інсектицид для відлякування різних комах. В цьому випадку в шафах для одягу розкладають висушену надземну масу маруни великої у суміші з лавандою, котру заготовляють під час цвітіння.

Л. Р. Романенко,
провідний інженер,
О. А. Корабльова,
канд. с.-г. наук

Вашій родині кролі допоможуть розв'язати проблему м'яса

У нашій країні розводять в основному 10 порід кролів, яких залежно від одержуваної продукції поділяють на м'ясних, м'ясо-шкуркових і пухових, хоч, звичайно, справжній господар від кожної тварини отримує і високопоживне м'ясо, і хутро. За величиною і масою є кролі великі, середні та дрібні.

Кролі м'ясо-шкуркових порід бувають нормальношерстні (довжина ості 2,5—4 см, пуху — до 2,5 см) і короткошерстні (довжина ості до 2 см, пуху — до 1,8 см). Від тварин пухового напрямку одержують за рік від 100 до 700 г пуху, їхній волосяний покрив на 96% складається з пуху довжиною до 7 см.

М'ясних кроленят вирощують 65—70 днів, поки вони наберуть 2 кг живої маси, і реалізують на м'ясо. При цьому від кролематки можна протягом року за чотири окроли мати 45 кг м'яса та 25 шкурок.

М'ясо-шкуркових кроленят вирощують до 3,5—4,5-місячного віку, забивають їх, коли жива маса кожного становить 3 кг. За рік при чотирьох окролах отримаємо 75 кг м'яса та 25 шкурок.

Пухових кролів розводять двома способами. Перший: усіх дорослих самок використовують одночасно для відтворення молодняка і одержання пуху. За другим способом приблизно 70% самок з самцями не спаровують, з них лише отримують пух. Решту використовують для відтворення молодняка, одержуючи від них два перших окроли. Частину кроленят залишають для поповнення поголів'я, а з інших двічі знімають пух і забивають на шкурку. У період підготовки до забою кролів розсаджують по 2—3 голови в клітку.

Як і де утримувати кролів? Слід пам'ятати, що не можна допускати скупчення тварин у клітках, тоді вони погано ростуть, б'ються, пошкоджують один одному шкурки. На дорослого кроля має припадати 0,6—0,8 $м^2$ площі клітки, на кроленя — 0,2—0,3 $м^2$. Кролі дуже чутливі до високих температур. У спеку вони інтенсивно дихають, підвищується температура тіла, а за 43° С можуть загинути. Низька температура затримує чергову линьку, поліпшує якість шкурок.

Клітки бажано встановити на стояках заввишки близько 80 см, це полегшить догляд. Довжина клітки 100—150 см, ширина — 60—70, висота передньої стінки — в межах 70—80, задньої — 40—55 см. На передній стінці посередині обладнайте сітчасті дверцята висотою 60 і шириною 40 см. З одного боку дверцят буде маточне відділення, а з іншого приладнайте годівниці (окремо для грубих кормів, концентрованих, коренеплодів) і металеву напувалку. Щоб зручніше вибирати з'їдини, годівниці зробіть висувні. Підлогу вистеліть дошками з нахилом у 5 см до передньої стінки, а дах, навпаки,— до задньої. Напуски зробіть спереду на 30 см, з боків і ззаду — по 15 см. У холодну пору року клітку варто утеплити матами, настелити підстилки. Коли кролів взимку і влітку утримують у клітках просто неба, тварини ростуть дужчими, міцнішими, стійкішими проти захворювань, хутро в них пухнастіше, краще забарвлене.

Клітки слід ставити на сухому місці, захищеному від північних вітрів, щодня очищати від гною. Для молодняка використовують групову клітку на 15 голів, з сітчастою підлогою. Варіантів конструкції кліток безліч, усе залежить від можливостей і фантазії господаря. Наприклад, французьким кролівникам подобається клітка у формі циліндра, зробленого з легкої металевої сітки. Кріль, який без особливих труднощів перекочує такий циліндр по невисокій траві, споживає її через сітку, отже, сам себе обслуговує, не втече, захищений від хижаків.

Кролематок починають парувати у віці 4,5—5 місяців. Самок в охоті підсаджують в клітку до самця. Після парування її відсаджують, а через 5 днів парування повторюють. Якщо матка відбиває самця, її вважають крільною. Влітку кролів парують вранці і ввечері, взимку — в середині дня. Живуть ці тварини 5—15 років, але строк господарського використання від 3 до 5 років.

Кролі дуже плодючі, вже через місяць після запліднення народжується від 5 до 19 зовсім голих, сліпих і безпорадних кроленят. Очі розплющуються у них лише на 10-й день. Усі операції, пов'язані з окролом, кролематка виконує самостійно. У кожного новонародженого розгризає пухир для плода, пуповину, облизує шкіру, привчає малят до сосків, вкриває пухом. Кролівнику залишається лише допомогти їй влаштувати гніздо, вистелити його пухом, поставити напувалку із свіжою і чистою водою, прибрати мертвонароджених з клітки. За рік від самки можна мати від 4 до

6 окролів. Коли окролів чотири, найкраще, щоб вони були в лютому, квітні, липні і вересні.

Після окролу під самкою залишають 7—8 кроленят, бо у неї лише 8 сосків. Перші 18—20 днів малюки живляться тільки материнським молоком, яке має жирність 10%, білка — 15, а цукру лише 2%. Через 20 днів кроленята поступово починають поїдати ті ж корми, що й мати. З місячного віку до раціону підсисних самок додають на кожне кроленя по 30 г концентрованих кормів і 100 г трави влітку і стільки ж концентратів та 30 г картоплі або моркви і 20 г сіна взимку. Відсаджують молодняк від матері у 30—45-денному віці в клітки по 5—10 голів, де утримують їх до 3 місяців. Згодом самок розміщують у клітках по 2 голови, неплемінних — по 3—4, самців — окремо кожного. Перший тиждень після відлучення кроленят годують, як і під матками. Ростуть вони інтенсивно, вже на 6-й день життя подвоюють свою масу.

Залежно від строку відлучення розрізняють інтенсивний і м'ясний способи вирощування кролів. За першого способу поєднують сукрільність з лактацією маток. Кроленят відлучають у 30—40-денному віці, самку парують на 25—30-й день після окролу. Це дає можливість одержати за рік 6 окролів. Молодняк забивають у 90-денному віці. За м'ясного методу кроленят добре годують, утримують біля самки до 60—65-денного віку, а коли досягають 2 кг живої маси, забивають на м'ясо. Самку парують за кілька днів перед відлученням.

Щороку вибраковують кожну третю самку. Вибракуваних тварин утримують у клітках по 1—2 голови, відгодовують 20—30 днів.

Якщо достатньо і правильно годувати, кролі в місячному віці орієнтовно повинні важити 500—700 г, у два місяці — 1200 г, в три — 2200 г, в чотири — 3000 г. На 1 кг приросту вони споживають кормів менше, ніж інші сільськогосподарські тварини.

Орієнтовно в середньому на матку з 20 кроленятами до 4-місячного віку на рік потрібно 336 кг концентрованих кормів, 110 — сіна, 183 — соковитих, 528 кг зелених кормів. При інтенсивному вирощуванні кролів на м'ясо вранці згодовують зерно, вдень — сіно або траву, ввечері — суміш подрібнених концентрованих кормів з картоплею, буряками. Дорослим тваринам за дворазової годівлі влітку траву і концентровані корми дають порівну вранці і ввечері, а взимку половину норми концентратів і всі соковиті корми згодовують вранці, а ввечері решту концентрованих і сіно. Вечірню порцію концентратів можна змішати з вареною картоплею. Залежно від можливостей господаря дорослих кролів годують у визначені години 2—3 рази, молодняк — 4—6 разів, напувають водою тричі на добу. До нових кормів привчають поступово, протягом 5—7 днів. Кролям вкрай необхідні корми, що містять сірку,— редька, капуста. Щоб мати гарний пух, слід згодовувати листя осики, верби, бобові рослини, кропиву, полин.

Кролі — найневибагливіші до кормів тварини. Влітку доброю поживою для них є різна трава, листя і пагони дерев, взимку — високоякісні сіно, солома, відходи овочівництва, кормові й цукрові буряки, картопля, гарбузи, топінамбур, концентровані корми. До основного раціону слід додавати незбиране і збиране молоко (особливо для лактуючих маток), м'ясо-кісткове, риб'яче, кров'яне борошно, кухонну сіль, крейду.

Господареві необхідно знати, що кролі часто гинуть від споживання гнилих, пліснявих, зіпсованих, прілих кормів, антисанітарії, протягів. А також від згодовування аконіту, жовтецю, анемони, калюжниці болотної, живокосту, чистотілу, маку-самосійки, куколю, цикути, болиголова, собачої петрушки, дурману, блекоти, пасльону, беладонни, наперстянки, аврану аптечного, пажитниці, віхи отруйної, чемериці. У отруєних цими рослинами тварин порушується травна і нервова система, настає знесилення, загибель. Тому не слід згодовувати незнайомі корми, а в крайньому разі для перевірки давати малими порціями малоцінній групі тварин. При висушуванні більшість шкідливих трав втрачають отруйність. І все ж за ознак захворювання необхідно припинити згодовувати підозрілі корми і негайно звернутись до ветлікаря. Та й в інших випадках хворих і підозрілих на захворювання тварин слід ізолювати в окремих клітках і викликати ветлікаря.

Щоб уникнути захворювання і падежу здорових тварин, не можна пересаджувати їх на місце загиблих або вимушено забитих без попереднього ретельного механічного очищення і дезинфекції кліток. Придбаних тварин протягом 30 днів необхідно утримувати в ізольованих клітках, не допускати контактів з рештою кролів, що є в господарстві.

Купуючи кролів, вимагайте від продавця ветеринарне свідоцтво або довідку про стан здоров'я тварин, час проведення досліджень, щеплень, обробок. Здорова тварина бадьора, з розплющеними, блискучими очима, еластичною шерстю, має сформовані випорожнення. Температура тіла 38,5 — 39,5°С, але вона може змінюватися залежно від температури навколишнього середовища: за температури плюс 5°С становить 37,5°С, а при 40,5°С підвищується до 41,6°С. В нормі пульс у кроля 120—160 ударів за хвилину, у молодняка — 180, дихає 50—60 разів за хвилину.

Кролі часто гинуть ще й від різкої зміни раціону, роздавання кормів на брудну підлогу або в забруднені годівниці, від утримання тварин у вологих, непровітрюваних, тісних клітках, а також від інфекційних захворювань — міксоматозу, вірусної геморагічної хвороби, пастерельозу, туберкульозу тощо. Зауважимо, що до міксоматозу і вірусної геморагічної хвороби люди і сільськогосподарські тварини не чутливі.

Міксоматоз — вірусне гостре заразне захворювання, передається кровосисними комахами (комарі, воші, блохи, кліщі), через інфікований корм, обладнання, інвентар; інфекцію можуть переносити птахи, тварини, люди. Найчастіше проявляється хвороба навесні і восени, тривалість 5—10 днів. Характерні ознаки — набряки в ділянці голови, підгрудка, на вухах, уздовж хребта, біля статевих органів та анального отвору. Тварини швидко худнуть і гинуть. Основним засобом профілактики є щеплення, яке бажано провести навесні до появи комарів. Заходи боротьби: хворих і підозрілих ізолюють, негайно повідомляють ветеринарним спеціалістам. Хворих тварин забивають безкровним способом і разом із загиблими спалюють. Здорових особин із сусідніх кліток забивають на м'ясо, яке після двогодинного проварювання можна споживати. Шкурки та внутрішні органи спалюють. Місце забою, клітки, інвентар, підстилку дезинфікують хлорним вапном, спецодяг кип'ятять, взуття дезинфікують.

Вірусна геморагічна хвороба кролів — одна з найтяжчих інфекційних, яка розповсюджується від хворих комахами, гризунами, собаками, котами. Через два—чотири дні, а інколи через лічені години після зараження кролі захворюють, швидко гинуть. Ознака хвороби — раптове падіння на бік, судомні рухи, ядуха, писк, кровотеча з носа. Захворюють насамперед дорослі, молодняк до 1,5-місячного віку стійкий проти хвороби. Вона виникає в будь-яку

пору року. Зберегти кролів від цієї недуги можна, не допускаючи контактів з іншими кролефермами, інвентарем, одягом, кролячими шкурками з неблагополучних ферм. Необхідно проводити вакцинацію усіх тварин з 1,5-місячного віку. Дезинфікуючі і оздоровчі заходи ті ж, що й при міксоматозі.

Щоб мати гарну шкурку і доброякісне м'ясо, необхідно правильно забити кроля. Тварину тримають за вуха і палицею б'ють по потилиці. Внаслідок удару тварина втрачає чуттєвість і здатність рухатись, але серце не зупиняється, інакше знекровлення не буде повним і м'ясо швидко зіпсується. Оглушену тварину підвішують за задню ногу на мотузяній петлі, розрізують кровоносні судини шиї або носові перетинки і тим знекровлюють. Перед тим, як знімати шкуру, роблять кільцевий надріз навколо скакальних суглобів задніх ніг, потім розрізують шкуру із заднього боку ніг і розпорюють знизу хвіст. Стягнувши шкуру із стегна та хвоста і зробивши наскрізні прорізи на задніх кінцівках біля скакальних суглобів, тушку підвішують на розпірці вниз головою, шкуру обережно стягують вниз хутром всередину. З передніх ніг її знімають до зап'ястя (лапи відрізують). Підрізавши шкуру навколо вух, губ, очей, знімають її з голови, підвішують на годину для охолодження. Після цього натягують міздрою назовні на дерев'яний конус з гладенькою поверхнею довжиною до 1 м (діаметр переднього кінця — 6, заднього — 12 см), фіксують кількома цвяхами, тупим ножем зчищають залишки жиру.

Потім шкуру натягують на дерев'яну правку міздрою назовні, ретельно розправляють, сушать за температури не вище 30°С. Не можна сушити біля печей, на морозі, під сонячним промінням. Після висихання шкуру знімають з правки, міздру натирають тирсою для видалення жиру і здають на заготівельний пункт.

Слід пам'ятати, що кролів на забій відбирають, враховуючи стан волосяного покриву, молодняк — після закінчення другої вікової линьки. З шкурок літнього забою, непридатних для виготовлення хутра, виробляють високосортне шевро, замшу та лайку, з пуху — легкий і теплий одяг. Найцінніші кролячі шкурки одержують з листопада по березень.

В. А. Ярмолицький,
В. К. Левченко,
Українська академія аграрних наук,
Управління впровадження наукових систем у тваринництві

Служба взаємодопомоги

Від чого загинули кролі?

Мої батьки проживають у селі Мостовому Андрушівського району на Житомирщині. Тримали кролів. І ось нещодавно протягом трьох днів усі кролі, а було їх сімнадцять, загинули. В інших людей, які тримали кролів, у ці ж дні сталося те саме.

У селі ніхто не пам'ятає, щоб саме в зимові дні напав на кролів такий мор.

Хотілося б прочитати на сторінках «ДСГ», що то за хвороба вразила наших довговухих.

Ф. А. Загорський,
Київ-208, пр. «Правды», 104, кв. 75

Розводжу кролів за методикою акселеративного кролівництва І. Н. Михайлова із Санкт-Петербурга. За цією методикою одним із основних компонентів корму для цих тварин є гранульований комбікорм, а його в нашій місцевості придбати майже неможливо.

Ось і звертаюся до читачів журналу з проханням порадити, як самому в домашніх умовах можна зробити невеликої потужності гранулятор. Михайлов пише, що його можна виготовити навіть із звичайної м'ясорубки, але як це зробити, додуматися ніяк не можу. Можливо, хтось може його зробити й надіслати мені, то я придбаю його за будь-яку ціну із великою вдячністю.

В. В. Стрілак,
Чернівецька обл., Глибоцький р-н, с. Кам'янка, вул. Молодіжна

Як прясти нитки з вовни

На запитання К. Лук'янової («ДСГ» № 4 за 1992 р.)

Багато є сортів вовни, із яких прядуть нитки. Найкращі ті, що мають шовковисте й еластичне волокно, наприклад мериносова, ангорська, пух оренбурзької кози. А економні майстрині прядуть нитки з вовни пухових кролів і навіть деяких порід собак.

Отже, спочатку вовну миють у теплій воді, просушують, а потім вручну перебирають, аби в ній не було нічого іншого, крім волокон. Далі розчісують на негустій дерев'яній гребінці з довгими й тупими зубцями. Вже перебрану вовну масою 150—200 г згортають у рулони — виходить кужіль. Якщо немає гребінки, можна використовувати дощечки із забитими в них цвяхами.

Коли вовна готова, її можна прив'язувати до спинки стільця (ззаду) і починати прясти. Показником вершини майстерності була вінчальна обручка: якщо в неї входило 300 ниток, то господиня вважалася прялею найвищого класу.

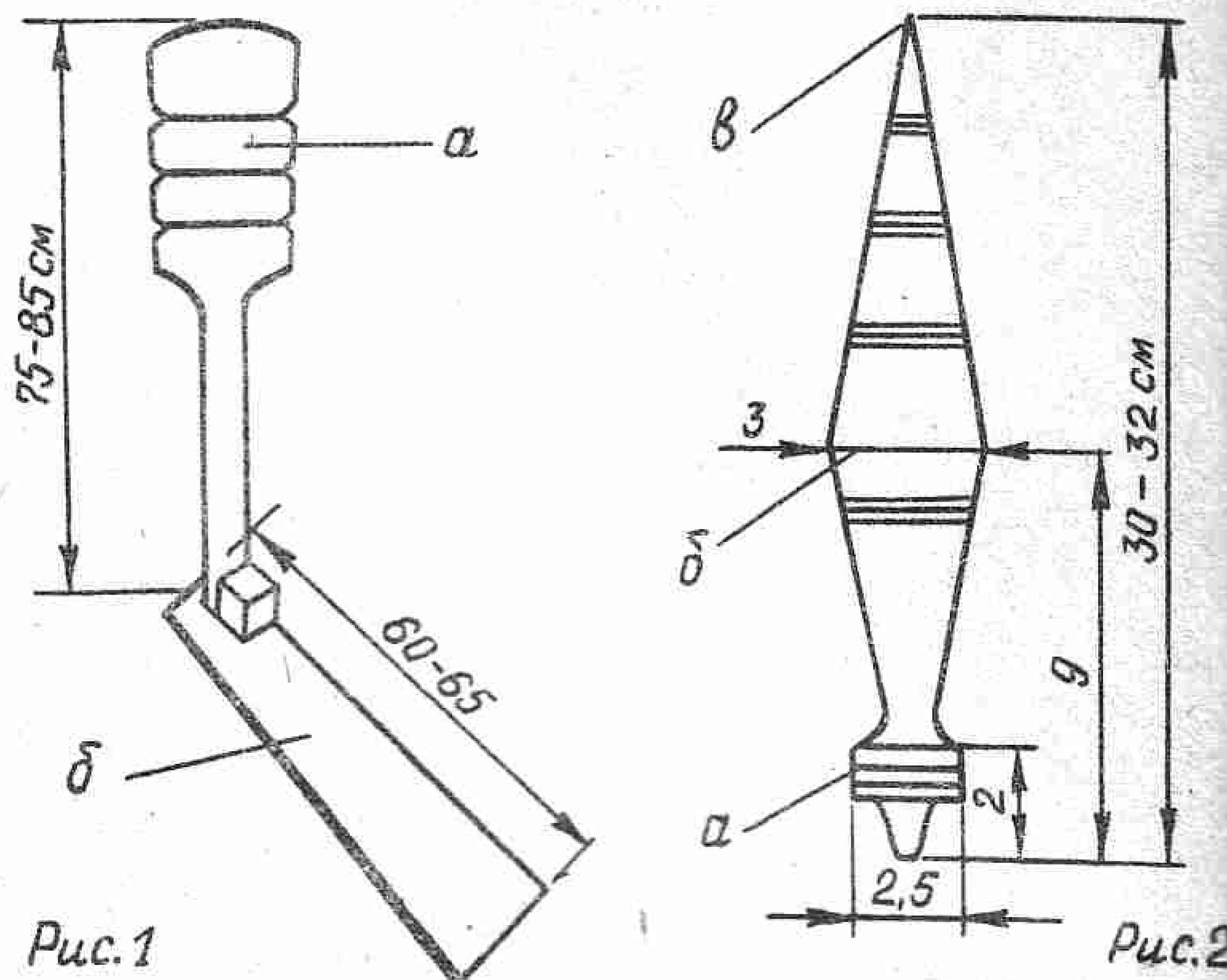

Рис. 1. ***Прядка:*** *а — основа для прив'язування кужеля нитками; б — дінце (для сидіння).*
Рис. 2. ***Веретено:*** *а — п'ятка; б — потовщена частина; в — носок.*

У давнину в нас пряли нитки з вовни ще й на веретені. Його виготовляли із сухої липи завдовжки переважно 30—32 см, але чим воно довше, тим на ньому легше прясти. Верхня частина називається носком (див. мал.), нижня — п'яткою, середина потовщена. Коли веретено готове, міцно прив'язуємо звичайну нитку довжиною 40—50 см і намотуємо її кілька разів за годинниковою стрілкою. На веретені можна зробити й надрізи, тоді легше прив'язувати нитку. Коли нитка закріплена, треба зробити з неї петлю і накинути її на носок, щоб міцно трималася. До п'ятки веретена можна приладнати й важок, тоді воно краще обертатиметься в руці.

Отже, сядьте на денце або візьміть стілець і поставте так, щоб кужіль був у вас під лівою рукою. Тоді трьома пальцями витягніть із кужеля смужку вовни шириною 0,5 см і довжиною 2—3 см, приєднайте її до нитки і скрутіть їх за годинниковою стрілкою, допомагаючи собі веретеном. І починайте прясти. Веретено тримайте за носок трьома пальцями правої руки і рівномірно обертайте його за годинниковою стрілкою, а з кужеля у цей час витягуйте волокно пучками трьох пальців лівої руки. Коли спрядете нитку на витягнуту руку, намотайте її на пальці лівої руки і накрутіть на середню частину веретена. Після цього нитку знову закріпіть петлею на носку і продовжуйте прясти, а готову нитку так само навивайте на веретено від середини до низу. Коли воно заповниться, змотайте нитки в клубок — пряжа готова.

Звичайно, краще прясти нитки із вовни на прядці, але зараз у нас немає майстрів, які б уміли зробити цей старовинний верстат, хоч він дуже потрібний. Було б добре, аби знайшлися такі майстри і розпочали виготовляти прядки.

С. П. Бойко,
317412, Кіровоградська обл., Новомиргородський р-н, с. Лікарево

Міні-верстак

Міні-верстак призначений для виконання столярних та дрібних слюсарних робіт у домашніх умовах. Прилад завдяки компактності конструкції не потребує великої площі і може бути використаний практично у будь-якій квартирі — у передпокої, на кухні, на балконі.

Прилад складається з базового блока, який має два міцних стояки 13, кришку 15 та задню стінку 12.

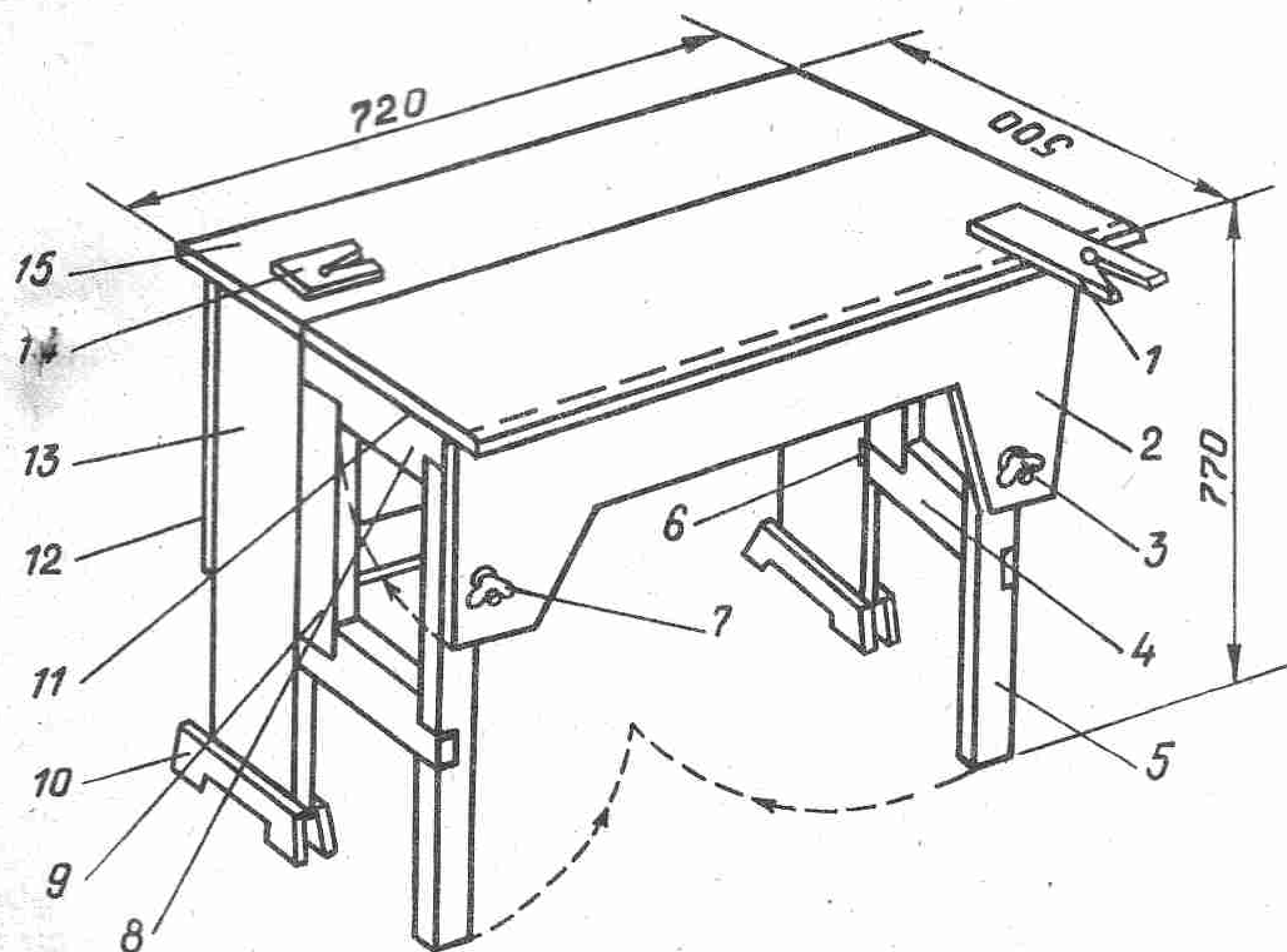
До нижньої частини стояка для більшої стійкості за допомогою шурупів припасовані планки 10. Задня частина верстака разом з боковими стояками та допоміжними елементами утворює своєрідний стелаж, де можна тримати інструменти, заготовки, деталі. До стояків базового блока за допомогою завісів приладнана Р-подібна опора 5, виготовлена з брусків 50×50.

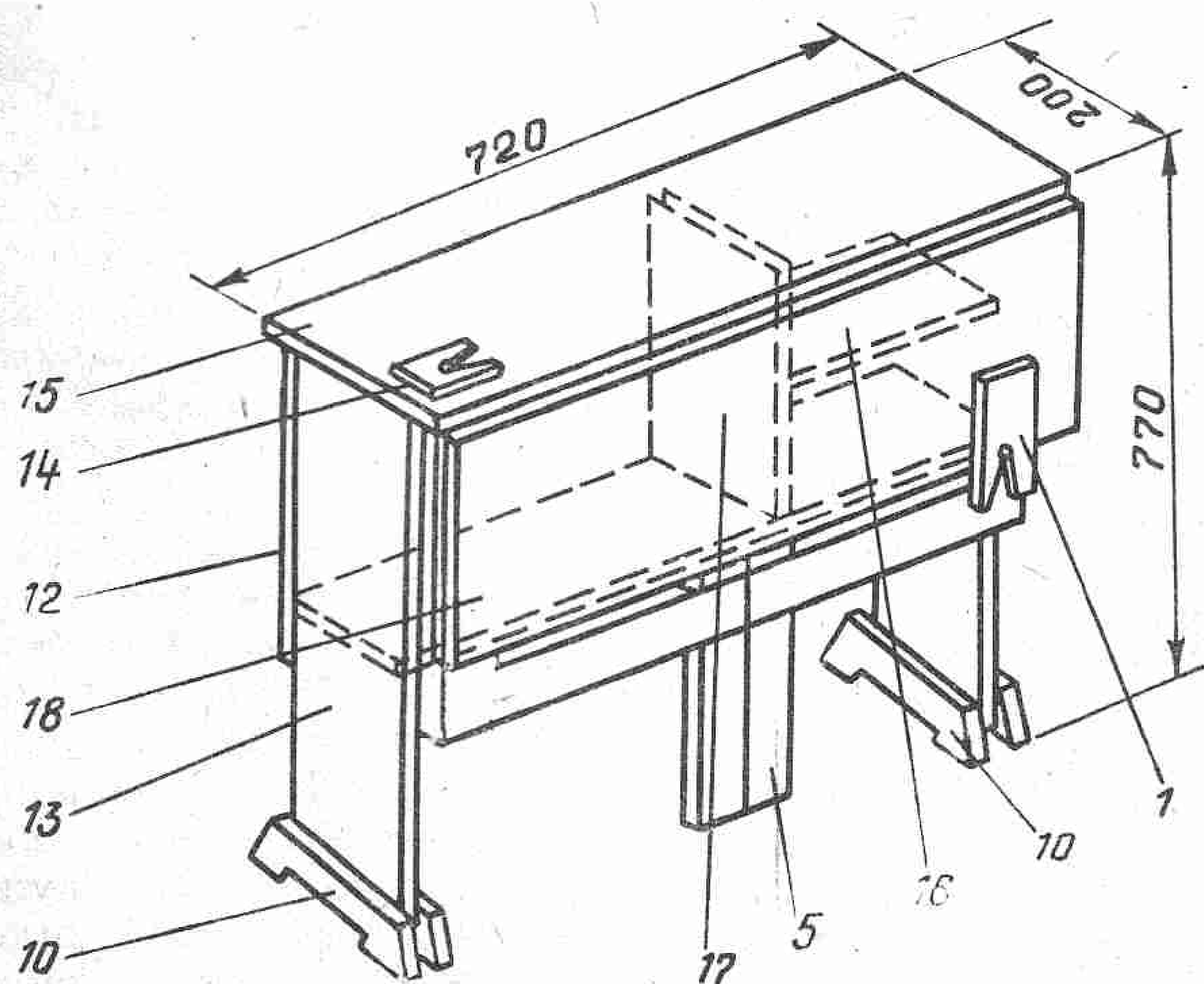
Головну робочу площину верстака утворює відкидна кришка 11, що виготовлена з багатошарової фанери чи деревоплити та закріплюється за допомогою рояльної завіси до кришки 15 базового блока. Надійне з'єднання конструкцій в єдину жорстку систему забезпечує поздовжня кришка-фартух 2, яка безпосередньо прикріплюється до відкидної кришки за допомогою рояльної завіси, а в нижній частині має отвори для болтів 3 з гайками баранчикового типу, якими кріпиться до стояків 5 Р-подібної опори. Щоб створити необхідні умови для столярних робіт та випилювання лобзиком, на верстаку закріплено елементи 1, 14.

Необхідну міцність конструкції забезпечує з'єднання дерев'яних елементів та деталей за допомогою шурупів та клею. Елементи Р-подібної опори з'єднують врізкою «в півдерева», а базового блока — за допомогою кутників. Експлуатуючи кілька верстаків, автор та окремі аматори переконалися у зручності та надійності запропонованої конструкції.

Г. І. Болотов,
архітектор,
м. Київ

Міні-верстак: 1 — пристрій для випилювання лобзиком; 2 — кришка-фартух; 3, 7 — болти з гайками баранчикового типу; 4 — нижня поперечина Р-подібної опори; 5 — стояк Р-подібної опори; 6 — завіси; 8 — верхня поперечина Р-подібної опори; 9 — з'єднуюча частина Р-подібної опори; 10 — опорні планки базового блока; 11 — відкидна кришка верстака; 12 — задня стінка; 13 — стояк базового блока; 14 — пристрій для столярних робіт; 15 — кришка базового блока; 16—18 — елементи стелажа, вмонтованого у базовий блок.

№	деталі	матеріал	товщина	кількість
13.	750 × 150	дошка	25	2
15.	720 × 200	фанера	10	1
12.	700 × 420	—״—	5	1
10.	210 × 60; 10	брусок	15	4
17.	340 × 130	—״—	10	1
16.	225 × 130	—״—	10	1
5.	760 × 50; 50 320 50	дер. брус.	50	2
4.	420 × 50; 50, 50	— —	50	2
8.	345 × 50; 50, 50	— —	50	4
11.	720 × 300	фанера	10	1
2.	670 × 250; 400, 100	—״—	10	1
1.	110 × 25	—״—	10	1
14.	200 × 110	—״—	10	1

Своїми руками

І вугілля заощаджує, і добре гріє

Господарям, у житлах яких немає центрального опалення, осінньо-зимовий період завдає чимало клопоту. Якщо в домівці не одна грубка, то тільки встигай заносити вугілля і дрова.

Краще водяне опалення, та не кожен його нині може придбати або зробити. До того ж воно вибагливе — необхідно вчасно підкинути вугілля, а прогавив — розпалюй заново. Отже, ні просвітку, ні спочинку до весни. І ще одне: щоб обігрівати домівку, слід заготовити на зиму не одну тонну вугілля і не один кубометр дров, а вони нині дуже дорогі.

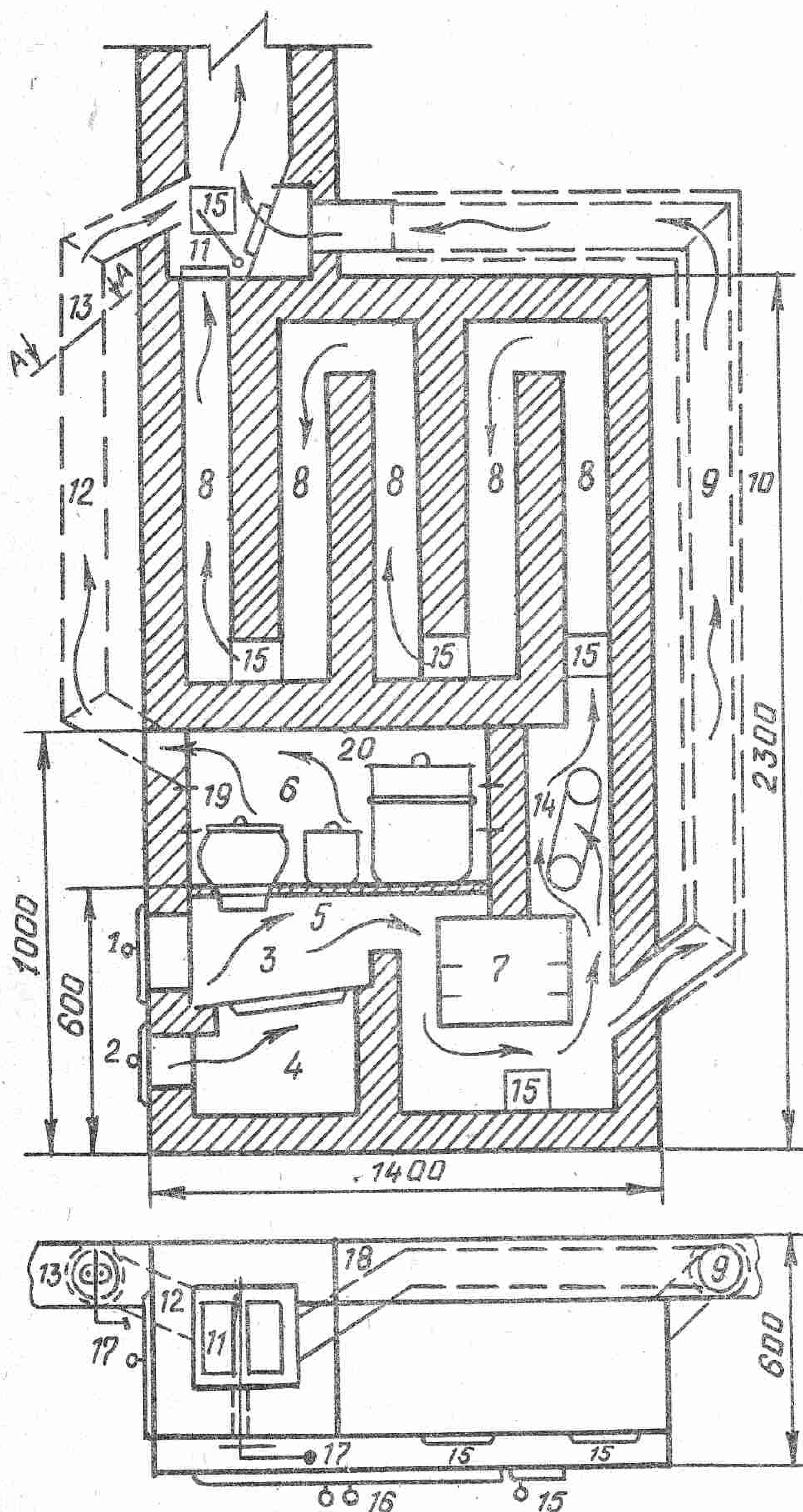

Рис. 1

Рис. 1. Поздовжній переріз грубки та вид зверху: 1 — дверцята топки; 2 — дверцята піддувала; 3 — топка; 4 — піддувало; 5 — плита; 6 — ніша плити; 7 — духовка; 8 — димові канави головного димоходу; 9 — допоміжний димохід; 10 — теплоізоляція; 11 — поворотна заслінка димоходів; 12 — паровідвід; 13 — поворотна заслінка паровідводу; 14 — малооб'ємний трубчастий водяний котел; 15 — місця встановлення дверцят для очищення; 16 — дверцята ніші плити; 17 — ручки поворотних заслінок; 18 — стінна перегородка: 19 — місця обладнання решета для сушіння; 20 — пластина для перекриття.

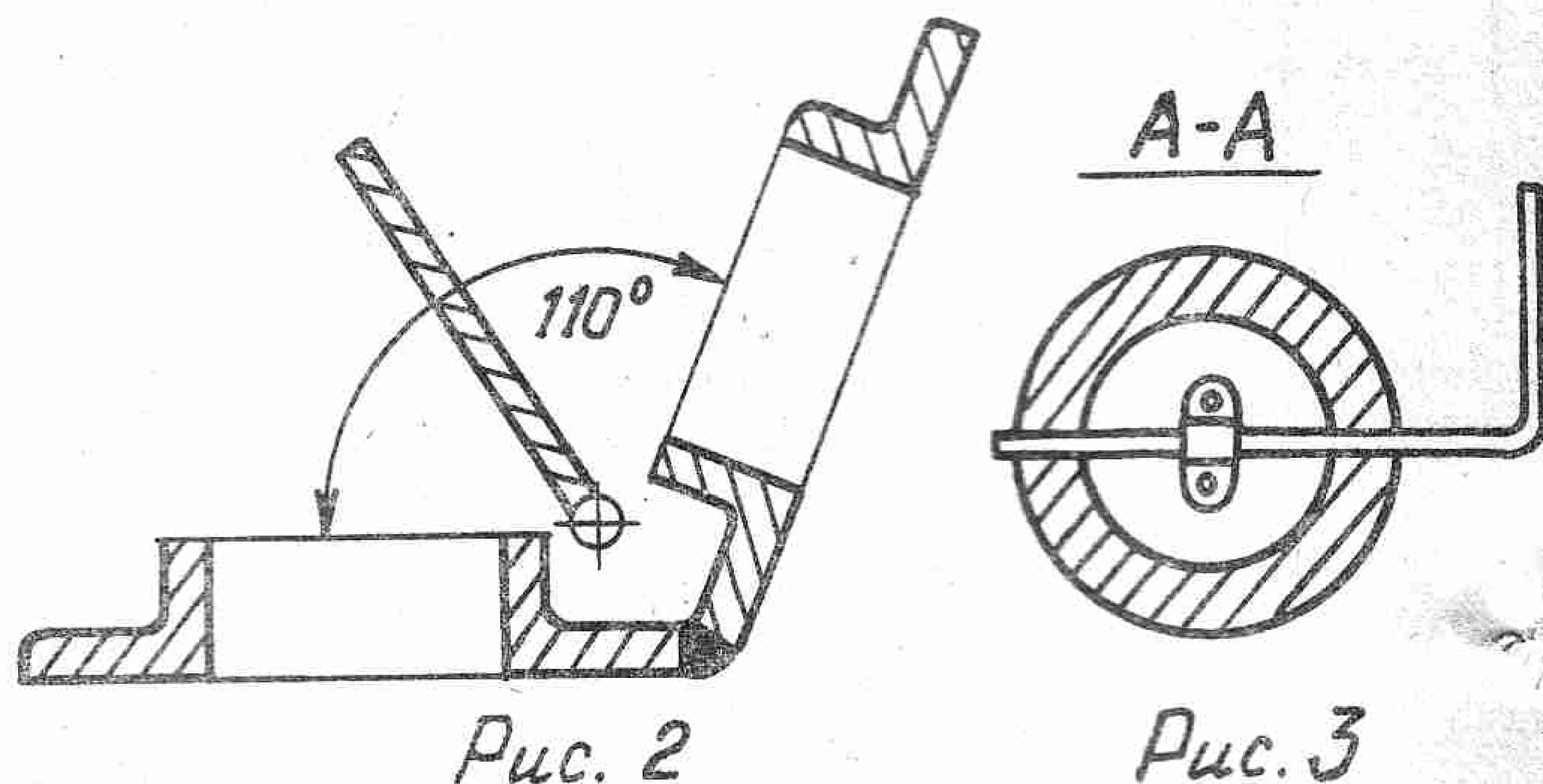

Рис. 2. Поздовжній переріз поворотної заслінки.

Рис. 3. Вигляд зверху на поворотну заслінку паровідводу в поздовжньому перерізі азбоцементної груби.

Де ж вихід? Виявляється, він є.

Скажімо, на державних районних теплових електростанціях (ДРЕС) вугілля спалюють у пилоподібному стані. У домашніх умовах значна частина його (близько 2 кг розміром від дрібної крупи до квасолини) висипається в піддувало, а потім викидається разом з попелом.

Тим часом існує досить ефективний метод спалювання вугілля в домашніх умовах. Як тільки дрова в грубці розгорілися, їх слід засипати вугіллям більших розмірів. Розгорілося це паливо — засипати дрібне з вибраним і трохи зволоженим перегаром, а ще пізніше — зволоженою сумішшю попелу і дрібного вугілля, яке випало через решітку в піддувало. Це слід робити так, щоб вогню не було видно.

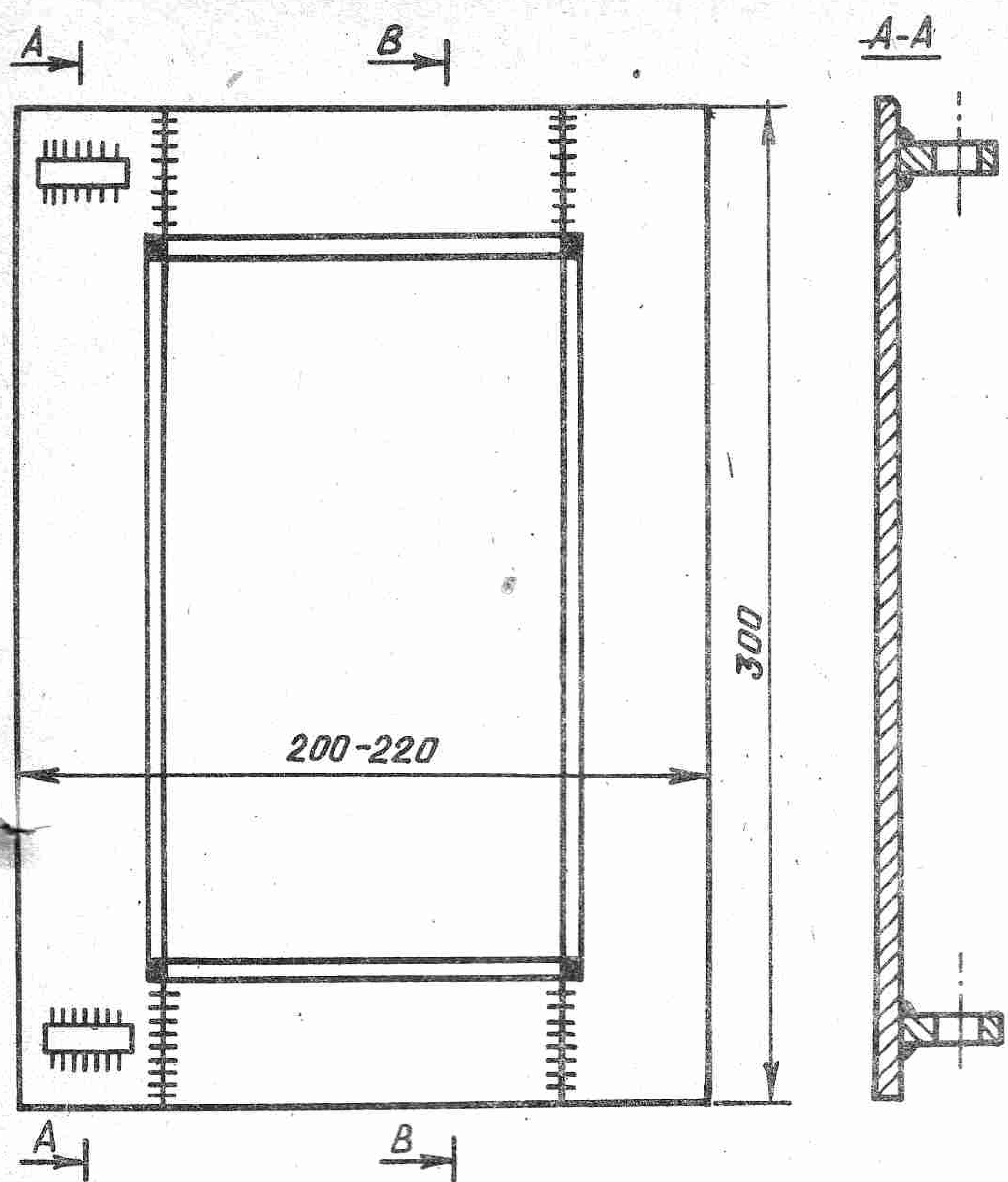
Після цього можете йти спокійно працювати або спати. Ваша грубка активно віддаватиме тепло до ранку чи до вечора або цілу добу. Бічні стінки будуть гарячими, бо вугілля, поступово згоряючи, рівномірно віддаватиме свою теплову енергію системі опалення. Дрібне вугілля верхнього шару перегоряє повністю, а отже, відпадає потреба підсипати свіже.

Господарі, які заготовили для опалювання брикети, можуть присипати розгоріле вугілля шаром зволожених відходів брикету, а не викидати їх.

Перед наступним розпалюванням грубки слід взяти відро, бажано прямокутної форми з кришкою (з нього зручніше вибирати совком вугілля). Спочатку з топки вибирають і викидають «шапку» жужелиці. Потім у відро збирають з піддувала суміш попелу і дрібного вугілля, далі з топки перегар і попіл. Все це, не перемішуючи, зволожують у відрі, в яке досипають приблизно 1,5 кг дрібного вугілля (якщо воно є) і 3—5 кг більшого. Таким чином топка грубки і паливо підготовлені для наступного розпалювання. Ця процедура щоразу повторюється. Господар не виходить на подвір'я, щоб пересіяти попіл і перегар, а значить й решето не потрібне.

Тепер про збереження тепла. У грубок, обладнаних допоміжним димоходом (в літературі його називають літнім), його потрібно використовувати і в зимовий період. Якщо ж такого димоходу немає, слід його добудувати і застосувати спеціальну поворотну заслінку.

Для чого це потрібно? Коли вугілля чи інше паливо перестане горіти, слід перекрити головний димохід, що проходить через грубку, і відкрити допоміжний (димохід поза грубкою), по якому чадний газ і дим з недогорілого палива виходитимуть в комин. Одночасно провітрюватиметься кімната. Якщо в грубці паливо згоріло, а головний димохід не закритий, у ясний морозний вечір проти Місяця можна побачити, як з комина виривається тепло. Коли ж головний димохід перекритий, тепло, що накопичилось

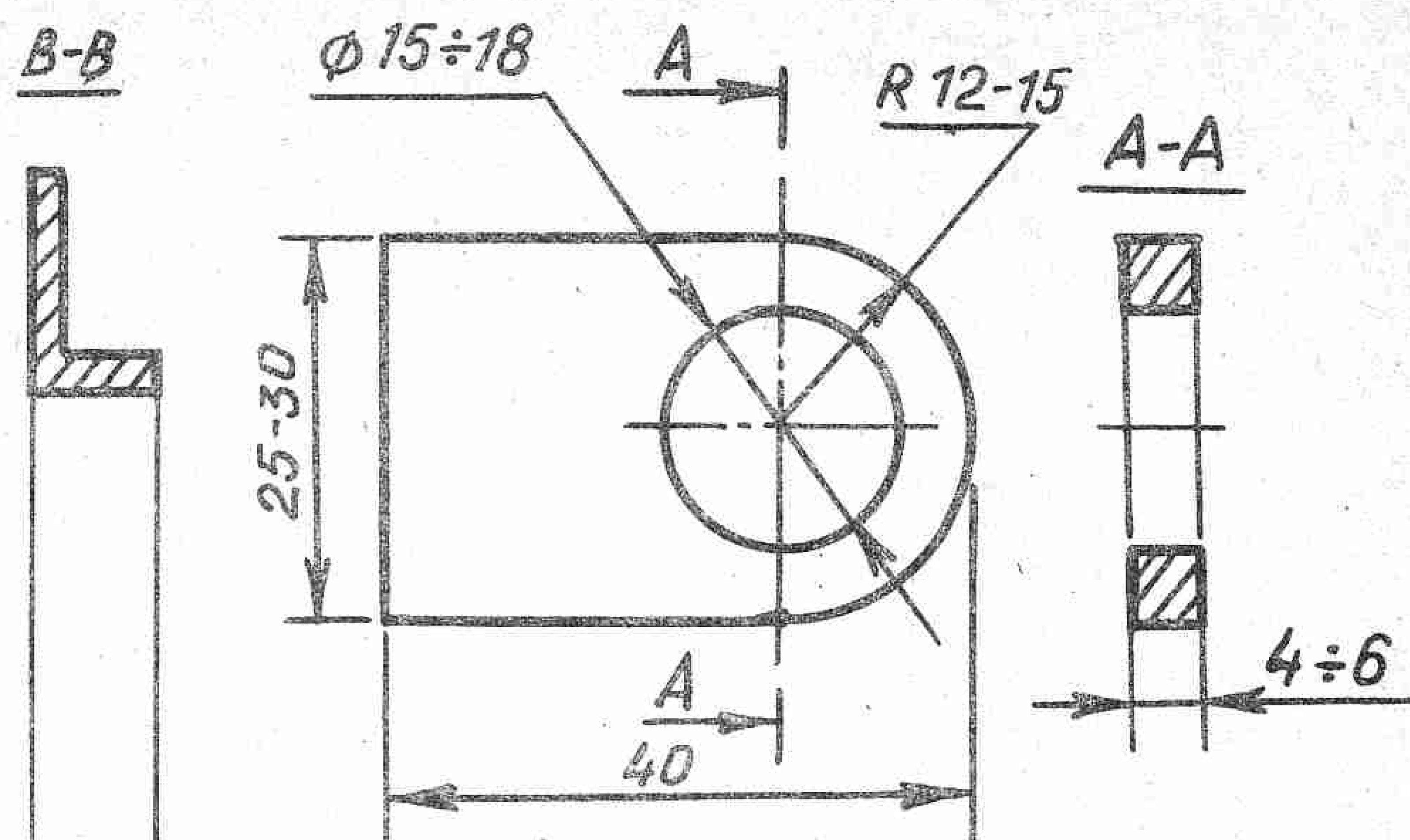

Рис. 6. Пластина кріплення осі кришки поворотної пластини димоходів.

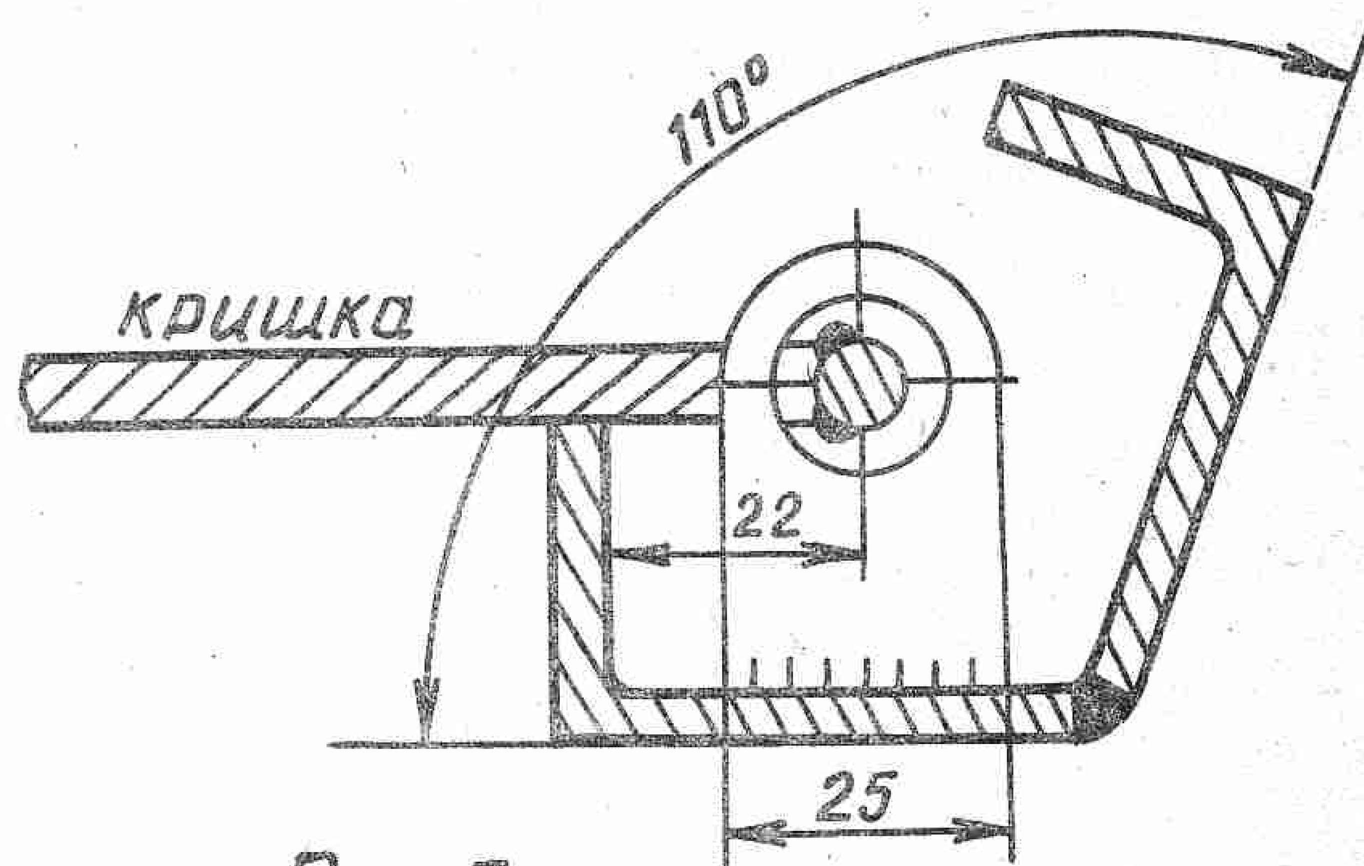
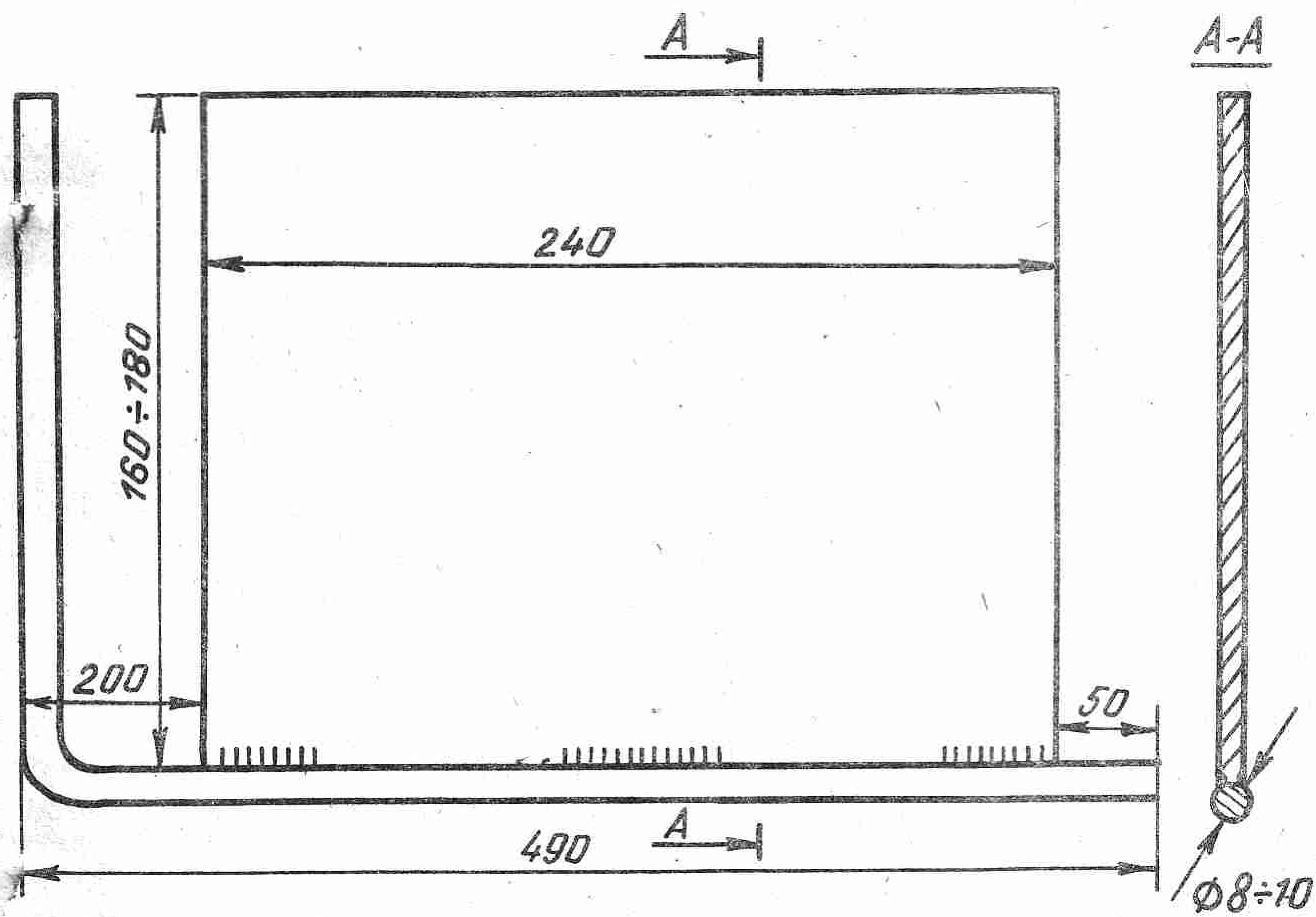

Рис. 7. Вузол кріплення осі кришки поворотної пластини димоходів до горизонтальної рамки.

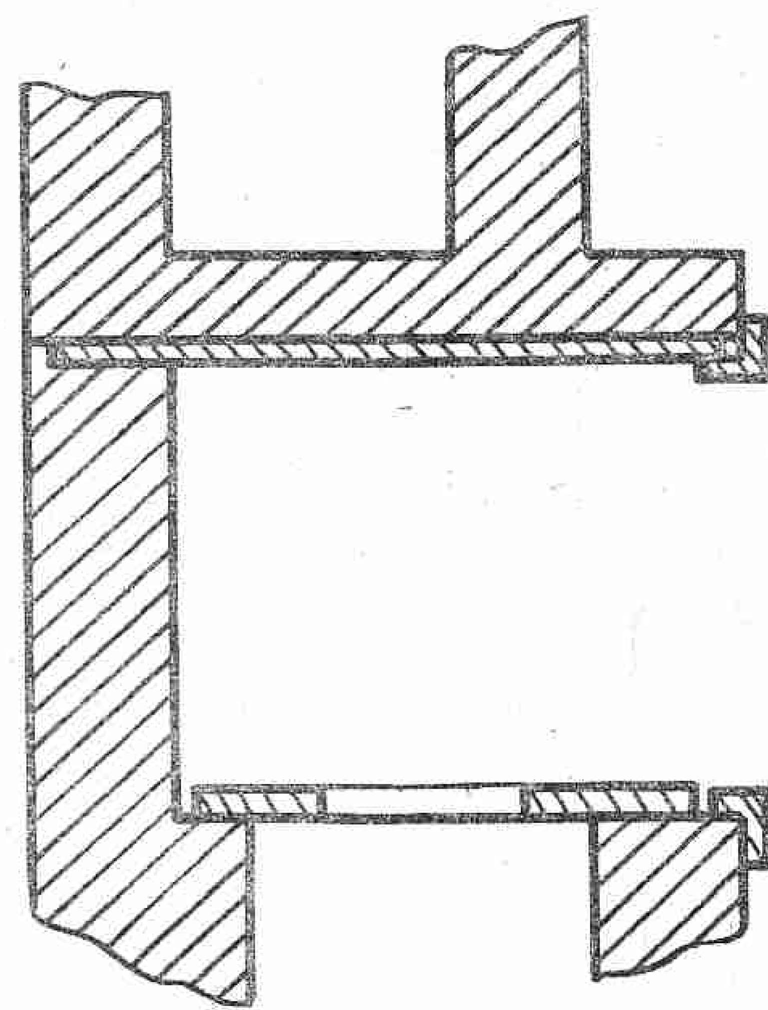

Рис. 4. Горизонтальна рамка поворотної заслінки головного димоходу.

Рис. 5. Кришка поворотної заслінки димоходів.

Рис. 8. Поздовжній переріз ніші плити.

у цеглі або комині, буде виділятися у кімнати й утримуватиметься там на 8—12 годин довше.

Для використання цих методів тяга в головному й допоміжному димоходах повинна бути задовільною.

Може статися, що бажаного ефекту в перші дні не буде. Не поспішайте з висновками: методом пробних розпалювань зменшіть розмір топки, заклавши її шматками цегли. Кожний господар може знайти найкращий варіант спалювання вугілля і економії його.

А тепер про конструкцію самої грубки. Вона обігріває дві суміжні кімнати і має плиту та духовку для приготування їжі. Пара і неприємні запахи по паровідвідному каналу виходять у комин. Для кращого естетичного вигляду грубки ніша плити обрамлена рамкою з кутникової сталі (35×35, 40×40, 45×45) і закривається дверцятами. Якщо в будинку є ще одна чи дві невеликі кімнати і там ніхто взимку не живе, для часткового обігрівання їх — приблизно до 10—15° тепла — можна встановити в грубці малооб'ємний трубчастий котел.

Грубка обладнана допоміжним димоходом і спеціальною поворотною заслінкою.

Для сушіння плодів малини, смородини, нарізаних яблук і груш, зерна тощо в ніші плити з обох боків вмуровані пластини (можна сталеві кутники), за допомогою яких вставляють ящики з решітчастим дном.

Кладку грубки починають на відстані 8—10 см від рівня

підлоги для раціональнішого використання нагрівної площі. Нижню частину в районі паливника й виходу гарячих газів потрібно викласти з вогнетривкої цегли, а верхню (для кращого акумулювання тепла)— бажано з кам'яних плиток майже насухо, щоб не з'являлися тріщини на штукатурці. Правда, це дуже трудомістка й копітка праця, але вона окупиться сторицею. Висота верхньої частини грубки необмежена, а товщина 50 см.

Викладають верхню частину на перекритті (550×900 мм), виготовленому з листової сталі товщиною 6—10 мм або звареному з окремих смужок арматурного кругляка чи квадрату. Висота від рівня підлоги до перекриття приблизно 1 м.

Допоміжний димохід, паровідвід виготовляють з азбоцементної труби діаметром 10 см. Якщо ж плитою користуються влітку, допоміжний димохід бажано викласти цеглою, площа його поперечного перерізу не менш як 144 кв. см (12×12 см). На рис. 1 допоміжний димохід і паровідвід показано пунктирною лінією.

Поворотна заслінка для димоходів являє собою зварені під кутом 110° рамки з кутникової сталі (28×45, 25×40, 32×50), вертикальні полиці яких мають отвори 12×20 см, спрямовані у бік виходу газів (отвори у рамках є отворами головного та допоміжного димоходів). Кришка поворотної заслінки (на рис. 1 і 2 її видно в середньому положенні)— прямокутна пластина розміром 16—18×24 см і товщиною 4—6 мм. Вона легко обертається на довгій осі, закріпленій в отворах пластин, приварених до горизонтальної рамки. Ця рамка випущена через кладку цегли у трубку і закінчується зовні поворотною ручкою. Загальний вигляд заслінки димоходів у поперечному перерізі показано на рис. 2, а деталі — на рис. 4—7.

Водяний трубчастий котел (рис.9) являє собою зварну конструкцію з жаротривких трубок — горизонтальних дводюймових (50—52 мм) і вертикальних одно-півтора-

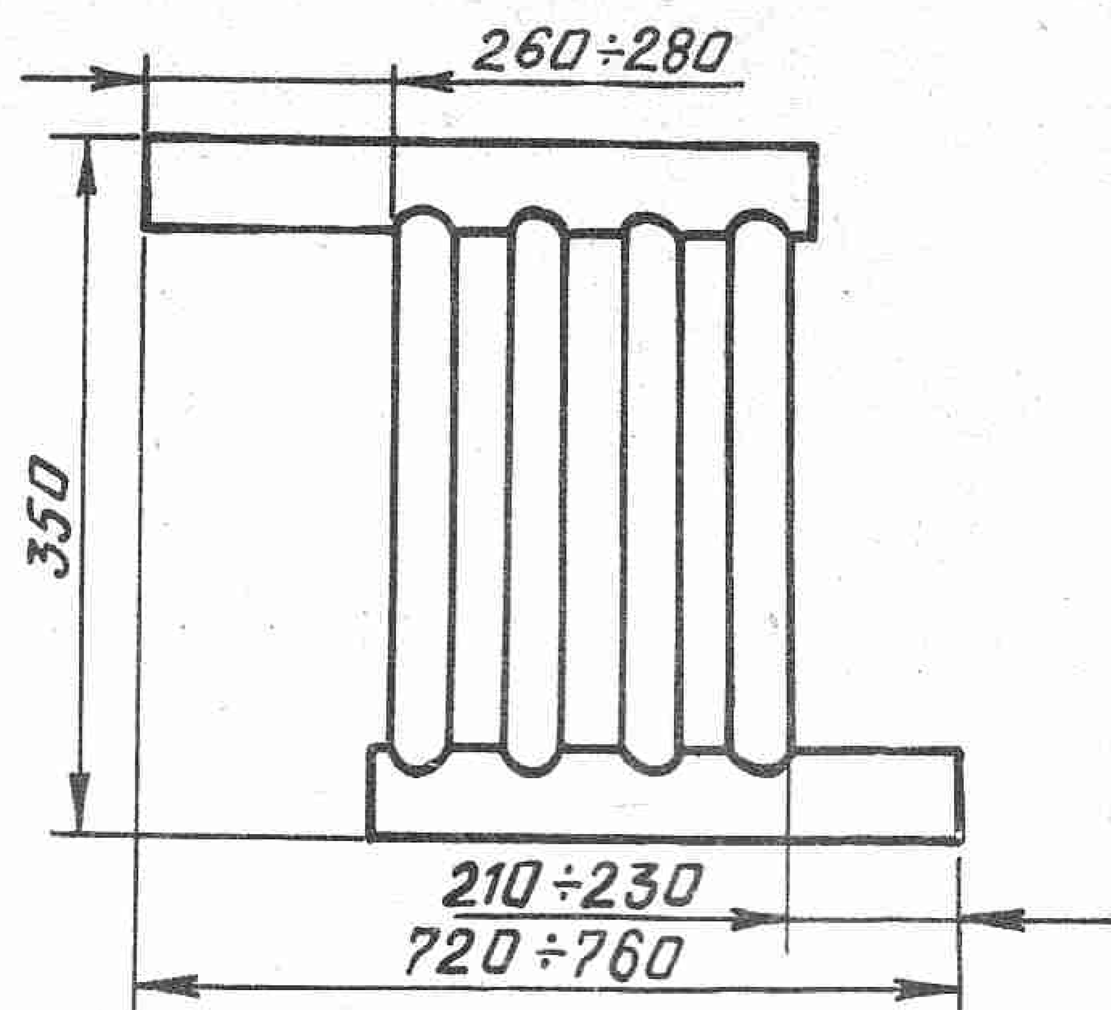

Рис. 9. Загальний вигляд водяного трубчастого котла.

дюймових (25—33 мм). Його можна застосувати для опалення інших приміщень або нагрівання води.

Для якісного чищення димоходів і паровідводу зручно використовувати плоский металевий йорж. Виготовляють його з троса діаметром 12—15 мм або стального пружинного дроту діаметром 4—5 мм і завдовжки 2,5 м. На одному з його кінців прикріплюють плоский йорж розміром 12×12 см або діаметром 12 см, виготовлений з «ниток» розплетеного троса, затиснутих болтами між пластинами 5×5 см.

В. Г. Худа.

Пропоную

...гладіолуси-велетні 100 сортів.

І. О. Хотін,
215350, Чернігівська обл.,
м. Прилуки-8, вул. Луначарського, 1

...насіння пізніх сортів суниці, садової ожини, чорноплідної малини, огірків, помідорів, чумизи, амаранту, конопель. Рецепти виготовлення коньяку, лікеру, вина. Методику одержання високих урожаїв огірків.

О. В. Грогуль,
287020, Вінницька обл., м. Козятин,
вул. Мічуріна, 18, кв. 27

...насіння пряних, овочевих, високовітамінних, лікарських рослин, квітів: майоран, коріандр (кинза),чабер, гісоп, фенхель, кервель, базилік, бораго (огіркова трава), змієголовник, гірчиця салатна, крес-салат, жируха, м'ята, пажитник голубий (грибна трава), меліса лимонна, вівсяний корінь, скорцонера, шпинат, селера, пастернак, лобода садова (біла, червона), іофант анісовий, чумиза, хризантема салатна, амарант, шандра, тархун, салат головчастий, салат цикорний, любисток, артишок іспанський, «строкатий», часник великоголовий, часник, що не псується, легко зберігається до нового, капуста брокколі, кабачки цуккіні, соя столова, квасоля спаржева, біб овочевий, відома кукурудза поп-корн (розтріскується, коли підсмажують), суниці лісові Барон Солемахер, рута жовта, дев'ясил, синюха блакитна, валеріана, алтея, солодка гола, чорнокорінь, лаконос американський, ромашки сині з жовтою серединою, мальва махрова (бордова, жовта, рожева), гладіолуси сортові, іберис, льон декоративний синій, червоний, портулак оксамитовий різнобарвний, люпин різнобарвний. Надсилаю детальний опис, вкладайте заадресований конверт.

О. Т. Гудь,
290053, м. Львів, вул. Тролейбусна, 14, кв. 149

...креслення, опис простого пристрою (який доповнює звичайну закатувальну машинку) для знімання і відновлення кришок. Ціна 350 крб. (Попередня оплата).

В. Н. Пінчук,
332530, Запорізька обл., м. Токмак, а/с 105

...насіння овочевих культур. Вкладайте конверт.

Наталія Борисівна Шпаковська,
252061, Київ-61, Чубаря, 6/1, кв. 100

...насіння сортової айстри — 60 сортів, скабіози — 7 кольорів, безсмертника — 2 сортів, целозії, дзвіночків, ромашок, левового зева, левкої та ін.; овочевих: помідорів — 12 сортів, фізалісу — 3 види, цибулі батун, пастернаку, огіркової трави, гірчиці листкової, крес-салату та ін. Щоб отримати каталог, вкладайте підписаний конверт.

А. А. Дяченко,
329060, Миколаївська обл.,
м. Баштанка, вул. Свердлова, 6

...цибулини сортових нарцисів. Конверт — прейскурант.

Київ-142 а/с 32

Комерційна організація готова співробітничати на взаємовигідній основі з підприємствами та приватними особами у виробництві інвентаря, переробці і збуті продукції бджільництва.

Приймаємо замовлення на виготовлення і реалізуємо:

обладнання для збирання бджолиної отрути (генератор-стимулятор, касети);

пилкосушильні шафи;

багатокорпусні вулики, альпійські вулики Роже Делона, лежаки.

Замовлення надсилайте на адресу: 322609, Україна, Дніпропетровська обл., м. Дніпродзержинськ, вул. Волгодонська, 7, «Агропідприємство».

Додаткову інформацію можна одержати по тел. 7-14-34, 3-68-37.

Пропоную

...набір тюльпанів, нарцисів, півоній. Висилаю з 15.VII по 1.X, а жоржин з 1.III по 1.V. Оплата попередня від 2000 крб. Вкладайте заадресований конверт.

Валерій Олексійович Стрянчий,
274004, Чернівці, вул. Ростицька, 26

...насіння помідорів 40 сортів — Де Барао, Койт, Субарктика, Чіполіно, Хурма; огірків, перцю, квасолі спаржевої і ранньої, гарбузів тощо. Для отримання каталога вкладайте підписаний конверт.

Тереза Миколаївна Петрик,
285070, Івано-Франківська обл., Тлумацький р-н, с. Локітка

...безкоштовно насіння лагенарії, петрушки кореневої, фізаліса, амаранту і гісопу. Надсилайте заявку і два конверти із зворотною адресою.

Ольга Бородіна,
245060, Сумська обл., м. Кролевець, а/с 16

...насіння перцю, хворобостійких огірків, 90 сортів помідорів: ранньостиглих, високоврожайних, низькорослих, високорослих, сливоподібних, великоплідних, екзотичних. Технологію вирощування овочів, хризантем. Для отримання каталога надсилайте конверт.

В. Ф. Святушенко,
Сумська обл., м. Охтирка, вул. Київська, 50/1

...саджанці високосортних садових культур: великоплідних порічок, агрусу, смородини, малини ремонтантної, винограду (столового, винного), обліпихи без колючок, ожини Техас, шипшини Роксбурга, барбарису, вишні повстистої, калини червоної урожайної, аличі жовтої, персика, айви хеномелес, троянди харчової, мигдалю декоративного, каприфолі, бузку, самшиту вічнозеленого, туї, ялини (зеленої, голубої), троянди в'юнкої, гортензії, жасмину, лоху, форзиції ранньоквітучої, дейції, декоративної калини, високосортних гладіолусів, клематисів, суниць садових великоплідних, гісопу, майорану, тархуну, підщепи для троянд. Для отримання каталога висилайте заадресований конверт.

М. М. Дідошак,
290018, м. Львів, вул. Городоцька, 165, кв. 76

...з жовтня 1993 р. саджанці карликових та напівкарликових і середньорослих підщеп для яблунь (М 9, 54—118, ММ-106) та груш; айва С, айва А.

Сергій Іванович Іщенко,
343420, Донецька обл., Артемівський р-н, сел. Опитне, вул. Ілліча, 10, кв. 40

...високоякісні рецепти приготування згущеного молока, шпротів, вобли по 190 крб. кожен. Надсилати квитанцію попередньої оплати та заадресований конверт.

С. М. Олейникова,
310012, Харків, до запитання

...садивний матеріал морозостійких, комплексностійких сортів винограду, чорної та червоної смородини, неколючої обліпихи та ожини, волоського горіха Ідеал, барбарису, лимонника китайського, актинідії, елеутерокока, суниці Лорд, Гігантелла та ін.

Каталог-замовлення надсилається тільки після надходження переказу на суму 300 крб.

Олександр Федорович Дейцев,
315325, Полтавська обл., Кременчук-25, вул. Східна, буд. 18, кв. 11

...виноград морозостійких неукривних сортів, укривний зеленоплідний Соловйова — 58, різне з яблунь, дещо з слив (Оленка), груш, золотарник канарський, любисток, кмин, огіркову траву (бораго), мелісу лимонну, галян, чумизу, амарант трьох видів, цибулю Гігант та ін.

Можливий обмін. Каталог за 50 крб. надсилаю у конверті замовника.

Володимир Григорович Побидайло,
251520, Чернігівська обл., Городнянський р-н, с. Дроздовиця

Зробіть самі

Надсилаю технічну документацію для самостійного виготовлення таких саморобок:

Електрокотел. Використовується для опалення житлових та дачних будинків, гаражів і теплиць. Працює самостійно або з водяним котлом будь-якої конструкції. Ідеальна чистота в домі! Не потрібно заготовляти паливо, топити та виносити попіл. В приміщенні автоматично підтримується необхідна температура.

Електронагрівач. Використовується для нагрівання води для ванної та на інші побутові потреби. Досить натиснути кнопку — і через 20 хв зможете приймати ванну. Компактний пристрій кріпиться на стіні біля ванни.

Котел і нагрівач дуже прості і надійні (працюють без жодного ремонту більше 15 років)! Їх легко виготовити самотужки.

Форсунка. Цим простим і надійним пристроєм уже обігріваються тисячі будинків і теплиць. Горить все: пічне та дизельне паливо, відходи масел. Не гуде і не коптить. Виключається, коли в приміщенні встановлюється потрібна температура.

Ремонт кульової опори «Жигулів». Не поспішайте викидати спрацьовану дефіцитну деталь. За нашою технологією її зможе відремонтувати кожен автолюбитель, і вона відпрацює ще один строк.

Форкамерне запалювання. Не завжди є бензин АИ-93. Простий змінний пристрій дасть змогу за 10 хв перевести автомобіль на бензин А-76.

Охоронні пристрої. Прості, але оригінальні і надійні пристрої (описано на ваш вибір 10 механічних і електричних конструкцій) збережуть ваш автомобіль. Надійний сторож не проспить, його не можна обдурити. У конструкції немає дефіцитних деталей, кожен автолюбитель може виготовити такий пристрій для легкового чи вантажного автомобіля.

Вимикач. Вимкне насос будь-якої марки при досягненні верхнього рівня води у витратному баці, а також нижнього — в колодязі (насос не схопить повітря і не горітиме сальник). Конструкція проста і надійна (працює понад 15 років).

Ціна кожного комплекту техдокументації лише 1000 купонів.

Щоб отримати потрібну техдокументацію, перешліть поштовим переказом її вартість за адресою: 264560, Волинська обл., смт Любешів, вул. Чкалова, 23, Кравчуку П. О. На бланку поштового переказу в розділі «Для письмового повідомлення» вкажіть назву оплачуваної документації.

Замовлення висилаються протягом 1—2 днів!

При листуванні надсилайте конверт (з маркою 3 крб.) з вашою адресою.

Поспішайте — ціни не стоять на місці!

Хочуть придбати діти

...садивний матеріал троянд, тюльпанів, гладіолусів, великоквіткових махрових хризантем, айстр, півоній, жоржин, нарцисів, топінамбура, ревеню, агрусу, арахісу, смородини, кроми, малини, женьщеня, барбарису, кизилу, мигдалю, винограду.

Олена Самойлова,
256319, Київська обл., Бориспільський р-н, с. В. Олександрівка, вул. Ватутіна, 17

Секрети кухні тітки Насті

Вино приємного смаку й аромату

Осінь щедра на плоди і ягоди. Одним із давніх способів переробки їх у домашніх умовах є приготування високоякісного вина.

Плодові та ягідні вина за вмістом спирту, цукру та смаковими якостями поділяються на столові, міцні і солодкі.

Столові вина (білі та червоні) виготовляють з винограду, вишень, яблук, агрусу, порічок білих та червоних. Сухі вина містять 9—12° спирту, 0,6—0,7% кислоти та близько 1% цукру, а напівсухі — відповідно 12—14°, 0,6—0,8% і 2—4%.

Міцні вина (білі та червоні) одержують із соку майже всіх плодових і ягідних культур. Вони мають 16—17° спирту, 0,6—0,8% кислоти та 7—10% цукру.

Солодкі вина (білі та червоні) виготовляють з агрусу, суниці, малини, чорної смородини, вишні, винограду. Вони поділяються на напівсолодкі та десертні. Перші містять 14—16° спирту, 0,7—0,9% кислоти і 6—10% цукру, а другі — відповідно 16—17°, 0,7—1,1% та 10—20%.

У плодових і ягідних соках буває від 5 до 15% цукру. З них можна виготовити вина, які містять від 3 до 7° спирту, але вони нестійкі і швидко псуються. Тому до соку необхідно додавати цукор. Разом з тим плоди та ягоди мають надмірну кислотність, що негативно впливає на смак вина. Щоб зменшити кислотність, сік розбавляють водою або змішують з малокислотними соками.

Якщо сік розбавляють водою, треба його кислотність (в процентах) поділити на процент кислоти, яку бажано мати у вині. Одержане число покаже, у скільки разів треба розбавити сік водою. Наприклад, кислотність соку дорівнює 2%, а вино повинно мати кислотність 0,8%; отже, сік потрібно розбавити водою в 2,5 раза (2:0,8 = 2,5), тобто на 1 л соку додати 1,5 л води. Розбавляють сік тільки чистою питною водою.

Кількість цукру, який додають до соку, залежить від того, якої міцності бажано мати вино. Для утворення 1° спирту потрібно приблизно 2% цукру. Отже, щоб виготовити столове вино міцністю 12°, треба в розчині соку мати 24% цукру. Цукристість самого соку визначають ареометром за питомою вагою або хімічним способом.

Додаючи цукор, потрібно враховувати, що 1 кг його при розчиненні збільшує на 0,6 л об'єм рідини.

Потрібну кількість цукру в розчині соку визначають так. Наприклад, сік має 10% природного цукру. З одного літра цього соку після розбавлення водою буде 2,5 л розчину (1 л соку + 1,5 л води). Щоб у ньому було 24% цукру, або 0,6 кг (0,24 кг × 2,5 л), його слід підсолодити. Якби сік зовсім не містив цукру, потрібно було б на 2,5 л розчину додати його 0,6 кг, але сік має 10% цукру, або 0,1 кг, в 1 л соку, тому в сусло потрібно додати 0,5 кг цукру (0,6—0,1). Слід також зробити поправку на збільшення об'єму від внесення цукру. Орієнтовні норми додавання води й цукру до соку подано в таблиці.

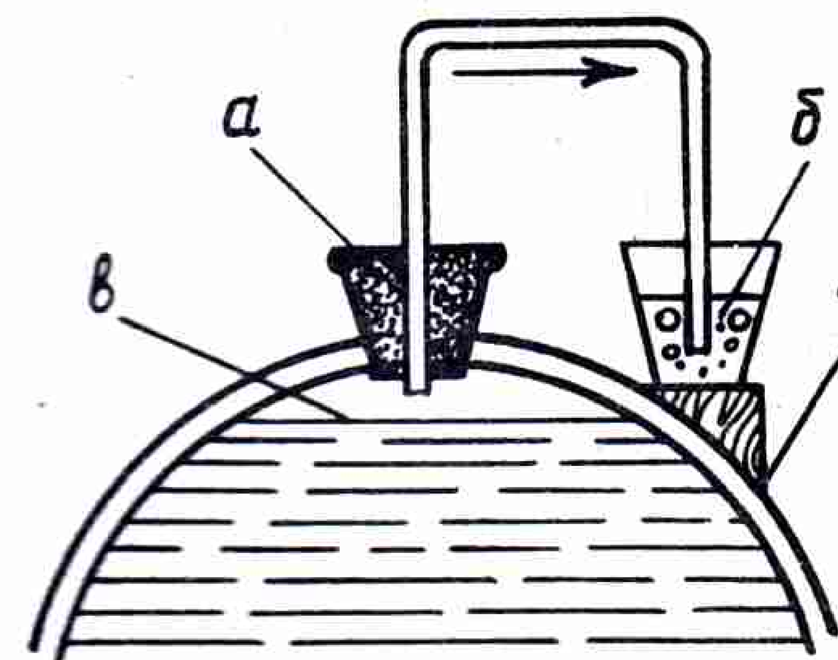
Щоб одержати вино високої якості, слід використовувати чисту культуру дріжджів певної раси, які можуть швидко розвиватися і успішно перетворювати цукор на спирт.

Чисту культуру дріжджів спочатку розмножують, виготовляючи з них закваску. Для цього до 1 л соку додають 0,2 кг цукру. Потім розчин зливають у чистий бутель, отвір щільно закривають ватою і залишають у приміщенні при температурі 18—20°С для бродіння. Дріжджі швидко розмножуються, і здебільшого на 3—4-у добу закваска готова.

Подрібнені плоди, м'язга яких легко віддає сік (яблука, груші), відразу ж завантажують у прес і вичавлюють сік. М'язга слив, винограду (пізні сорти), чорної смородини, порічок білих і червоних, агрусу, малини та суниць дуже погано віддає сік, він мало ароматний та слабко забарвлений. Щоб полегшити вичавлювання соку, збільшити його вихід і якість, м'язгу спочатку зброджують протягом 4—6 діб. У ранніх сортів винограду та вишень м'язга легко віддає сік. Але зброджена протягом 6 діб м'язга винограду з насінням, вишень (1/3 кісточок подрібнюють) надають вину приємного смаку й аромату.

М'язгу зброджують у бутлях, діжках, обв'язавши отвір марлею. Найбільш сприятлива для бродіння температура повітря в приміщенні близько 18—23°.

Щоб запобігти розвитку шкідливих мікроорганізмів під час бродіння, до м'язги додають на 100 кг 2—3 л закваски винних дріжджів чистих культур. У процесі бродіння м'язга спливає на поверхню. Це створює умови, в яких легко і швидко розмножуються оцтові бактерії, що призводить до оцтового скисання соку. Уникнути цього можна, накладаючи зверху м'язги решітчастий кружок (не з металу) так, щоб він тримав її зануреною в соку. Для рівномірнішого бродіння м'язгу 3—4 рази на день перемішують.

Бродильний шпунт: а — шпунт; б — вода; в — рівень вина в бочці; г — підставка для емкості з водою; стрілка — напрямок виходу вуглекислого газу.

Із збродженої м'язги вичавлюють сік. Після пресування м'язгу винограду можна використати для спиртового бродіння, додавши до 1 кг її 3 кг цукру, 10 л питної теплої води. Спресована м'язга при температурі 5—10° в герметичному посуді зберігається до нового врожаю.

Підготовлений сік проціджують через волосяне сито і наповнюють ним

Сік	Додати води на 1 л соку, л	Додати цукор (г на 1 л соку) для одержання у вині спирту		
		12°	14°	16°
Виноградний	0,2	180	220	280
Вишневий	0,3	260	320	360
Яблучний	—	160	200	240
Абрикосовий	0,3	240	300	340
Смородиновий	1,0	400	500	600
Порічковий	0,8	380	460	540
Агрусовий	0,6	320	400	480
Малиновий	—	190	230	270
Суничний	—	180	220	260

бочки на 9/10 їх об'єму з тим, щоб вино під час бурхливого бродіння не переливалось через шпунтовий отвір. До соку, добутого із свіжих плодів (яблука, груші), додають закваску. Під час бродіння виділяється вуглекислий газ. Щоб дати йому вільний вихід, шпунтовий отвір бочки в цей час закривають спеціальним бродильним шпунтом, як показано на рисунку. Для герметизації ущільнення між трубкою та шпунтом, між шпунтом та шпунтовим отвором обліплюють пластиліном. Віск не годиться, бо при дотику після охолодження розтріскується.

Процес бродіння поділяється на два періоди: бурхливого і тихого бродіння. Перший триває 8—20 днів. У цей час зброджується основна частина цукру, утворюється значна кількість спирту і виділяється багато вуглекислого газу. В міру нагромадження спирту до 8—12° бродіння стає тихішим, дріжджі вже діють менше і більшість з них осідає на дно. Період тихого бродіння триває від 3 до 8 тижнів і більше.

Після закінчення бурхливого бродіння утворюється осад, який, розкладаючись, надає вину неприємного смаку й запаху. Щоб запобігти цьому, вино потрібно вчасно перелити: ягідне — через 10—15 днів, інші вина через 15—20 днів після бурхливого бродіння. Під час переливання вино збагачується на кисень з повітря, дріжджі, які не осіли, оновлюються і продовжують доброджувати цукор.

Під час всіх цих операцій слід стежити, щоб у приміщенні не було оцтових мушок (дрозофіл), які є переносниками оцтових бактерій.

Через 2,5—3 місяці після першого проводять друге переливання, після чого бочку повністю доливають вином, наглухо забивають шпунтом і зберігають у підвалі при температурі 10—12°С.

Вино стає повноцінним тоді, коли набуває приємного смаку й аромату («букет вина»). Для цього його витримують: плодове — до 2 років, ягідне — до 1,5 року. За цей час вино частково самоосвітлюється. Якщо ж не набуло певної прозорості, проводять так зване обклеювання: додають до вина поліпшуючі клейкуваті речовини — білок курячого яйця (1 шт.) або розчин желатину (1,5—2 г) на 10 л. Вони з дубильними речовинами, що містяться у вині, дають нерозчинні сполуки, які випадають у вигляді осаду.

Якщо вино мають намір довго зберігати, його розливають у пляшки і закупорюють пробками. Зберігають пляшки в підвалах або в спеціальних погребах у лежачому положенні. Найкраща температура для зберігання столових вин 8—10°, а міцних — 10—15°.

Бажаю виготовити вино високої якості та приємно посмакувати ним.

О. М. Косевич,
вчений агроном

А можна й без цукру...

Готуючи міцні і десертні вина, як правило, використовують цукор. Саме так рекомендує робити і автор попередньої статті. Але досвідчений винороб з Криму І. І. Білоіванов не радить додавати цукор у виноградне сусло, про що він писав у статтях, надрукованих у нашому журналі. Цю думку він аргументує і в листі, що друкується нижче.

В журналі «ДСГ» (№ 10 за 1991 р. і № 8, 1992 р.) я детально розповів про свій досвід виготовлення виноградного вина в домашніх умовах. Однак читачі, зокрема К. Л. Сосновський із Харкова, І. П. Козаш із Закарпаття, І. П. Кириченко з Києва, М. С. Таран з Комсомольська Полтавської області та інші, просять дати конкретніші рекомендації щодо технології виноробства.

Повторюю ще раз: сумніви щодо можливості одержання виноградного вина без цукру марні. Жоден селянин Європи, який поважає себе, не витрачає цукор для приготування навіть міцних і десертних вин. Саме в цьому їх цінність і користь для організму людини. Додавання ж цукру робить вина важкими, їх вживання викликає головний біль.

Якщо в ягодах недостатньо цукру, то під час бродіння слід додавати свіже виноградне сусло з підвищеною цукристістю. Поповнюють нестачу цукру і іншим способом: уварюванням сусла до медоподібного стану (при цьому випаровується вода і випадають кислоти). Так наші предки варили фруктовий мед-бекмес. Його в разі потреби додають у перебороджене сусло для одержання міцних і десертних вин.

Ще одне запитання: скільки разів знімати з осаду перебороджене сусло? Це залежить від швидкості бродіння: при активному — частіше, ніж при повільному, в середньому від двох до п'яти разів.

Не слід додавати в сусло, що бродить, будь-які дріжджі. Адже на ягодах досить природних дріжджів і за належних умов процес бродіння відбуватиметься нормально.

Бажано уникати бурхливого бродіння, бо при цьому зростають втрати спирту і знижується якість вина. Впливають на швидкість бродіння, аж до припинення його, холодом. Треба винести посуд з суслом в підвал, під протічну воду тощо.

Слід розбивати «шапку», щоб не втратити виноматеріал. Найкращий посуд під час бродіння — скляний, він дає можливість вести візуальні спостереження. Зберігати готове вино можна в будь-якій тарі, за винятком поліетиленової, не призначеної для харчових продуктів.

І. І. Білоіванов,
вчений агроном,
Крим, с. Скворцове, вул. Калініна, 46

Медвяні напої

З глибокої давнини улюбленими напоями наших предків були медвяні. Їх готували так: спочатку мед варили з водою, а потім зброджували. На жаль, високі ціни на мед нині не дозволяють широко користуватися цими рецептами. Та все ж, сподіваємося, дехто має змогу виготовити для себе стародавні напої.

Мед домашній

4 кг меду розводять в 6 л води. Кілька разів кип'ятять, додають 50 г хмелю і ставлять у холодне місце, щоб перебродив. Напій проціджують, розливають у пляшки і закорковують.

Мед київський

3 кг меду розмішують з 6 л води, ставлять на вогонь і варять 3 год після того, як закипить. Потім у посуд з медом кладуть у мішечку з рідкого полотна 80 г хмелю (щоб він не спливав, його прив'язують до ложки з нержавіючої сталі). Мед варять ще годину. Потім доливають окропом до попереднього рівня, дають ще раз закипіти, знімають з вогню, охолоджують і ще теплим проціджують в барило так, щоб 1/5 його об'єму залишалася порожньою. Барило ставлять для бродіння в тепле місце, де температура 20—22°. Через 3 тижні перевіряють, як мед бродить. Якщо перебродив, вливають чайну ложку заварки (1 чайна ложка на склянку окропу) і обережно проціджують. Мед розливають у пляшки, закорковують і п'ють не раніш як через півроку. Зберігають його в холодному місці. Чим довше мед стоїть, тим він смачніший.

Коли ж мова зайшла про медвяні напої, варто згадати, що дуже корисно вживати різні соки з медом. На склянку соку додавати чайну ложечку меду. Такі напої не лише добре втамовують спрагу, а й мають лікувальні властивості.

Мед старосвітський

8 кг меду розмішують з 18 л води і кип'ятять на легкому вогні доти, поки рідина не википить наполовину. Мед знімають, охолоджують, кладуть у нього намочену в пивних дріжджах половину батона (попередньо зрізавши скоринку), додають чайну ложку хмелю і ставлять бродити. Якщо бродіння йде погано, додають ще й столову ложку пивних дріжджів. Через годину після початку бродіння батон виймають, мед проціджують і виливають у міцне барило, туди ж кладуть зав'язаними в рідке полотно 4 г кардамону і 1,5 г гвоздики. Барило щільно забивають і ставлять на 12 днів у холодне місце. Потім мед розливають у пляшки і закорковують. Вживати його можна через 2 місяці.

П. П. Філімончук,
м. Умань

Біодинамічний календар

Жовтень

Овен

1 субота, 2 неділя.

В наступні два тижні поступово збирайте яблука і груші пізніх сортів для тривалого зберігання (Джонатан, Ренет Симиренка, Голден Делішес тощо).

Тілець

3 понеділок, 4 вівторок.

Викопують відводки і кореневу парость з кущів смородини, порічок, агрусу, малини, проводять поверхневе розпушування грунту, боронування. Якщо немає підвалу, готують земляний погріб для зберігання картоплі і овочів. Садять дерева і кущі.

Близнюки

5 середа, 6 четвер, 7 п'ятниця.

Продовжують висаджувати розсаду суниці. Копають і заправляють добривами садильні ями для плодових і ягідних культур.

Рак

8 субота, 9 неділя.

Збирають врожай у саду і на городі. Слабозимостійкі сорти малини пучками пригинають до землі, щоб вони були не вище 30—35 сантиметрів. Пересаджують з лісу й лугу рослини для дослідження й окультурення (конвалії, крокуси).

Лев

10 понеділок, 11 вівторок.

Пристовбурні круги плодових дерев на карликових підщепах мульчують торфом або тирсою. Готують розсадники для весняного висіву насіння.

Діва

12 середа, 13 четвер.

Садять декоративні рослини. Зібрані у ці два дні яблука і груші лежатимуть неушкодженими довго, якщо їх правильно зривали й укладали на зберігання.

Терези

14 п'ятниця, 15 субота — новий Місяць (14.37).

Зберігають і складають у компостні купи обпале листя. Стебла помідорів, огудину огірків, картоплиння, уражені хворобами, не виносячи з ділянок, де вони росли, спалюють. Обв'язують дерева клейкими стрічками для відловлювання зимової п'ядуниці, яка піднімається по стовбуру для відкладання яєць.

Скорпіон

16 неділя, 17 понеділок.

Викопують відводки і кореневу поросль ягідників, прикопують на зиму садивний матеріал. Готують сітки та інші засоби для захисту дерев від зайців та інших гризунів. Пересаджують на ділянку шипшину, дику обліпиху, на які згодом можна прищепити культурні рослини, висаджують троянди.

Місяць, зорі і врожай

Стрілець

18 вівторок, 19 середа.

Згрібають опале листя і складають його в компостну купу, перекопують грядки на зиму. Раз на три роки вносять гній (4—6 кг на квадратний метр); на важких грунтах розкидають і перемішують з верхнім шаром, на легких — загортають глибоко.

Козеріг

20 четвер, 21 п'ятниця, 22 субота.

Висаджують у завчасно підготовлені ями саджанці яблунь, груш, інших дерев і кущів. Пересаджують (в разі потреби) дерева віком 5—8 років.

Водолій

23 неділя, 24 понеділок.

Обв'язують дерева на зиму для захисту від гризунів. Білять стовбури дерев (якщо немає дощу). Знімають засохлі і муміфіковані плоди. Готують землю для парників.

Риби

25 вівторок, 26 середа, 27 четвер.

Прикопують плодові саджанці біля садового будиночка (в місцях, куди не стікає вода). Кущі смородини, порічок, агрусу, якщо поруч з бруньками на рослинах є яйця попелиць, обприскують мінерально-масляною емульсією.

Овен

28 п'ятниця, 29 субота

Вкривають компостну купу старою плівкою чи руберойдом, щоб вона менше промерзала. Обприскують дерева проти яблуневої мідяниці та попелиці.

Тілець

30 неділя — повний Місяць (15.39).

Вкривають стовбури дерев стеблами соняшника, кукурудзи, топінамбура чи гілками сосни або ялини.

ТІЛЬКИ В «ДСГ»

до послуг садівників і городників біодинамічний (Місячний) календар на 1994 рік

Вже в січневому номері журналу буде надруковано календар на весь рік в узагальненому вигляді (в таблицях), а надалі в кожному номері даватимемо детальні календарі на наступний місяць з переліком робіт у саду й на городі залежно від фаз Місяця й знаків Зодіака.

Точність календаря гарантується, оскільки він складений на основі даних про зміну фаз Місяця і проходження ним сузір'їв Зодіака, визначених Головною астрономічною обсерваторією України для широт Києва.

Служба взаємодопомоги

Сподіваюся на розуміння

Ми живемо у гірській місцевості. Городи в нас не дуже родючі, та й то десь у горах. У мене четверо маленьких діток, а чоловік інвалід другої групи. То ж нелегко доводиться, особливо навесні й влітку. На плечах виносимо бульби на город, а восени по двоє-троє відер носимо додому. А ще в нас є корова, сіна треба придбати, а ділянка далеко. От я і надумала десь придбати віслюка. Я знаю, що це витривала і слухняна тварина, не потребує особливих умов утримання, хоч у нашій сім'ї до тварин ставляться усі з любов'ю.

Ось чому прошу читачів нашого журналу відгукнутися на моє прохання й допомогти мені, звичайно, врахувати й те, що ми не вельми грошовиті люди. Знаю, що дорогого віслюка купити нам не по кишені, то, може, хтось нам запропонує хоч маленьке віслятко. Сподіваюся, шановні читачі, на ваше розуміння і чуйність.

Тетяна Леонідівна Дуб,
293746, Львівська обл.,
Дрогобицький р-н,
с. Опака,
вул. Шевченка, 209

У номері:

«Дім, сад, город» (українською мовою)

Щомісячний виробничо-практичний журнал
№ 9—10, вересень—жовтень, 1993 р.
Видається з 1989 р.
Київ, видавництво «Нива»

Здано до набору 14.07.93. Підписано до друку 20.09.93.
Формат 60×84 . Папір офсетний № 1. Офсетний друк.
3,72 умовн. друк. арк., 16,74 умовн. фарб.-відб., 7,5 обл. вид. арк.
Тираж 128974 прим. Зам. 0118310.

Адреса редакції: 252054, Київ-54, вул. Павлівська, 11-г, тел. 216-05-40.
Відділ листів і реклами — 216-40-25.
Журнальний комплекс видавництва «Преса України»,
252146, Київ-146, вул. Героїв космосу, 6.

Індекс 74142

Золота красуня — осінь щедро поділилася з людьми своїми плодами. Сподіваємось, що наші читачі — садівники, городники — мають на столі і фрукти, і овочі. А відтак хочеться і страви небуденної, тому у наступному номері нашого журналу ми надрукуємо рецепти приготування красивих, смачних овочевих страв і фруктових десертів.

ISSN 0235-6368 Дім, сад, город. 1993. № 9—10. 1—32